

Phys. m.
130 m

lawater

B

<36610698330010

<36610698330010

S

Bayer. Staatsbibliothek

DE
S P E C T R I
S E M U R I B U S
^{130^m} E T
M A G N I S

solitis fragoribus variisque praesagit
as, quæ plerumque obitum hominum,
magnas clades, mutationesque Im-
periorum praecedunt.

L I B E R V N V S.

tres partes distributus,

teriatis studiofis summe utilis.

Authore.

LUDOV. LAVATERO TIGURINO.
Editio secunda priori multo emendatior.

L U C D. R A T A V O R U M.

Apud IENR. VERBIER.

C E D I C L I X.

Bayerische
Staatsbibliothek
München

Magnis, prudentia & vir-
e præstunti viro,

OANNI STEIGERO,

Atque in una Republicæ Bernen-
bii consuli, domino & patrono
suo cōdēndissimo,

MOVICU. LAVATERUS
IRINUS,

Omnibus S. D.

Multa ac varia à doctis
pariter atque indoctis,
cūm de aliis rebus di-
sputantur, tum de Spe-
ctris quæ noctu & in-
terdiu terra marique, in agris &
sylvis, item in domibus conspi-
ciuntur. Ne audiuntur, homines-
que terræ autem item de mirandis
illis rebus, quæ plerunque homi-
num obitum, & imprimis magni-
tudinem

est ser-
mo de
spectis

E P I S T O L A

rum principum, atque itationes
insignes imperiorum præcedunt.
Multi qui nihil harum rerum un-
quam vel viderunt vel dixerunt,
putant omnia quæ de illis suntur,
meras nugas & aniles fabulas esse:
homines enim simplices, item ti-
midos & superstitiones, sibi ipsis
persuadere, quod hæc videntur vide-
rint & audiverint, quum res longè
aliter habeant. Ediverso sunt alii,
qui quum primùm aliquid au-
diunt, noctu præsumim, statim exi-
stunt Spectram aliquod vagari,
magnamque animo mortuam etiam ca-
piunt, eo quod res physicas à Spec-
tris non possint discernere. Qui-
dam verò (principue illi qui ex ani-
mabus defunctorum lucrum ve-
nantur) dicunt, pleraque quæ au-
diuntur & conspiciuntur, animas
esse mortuorum, opem à viventi-
bus petentes, ut è cruciatu maxi-
morum dolorum Purgatorii libe-
rentur. Multi non plenti solum
homines, sed etiam & cellentes
viti, mirantur an sint Spectra, &
quidnam sint. Rogarunt tiam me
amici

O L A.

amici non solum ut meam eis de his sententijs declararem.

Opera precium igitur facturus esse vide & si ex verbo Dei & probatis scriptoribus, quid de his rebus sentiendum esse videatur, breviter & perspicuè exponam. Nihil enim utilius & iusti Ecclesiarum facere possunt, quam ut homines de rebus necessariis, quæ in controversiam veniunt, ex verbo Dei, quod Lu cerna est (ut Psaltes dicit) pedibus nostris, & lumen semitarum nostrarum purè & perspicuè docent, et que ex erroribus & superstitionibus liberent, omnemque dubitationem & hæsitationem eis eximant. Illorum quoque studium & diligentia summopere prædicanda est, qui ab aliquot annis contra varios errores, libros ex sacris literis concinnatos, Germanica aliisque linguis ediderunt: illorum tamen qui nostro adhuc tempore fides & imperitos editis libris docent, erudiunt & confirmant. Nam inter multa alia excellentia beneficia, quæ Deus pater

E P I S

*hac
materi
jcripsc-
tint*
noster cælestis hum. n. generi con-
tinuit, hoc quoque magnum & præ-
clarum est, quod in senecta illa
mundi, cum tot bonos libros, tum
sacras literas veteris & no... instru-
menti, variis linguis arte typogra-
phica in lucem protulit: quibus
nos non tantum plenam mē docet
quid credendum, quiaque facien-
dum sit: sed varios quoque &
multiplices errores, qui paulatim
in Ecclesiam irrepserunt, vehementer
oppugnat. Omnes certè
illi erga Deum valde grati sunt,
qui ingens hoc beneplacitum ipsum
non agnoscunt.

*P.
hujus
libri.*
Hanc verò meam traditionem
De Spectris & ostentis, ad melio-
rem intelligentiam in tres partes
distinxii. In prima parte ostendo,
Quod Spectra & spiritus existant,
& interdum hominibus occurantur
quodque multæ mirandæ res præ-
ter naturæ ordinem eveniant. In
secunda parte, Quidnam sint: non
animæ vita defunctorum, ut qui-
dam opinantur, sed vel b'ni aut
mali angeli, vel alioqui arcanae &
occultæ.

E P I S T O L A.

occultæ & operationes. In ter-
tia. Quare Deus interdum Spectra
apparere sinat, & varia præfigia
accidere: item quomodo homi-
nes se ad occursum illarum re-
rum cōcūdere debeant. In his capiti-
bus præcipue res continentur, de
quibus, mod hoc negotium atti-
net, disputari potest.

Cæterum ex sacræ Scripturæ
oraculis, quibus niti possumus,
ex vetustis Patribus, probatis Hi-
storicis & aliis bonis Scriptoribus,
item exp̄ientia, rem obscuram.
& in vestionibus involutam,
ut spero, mihi perspicuè & dilucidè
explicabo, ut studiosi & amantes
veritatis divinæ, intellecturi sint
quidnam de illis apparitionibus
rebusque mirabilibus judicare de-
beant. Spero quòd etiam adver-
sarii nostri, si affectus paulisper de-
ponant, dicturi sint, me argumenta
ipsorum bona fide adduxisse &
confutasse, omissis convitiis & ma-
ledictis. Nām secundūm doctri-
nam D. Pauli, finem habeo mihi
propositum Ædificationem, non
Dissipationem. — * 4 De

E P I S T O L A.

De divinationibus, perstitionibus, adjurationibus, benedictionibus, præstigiis, incantationibus, & variis veneficiis, aliisque diaboli operibus in genere, nostro tempore aliquot doctissimi viri scripserunt, nempe Gasparus Peucerus, Joannes Viera, Ludovicus Milichius, & fortassis alii quoque, quorum labores nondum joannes Rivius vir doctus & eloquens, ante annos aliquot Latina lingua libellum de Spectris & superstitione edidit, in quo breviter quidem, sed ut solet, eleganter ad & facundè de hac materia aliisque superstitionibus tractat. Etsi verò ego de hac materia multò copiosius scribam, nolui tamen omnia illa quæ de hoc arguento dicere & afferre potuisse, colligere: sed quæ præcipua videntur, partim ne Lectoribus fastidium afferrem, partim ne hic liber nimium excresceret.

Spero clarissimum virum Joachimum Camerarium, qui veteres scriptores Græcos & Latinos singu-

E P I S T O L A.

gulari judicio evolvit, magnumque resum habet, de hac materia & aliis quæ cum hac affinitatem habent, ornatè & copiosè scripturam. Hoc enim in suo procœmio ad libellos Plutarchi, De defectu oraculorum, & figura Et consecrata Delphis (in quo de natura & effectibus dæmonum tractat) & in aliis suis scriptis videtur promulgari. Ego hanc tractationem populari lingua scripsi am: jam verò, quia aliis quoque utilitate in allaturam confido, utrumque in Latinis em linguam transtuli, hinc inde quæ sudsam additis.

Hunc vero librum, quem ex multis scriptis magno labore studio collegi, tibi, clarissime domine Consul, more & instituto veteri offero & dedico. Non quod tibi de his rebus, quæ in hoc libro tractantur, mea institutione opus esse judicem (non enim ignoro quibus præceptoribus veram doctrinam didiceris: quodque peritus multarum linguarum, bonos autores evolveris, & hodie quo-
* 5 que

E P I S T O L A.

que evolvas) sed par ut huic
meo libro apud alios, quibus tua
fides pietas & constantia, quam
hactenus in propaganda vera do-
ctrina defendendisque bonis legi-
bus ostendisti, atque etiam cum
ostendis; cognita & perspecta est,
autoritatem conciliarem partim
ut me aliquo modo tibi gratum
præberem. Nam tu ta in me tibi
de facie ignotum, a nosque Eccle-
siarum ministros tua beneficia ex-
tant, quibus me tibi ita obstrinxisti,
ut solvendo non sim.

Proinde etiam atque etiam ro-
go, ne hanc qualecumque grati
& benevoli animi significationem,
respuas: sed aliqua ex parte libe-
ratus à Republicæ negotiis & la-
boribus, hunc librum perlegere
digneris: spero enim illum pro-
pter dilucidum ordinem, & multi-
plices historias quas recito, lectu
tibi & aliis non injucundum fore.

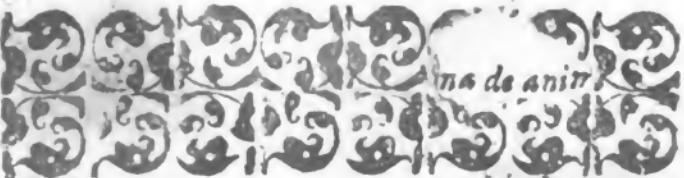
Deus optimus maximus, qui
suis dotibus te iuxta cumulavit, ut
propter illas, licet juvenis adhuc,
ad summos dignitatis in amplissi-
ma

F P I S T O L A.

ma vestrae Republica gradus promotus sis, te unam cum suis ad conservationem amplissimae urbis & ditionis Bernensis, diu salvum & incolument ueri, suisque donis augere & locupletare dignetur.

Salutant te Domini & fratres mei, ministri Ecclesiae Tigurinae item doctrina, virtute atque genere excellens v. Georgius Grebelius vetus tuus contubernialis. Data Tiguri mense Januario, anno a nativitate Christi 1570.

C A.

ma de anima
C A P I T A T R I U M
D E
S P E C T R I S
P A R T I V M.

P R I M A E P A R T I S C A P I T A .

- C A P. I. De vocabulis que in materia de Spectris & variis præfigitionibus sape occur-
runt. pag. I.
- C A P. II. Melancholici & furi si multa sibi
imaginantur, quæ revera non sunt. 9.
- C A P. III. Meticulosi homines fingunt se Spe-
ctra videre & audire. 15.
- C A P. IV. Qui imbecillo visu sunt & auditu,
sibi imaginantur multa quæ revera non
sunt. 18.
- C A P. V. Multi terrent alios, ut putent se
Spectra vidisse vel audiisse. 23.
- C A P. VI. Sacrifici & monachi simularunt se
spiritus esse, quomodo Mundus sub hoc pre-
textu Paulinam, Tyrannus multas nobiles &
honestas matronas stuprarint. 25.
- C A P. VII. Timotheus & Elarus se angelum
mentitus, Episcopatum invaserit: quatuor
Monachi ordinis predicatorum Berna multas
apparitiones fixerunt. 31.
- C A P. VIII. De fakaci & mendaci spiritu
Atha

DE S P E C T R I S.

- Aurelia in Gallia* 41.
- C A P. IX. quedam Parocho Clavenna qui se virginem, & alio quodam, qui se animam esse mentitur est, item de quodam Jesuita personato. 46.
- C A P. X. Mirum non esse quod olim falsa apparitiones fabria sint, neque mirum esse si hodie quoque fiant. 50.
- C A P. XI. Multas res physicas vulgo pro Spectra habent. 55.
- C A P. XII. Quod spiritus vel Spectra interdum appareant, probatur historis Gentilium. 59.
- C A P. XIII. Ex historia veteris Ecclesia, & scriptis sanctorum Patrum probatur esse Spectra. 69.
- C A P. XIV. In libris Monachorum multa ridicula & fabulosa apparitiones continentur. 72.
- C A P. XV. Probatur ex aliis scriptoribus idem, spectra interdum apparere. 75.
- C A P. XVI. Spectra apparere docet quotidiana experientia. 79.
- C A P. XVII. Obitum hominum, pralia, & insignes mutationes precedunt aliqua ostenta & presagia, audiuntur subiti fragores, aut alia id genus. 85.
- C A P. XVIII. Spectra interdum videri & audiiri, & alias res mirandas accidere, confirmatur testimonius Sacrarum literarum. 93.
- C A P. XIX. Quibus, quando, ubi, quomodo Spectra apparet, & quidnam efficiant. 96.
- S E C U N D. P A R T. C A P.
- C A P. I. Gentilium, Indorum & Turcarum agit.

INDEX CAPITUM

doctrina vel fides, de animabus separatis a corporibus 107.

CAP. II. Papistarum doctrina. Tabus,
earumque apparitione. 111.

CAP. III. Quid ex illa Papistarum doctrina de apparitione animarum sequitur sit. 120.

CAP. IV. Testimonia verbi divini, quod neque fidelium neque infidelium anima, postquam sejuncta fuerit a corporibus in hac terra oberrit. 124.

CAP. V. Testimonia veterum Patrum, quod anima a corporibus separata in terris non errant. 127.

CAP. VI. Argumenta illorum diluviorum quae animas mortuorum apparere dicunt. Primum responderetur ad id quod quidam dicunt. Deum omnipotentem esse, ideoque contra usitatum ordinem posse agere. 136.

CAP. VII. Verum Samuelum Pythonissum in Endor non apparuisse. 140.

CAP. VIII. Argumenta illorum qui verum Samuelum apparuisse volunt, diluviorum. 147.

CAP. IX. Virum Diabolus specie fidelis hominis alieni apparere possit. 154.

CAP. X. Moses & Helius Christo Domino nostro in monte apparuere: multi anima & corpore resuscitati sunt: preinde anima quoque in haec terras redire posse sunt. 159.

CAP. XI. An sancti Apostoli putarint se videre animam, quando Christus post suam resurrectionem eis ex improvviso apparuit. 162.

CAP. XII. De sanctis Patribus, Conciliis, Persecutionibus & vulgo, qui distincte animas appa-

DE SPECTRIS.

- apparere. 166.
C A P. XIII. An animæ ex Purgatorio & Limbo puerorum redcant. 171.
C A P. XIV. Quid sint illa qua videntur & audiuntur : & primum quidem quod interdum boni angeli appareant. 176.
C A P. XV. Aliquando & plerunque conspicit malos angelos. 179.
C A P. XVI. De prodigiis, ostentis & aliis id genus. 181.
C A P. XVII. Diabolo non est difficile varie formis apparere, & res mirandas efficere. 184.
C A P. XVIII. Diaboli interdum homines jubent facere quæ bona sunt, vitare contraria : vera quoque interdum dicunt, & quare, 189.

T E R T. P A R T. C A P.

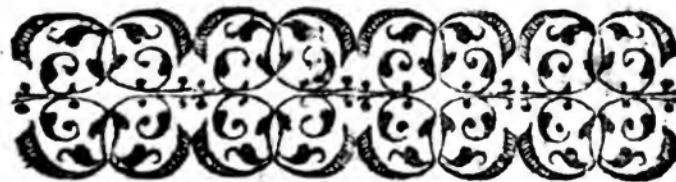
- C A P. I.** Deus Spectrū suos fideles exercet, & infideles punit. 194.
C A P. II. Qua sit causa quod nostris temporibus tam pauci spiritus conspiciantur vel abundantur. 204.
C A P. III. Quare Deus fragores insolitos & incenditos strepitus, ante mutationes insignes, & alias finit audiri. 207.
C A P. IV. Quo pacto illi se gerere debeant, quibus boni vel mali spiritus apparent, & aliae res miranda offeruntur : & primo loco quomodo se Gentiles & Iudei in hujusmodi casibus gesserint. 208.
C A P. V. Quo pacto Christiani, quibus Spectra se offerunt, se gerere debeant, & primum ferri esse animo debent, & firmi in fide. 212.

C A P.

INDEX C A P I T U M , &c.

- C A P . VI . Illos qui à Spectrū vexantur , in primis decet precibus insisterē , jejuniū , sobrietati , vigiliū . Et pietati vita stude re . 215 .
- C A P . VII . Spiritus qui apparent , meritò nobis suspecti esse debent : non sunt conferendi sermones cum ipsis : nihil ex ipsis est discen dum . 220 .
- C A P . VIII . Testimonia sacra Scriptura , & exemplum quod hujuscemodi apparitionib us non sit adhibenda fides , quodque cauti esse debeamus . 223 .
- C A P . IX . Quo pacto fideles in veteri Ecclesia ad occursum Spectrorum se gessint . 225 .
- C A P . X . Varias superstitiones paulatim crevisse , quibus Spectra pellere homines voluerunt . 226 .
- C A P . XI . Spectra non diris & execrationibus pollenda esse . 238 .
- C A P . XII . Quo pacto nos , si insoliti fragores audiantur , aut alia præfigia fiant , gerere conveniat . 241 .

PRIMA

PRIMA PARS

HUJUS LIBRI

D E

SPECTRIS,

In qua ostenditur spiritus &
spectra apparere, varia-
que portenta accidere.

C P. I.

*De vocabulis que in materia de spectris &
variis praesagitionibus saepe occurrunt.*

Quae ad vocabulorum & vo-
cum proprietatem in hac
de spectris materia pertine-
re videbuntur, initio brevi-
ter exponam ut qui in hoo
libro, & præcipue in veteri-
bus authoribus legendis
occupantur, omnia melius intelligant.

Spectrum apud Latinos significat spe-
lachrum seu imaginem oculis sese offe-
rem. Scaliger dicit, Spectrum est quod se
offert, aut vere aut corrupta imagina-
tione.

tione. Theologi accipiunt pro substantia incorporea, quæ conspecta vel audita, h. minibus terrorem infest.

Visum.

Visum significat Spectrum sive speciem aliquam, quam dormientes & etiam vigilantes videmur videre: ut de Bruto legitur, qui Genium suum vidit. Cicero l. 1. Acad. quæst. visum scribit phantasiam à Græcis dici.

Visio.

Visiones etiam Latinj pellant, quod Græci phantasias.

*Terri-
cula-
mentū.*

Terriculamenta sunt phantasmata seu Spectra terrorem incutientia, terriculum etiam vocant Latini quod terrorem incutit.

Φάντασμα.

Quòd D. Matthæus 14. & Marcus 6. cap. φάντασμα vocat, Erasmus convertit Spectrum. Vetus inter. & Græcam vobem retinuit.

Φάντασμα

Φάντασμα quoque larvam, visum vel Spectrum significat. Suidas inter phantasma & phantasiam distinguit, quòd phantasma sit imaginatio, species, vel visio ejus quod non est, quales sunt quas dormientes videre sibi videntur: phantasia verò ejus solum quod est.

Πνεῦμα.

Lucæ 24. capite, πνεῦμα pro spiritu vel Spectro accipitur, additur tamen aliquid fere, si pro malis spiritibus accipiatur, ut πνεῦματα, πλύνα, πονηρα. Gentiles, teste Angastino & aliis patribus, putariunt animalium, hominum fieri dæmonas. quòd si nōrum fuissent meritorum, Lares appellari: si malorum, tum Lemures, tum Larvas. Quòd si incertū fuisset, bonorum ne

ne an malorum essent meritorum, tunc appellari Manes. Eosdem fuisse genios & lares Apulejus, & alii veterum memoriarum prodiderunt.

Lares, teste Festo, animas putarunt *Lares.*
esse hominum, vel deos inferiores. Lares *Praefiti-*
præstites dicti fuerunt, quod omnia tutam *tes.*
præstarent oculis suis: hoc est, conserva-
rent ac tuerentur.

Nominatos itiam dicunt Hostilios, *Hosti-*
lum *privatarum ædium ac triviorum,*
sed etiam urbis custodiæ præesse credeban-
tur. Colebantur item privatim in ædibus,
& publicè in compitis. De laribus vide
plura in Comment. Antonii Constantii
Favensis, in libr. Fastorum Ovidii.

Genius, dicit *et Grammatici*, est natura- *Genius.*
lis Deus cuius loci, vel rei, vel homi-
nis. Quum nascimur duos nos sortiri ge-
nios scribunt, quorum alter nobis horta-
tor sit ad bona, alter verò ad mala. Censo-
rinus, Genius, inquit, Deus est cuius in-
tutela ut quisque natus est vivit: sive
etiam quod ut generemur curat, sive
quod una dignitur nobiscum: sive etiam
quod nos genitos suscipiat ac tueatur.
Certe à gignendo genius appellatur.

Penates quoque domestici dii sunt. Ma- *Penae-*
crobius deos esse dicit per quos penitus *ter-*
spiramus, per quos habemus corpus nec
quos rationem animi possidemus. mu-
nius, inquit, lemures esse larvas no-*gen-*
nas, & terrificationes imaginum & bestiæ-
rum. Alii dicunt lemures esse imagines

4 PRIMA PAR

noxias, quæ noctu apparet: etiam esse
ita dictas fugillatorum umbras.

Umbrae. Aliqui umbras omnium mortuorum,
lemures appellant. Apuleius dicit, Ex lemuri-
bus qui posteriorum suorum curam
sortitus, pacato & quieto nomine domum
possidet, lar dicitur familiaris. Et quo-
niam apud veteres sicut lares boni, ita
lemures mali habiti sunt ad arcendum
eos sacra fiebant.

Lemures. Lemures alii umbras dicunt quæ cum
corporibus morantur. Porphyrio vocat
vagantes umbras hominum ante diem
mortuorum: à Remo dictas quasi remu-
res, cujus umbræ insequuntur sint fratrem
Romulum, quas quum placare vellet, Le-
muria instituit. Larvas umbras vocari Ser-
vius dicit. UMBRAS vero carunt mor-
tuorum animas. A larvæ cunctur lar-
vati, id est male sani, ac larvarum incur-
sione animo vexati, qui & Ceriti vocan-
zur, teste Nonio.

Servius Manes dicit esse animas, eo tem-
pore, quo de aliis recedentes corporibus,
nondum in alia transierunt, per antiphra-
sin sic dictos existimat ab antiquo adje-
ctivo manus, id est, bonus: quod minimè
essent boni. Putabant enim veteres manes
esse deos inferos, eosque inter numina
læva numerabant, placabantque eos sa-
cificiis ne nocerent. Quidam manes di-
cunt esse deos inferos bonos, inde mane,
quod est bonum: dii manes, quasi boni &
prosperi. unde immanes, non boni. Alii
putant hoc nomine appellatas fuisse ani-
mas

mas separatas à corporibus, unde vides
mus vetusta sepulchrorum monumenta
inscripta esse diis manibus. in qua senten-
tia Apulejum fuisse, paulò antè dixi. Sunt *Acco*.
qui manes eosdem putent quos veteres *Alpha-*
genies appellarunt, duosque manes ab
ipsa statim conceptione assignatos fuisse
corporibus, qui ne mortua quidem dese-
cant, consumptisque etiam corporibus se-
pulchra inhabitant. Quare qui sepulchra
demoliebantur, deos manes violare puta-
bantur; augures tam superos quam inferos
deos, manes dicebant, quod per eos
omnia manare crederent, authore Festo.
Alii à manando, quod loca inter lunarem
& terrenum circulum, unde defluant, ani-
mabus plena sint.

Maniae sunt reformes personæ, authore *Martia*,
Festo. Item larvæ, quas nutrices pueris
minitari solent.

Momus mulier facie monstrosa penè
forma, *Iamia*; hinc pro larva: sicut &
μορμολύκετος, terriculamentum. Spe-
ctrum, larva. *Nicephor.* in Ecclesiastica
historia fœminam nocturnam *Gilo* vo-
cari dicit.

Lamiae ab antiquis mulieres esse puta-
bantur oculis exeniptilibus, vel dæmo-
num quedam phantasmatæ, quæ forno-
tarum mulierum specie assumpta, pueros
pariter & juvenes blanditiis allectos de-
vorabant. Philostratus in Apollonio de
quedam Menippo scribit mirabilem hi-
storiam, vel fabulam, qui adamatus fue-
rit à lamia. Idem scribit lamias à quibus

Vmbre dam larvas appellari, & lemures, à non-nullis empusas : nutrices pro infantum terriculamento nominare, &c. Chrysolomus Dion in intima Africa feras quas-dam esse scribit muliebri facie, quæ & ipsæ lamiæ dicuntur: uberibus autem totoque pedore adeò specioso, ut nullo pictoris ingenio effigi queant, quibus reteatis homines in fraudū mallicitiant, captosque devorent. In Threnis Ierem 4. cap. Lamiæ, dicitur, nudarunt mammas suas, &c. Lamiæ puerorum terriculamenta esse Apulejus scribit.

Striges. Lamiæ etiam Striges vocantur. Striges aves inauspicatas esse dicunt, quæ infantium in cunis sanguinem fugant: hinc maleficiis mulieribus, quas Festus volaticas quoque vocari scribit, volunt nomen esse inditum.

*Gorgo-
nes.* Gorgonis nomen ad puerilia terriculamenta confictum. Gorgones dicunt esse voraces, quales etiam Lamiæ singuntur.

*Incubi.
Succu-
bi.* Ephialtæ & hyphialtæ, Incubi & Succubi, sunt Spectra nocturna vel dæmones insultores. Medici morbum esse dicunt.

*Empu-
sa.* Empusa, phantasma dæmoniodes, seu Spectrum quod se infelibus ingerit multifariamque mutat formam, & se meridie plurimum ostentat. Plura apud Suidam.

*Dice-
lon.* Dicelon, quod ad terrorum incutien-

*Heca-
ta.* tum immittitur: id genus terriculamen-
ta à Græcis Hecatæa dici scribit Apollo-

nius, quod ab Hecate immittantur seu
Proserpina, quæ inde etiam Belpus vocatur.

etur, & rorat & Beuæ à terendo, nimisrum quod terriculamenta nocturna ab ea immitti credebant.

Plutarchus scribit, Acco & Alphito monstrosas fœminas fuisse, per quas matres pueros in officio continebant, & à eo peccando deterrebant.

Cardanus dæmones subterraneos qui Tel-fodientes ruit opprimunt, Telchinnes vocat, apud Græcos τελχῖνος homines malefici, afflati spiritu & furiosi.

Ad hum. ordinem pertinent monstra partim humanam, partim ferinam formam referentia, quæ in sylvis reperta dicunt, & saepe agricolis apparuisse. Panes & Faunos idem esse dicunt, & in capræ pedes desinere.

Satyros quoque humana ferè forma Onocentes referunt: illos qui sunt adultioris æta. Iatrus. tis, Silenos vocant.

Onocentaurus animal est monstrosum, li. quod à parte superiore, hominis speciem habere dicitur, ab inferiore, asini.

Onosceli apud Plutarchum dæmones sunt asininis cruribus.

Hippocentauros fixit antiquitas, superiori parte hominem, inferiore equum referentes.

Sphingæ animal fingunt esse ἀρθωπόμυρον.

Scylla, Harpyæ, sunt rapaces dæmones vultu virgineo.

De hominibus marinis Tritonibus, Nereidibus, Syrenibus, quibus faciem huius.

nam vetustas attribuit, vide Gesnerum in historia aquatilium suis locis. Marina monstra reperi humanaem formam ut cunque referentia, ex multis authoribus probat. Horum monstrorum quædam ad simiarum genus pertinent, quædam fabulosa sunt: potest tamen sub illorum specie Diabolus nihilominus hominibus illudere.

Hæc de vocabulis quæ in tractatione de spiritibus & Spectri, id. endum est.

Ostenta. His conjunxi ostentato presagia quæ plerunque res magnas hæc sunt. Ideo autem his conjungo, quod magnam cum eis affinitatem habeant. Nam objiciuntur etiam quædam Spectra spissibus. Armati conspicuntur in terra aëre: aliz item imagines: audiuntur voces, strepitus, crepitus & alia id genus.

Porten-tum. Quod verò ipsa vocabula attinet, Portentum est quod portendit aliquid futurum, ut quæm insolita corpora in aëre apparent, cometæ, sereno cœlo tonitrua, turbines. Portentum Festus dicit, esse quod licet naturale sit, raro tamen se ostendit, & futurum aliquid cum temporis intervallo denuntiat. Ollentum res aliqua inusitata, quæ statim futurum aliquid ostendit. Eadem ponunt exempla.

Prodi-gium. Prodigium, quod etsi naturaliter sit aëre sepe evenit, semper tamen aliquid præsagit mali, quasi porrò agendum.

Mon-strum. Monstrum est quod contra naturam sit, ut quæm nascitur aliquid membris alterius generis: quod promonstrum etiam dici-

dicitur, quasi porro aliquid monstrans sive monens. Hac tamen saepe inter se confunduntur, & pro eodem significato accipiuntur: nimirum quod eundem finem habent, nempe res futuras praedicere, vel significare.

Spectra de quibus nos agimus, nihil ad physicos pertinent, neque illa quae his conjunximus. Nam si subitus fragor, sonitus, aut tremitus vel strepitus, tanquam tota domus ruat, & alia accidentia naturalibus ratiisibus, ad hanc materiam proprieatem pertinent. Ceterum his praemissis, ad rem ipsam Deo duce & auctore aggrediemur.

A P. II.

Melancholici & juriosi, multa sibi imaginantur que revera non sunt.

Complures fuerunt omnibus tempore
Cribus, qui negarunt Spiritus aut Spe-
ctra existere Epicurei quae de illis re-
feruntur, omnia riserunt, & pro figmen-
tis ludibriisque habuerunt, quibus pueri
& imiperiti atque simplices homines ter-
rerentur. Cassius, cui etiam Epicureus
fuit, quum ex Bruti narratione intellige-
ret, quod Spectrum quoddam vidisset,
teste Plutarcho, omnia a naturales cau-
sus referre contabatur. In Actis Apostol.
cap. 23. legitur Sadducos non credidisse
futuram resurrectionem mortuorum:
item negasse quod Spiritus & Angeli exi-
stant. Hodie quoque die, multi pii &

A 5 boni

boni viri omnia illa quæ de Spectris ul-
tro citroque dicuntur, fabularum loco
habent, partim quod toto vitæ tempore
nulla eis apparuerunt: partim & præci-
pue quod superioribus aliquot seculis ho-
mines confictis apparitionibus, visionibus,
& miraculis, à Monachis & sacrificulis ro-
ties decepti sunt, ut nunc vera quoque
pro falsis habeant. Quicquid sit, multis
scriptorum testimoniis & quotidiana ex-
perientia probari potest, Spiritus & Spe-
ctra interdum apparere, multasque res
mirandas revera accidere. Ceterum qui-
dem est, multos sibi falso persuadere,
quod videant vel audiant Spectra: id
enim quod se videre vel audire fingunt,
ex melancholia, furore, sensuum imbe-
cillitate, metu, aliisque effe~~ctu~~ibus oritur:
vel animalia, exhalatio~~nes~~, aliasque res
naturales videntes atque audientes fin-
gunt sibi nescio quæ visa oblata fuisse, id
quod deinceps multis & illustribus exem-
plis sigillatim ostendam. Minime dubi-
tandum est, quin omnia ferè illa, quæ
vulgò Spectra esse putantur, nihil minus
sint. Interim Spectra & multa alia hujus
generis, aliquando cerni & audiri, nequa-
quam est negandum.

Melancholia. Principio nemo iniciari potest, quia
homines qui vel natura, vel propter ac-
cum ingentes calamitates, tristes sunt
& melancholici, sibi ipsis res mirandas
imaginentur. Interdum sancti affirmant,
se hæc vel illa audire & videre, quæ tam-
men neque ipsi, neque alii vel vident vel

audiunt. Id quod in illis aliquando experimur qui magnis capitis doloribus afficiuntur, aliisque morbis corporis sunt obnoxii, qui pervigiles noctes ducunt, aut motæ mentis sunt. Qui cum hujusmodi hominibus degunt, et si eorum infeliciem conditionem miserentur, tamen sæpenumerò risum tenere non possunt, si ex ipsis tam absurdas fabulas, res inauditas, & visiones mirandas audiant. Aristoteles scribit in libro suo de rebus mirandis, de quodam mente captivo, qui in Abydo urbe Asiae multis diebus se in theatrum conserens vacuum, sedebat, & non minus manuum complosione testabatur sibi omnia placere, quam si comœdia vel tragœdia aliqua egregie fuisset acta. Similem historiam describit Horat. lib. 2. epistolarum de quodam qui Argis in theatrum veniens, idem fecerit quod alter ille: cumque cognati ipsius, medicorum opera eum curassent, indignissime tulerit, negans se unquam vixisse suavius, quam quum mentis parum fuisset compos. Athenæus scribit lib. 12. de quodam Thrasilao, qui tam vitiato cœrebro erat, ut putaret omnes naves quæ in Piræum portum appellebant, suas esse: recensebat eas, nautas solvere præcipiebat, redeuntibus non aliter gratulabatur, quam si omnium rerum quibusc onustæ erant, dominus esset. Is toto illo tempore quo mente captus fuerat, suavem vitam duxisse se ajebat, donec medicus ab hac insanìa ipsum liberasset.

Vidi

Ioannes Serto- Vidi quendam nomine Ioannem Leonardum Sertorium , cui viri honesti & graves , quibus familiariter notus fuit , testimonium perhibuerunt pietatis , qui persuasum habebat , se in istar Heliæ miraculo cœlesti probare posse , quod nostra Religio esset vera & Catholica. Postulavit ab aliquot Rebus publicis , ut convocarent Euangelicos & Papistas , se enim paratum esse hoc miraculum edere , & nisi omnibus videntibus ederet , nullum supplicii genus recusabat

Vide Ludo. Eadem est aliorum quoque ratio qui mente capiuntur : vel quod rem aliquam diu multumque in animo suo voluntur , ut ingeniosis artificibus interdum accidere solet . vel quod diurno morbo laborarunt , vel quod amoribus ardentes . Illi omnes mira tractant . Invenies aliquem , qui sibi videtur taurinis cornibus armatus esse . alii sibi videntur vasa esse fictilia , ideoque loco cedunt , ne confringantur . de tali quodam scribit Gale-
Calum l. 7. nus lib. 3. de locis affectis 6. cap. & item lib. 4. cap. 1. : Alii se credunt mortuos , aliis sibi videntur magni principes , alii viri eruditi , alii Prophetæ & Apostoli , deque rebus futuris vaticinari conantur .
anti- item scribit de Phreneticis in libro de
qui a- sympt. diff. cap. 1. de Theophilo quo-
tum, dam medico , cui reliqua prudentia su-
cap. 2. pererat , & disputandi & præsentes exac-
de- noscendi : cæterum tibiçines quodam
Angulum domus ubi decubuit occupasse , assidueque sonare , tum pulsare puta-
bat ,

bat, atque hos se intueri rebatur, partim illic stantes, partim sedentes, adeoque sine intermissione sonantes, ut neque noctu neque interdiu usquam vel minimum tempus quiescerent: exclamare igitur non cessabant, ac jubere ut domo ejicerentur. idem postquam planè convalluit, tum reliqua omnia quæ quisque dixisset fecissetve narrabat, tum imaginacionis de tibicinum rædio meminerat.

Paulus Aegineta scribit lib. 3. cap. 1. quod Lycantropia insania genus est, correpti per noctem domo exilientes, lupos per omnia imitentur, & quoad dilucescat circa defunctorum monumenta plerunque versentur. Alias quoque Satan hostis humani generis, homines decipit, ut sibi videantur esse bestiae. De qua re legitur apud August. Genes. ad literam cap. 11. Morsi à rabidis canibus aquas formidant: hunc effectum Hydrophobiam appellant. de quo Aegineta lib. 5. Hydrocap. 3. tradit, quod hoc nato laborantes, phobia. fugiant aquam intuentes, admotique: alii humorē prolsus omnem aversentur. Esse qui canum instar latratus edant, & intervenientes morsu impetant. Rufus timoris causam ostendens, canis à quibus demorsi sunt Spectrum in aquis cernunt ipsos opinari dicunt.

Ephialtes, quem Incubonem vocant, Ephialmorbus est ventriculi, de quo consuletes his. Paulum Aeginetam lib. 3. cap. 16. Multi cubus. vero qui eo corripiuntur credunt se optimi ab nomine prægrandi, qui os manibus

nibus vehementer ipsis / comprimat ne
exclamare queant: brachia & crura mo-
vent, ut illum à se depellant, sed frustra.
Quidam inani phantasia duci, credunt
illum à quo opprimuntur, paulatim &
quasi ex insidiis per lectum ascendere:
mox iterum descendere: videntur sibi
cum etiam audire. Alio nomine hic mor-
bus πνιγαλίων & πνιγάμων dicitur.

Furiosi. Furiosi qui usum rationis penitus ami-
serunt, aut permisso Dei à cacodæmone
vexantur, quos Euangelica historia συ-
μπνιγμός vocat, mira agunt. Et multis
visionibus loquuntur, rebusque variis,
fallit eos visus ut unum pro alio intuean-
tur: id quod in Prochodochiis experi-
unt, in quibus furiosi & maniaci custo-
diuntur. Ajax legitur tam graviter tulisse
quòd Vlyssi arma Achillis adjudicata fue-
runt, ut præ dolore in amentiam versus,
evaginato gladio in gregem porcorum
insilierit, existimans sese cum Græcorum
copiis configere. Tum duos majores por-
cos à trabibus suspensos flagris cecidisse,
additis convitiis: existimans hos esse A-
gamemnonem & Vlyssem, quorum illi
ut judici, hūiçut victori potissimum ira-
fecbatur. Postea sibi restitutus pudore
manus sibi intulit. In præliis sæpe factum
est, ut militibus ad insaniam redactis ex-
torquenda fuerint arma, eò quòd suos
hostium loco haberent, & in eos impe-
tum facere conarentur. Tertull. dicit,
Qui insaniant, alios in aliis vident, ut
Orestes matrem in sorore, Ajax Vlyssem
in

in armento, Athamas & Agave in filiis bestias, &c.

C A P. III.

Meticulosi homines fingunt se Spectra videare & audire.

QUAE de insanis, melancholicis & furiosis dicta sunt, de meticulosis quoque possunt intelligi. Etenim si quis natura meticulosus est, vel propter intelligentia pericula, vel alias causas metu percelligitur, etiam multas res mirandas sibi imaginatur, quæ revera non sunt: præcipue si quid atræ bilis accedat. Mulieres quæ plerumque natura meticulosiores sunt viris (hinc D. Petrus, cùm de officio conjugum loquitur, in priore Epistola, eas vas imbecillius vocat) frequenter sibi persuadent quām viri, se hæc & illa vidisse vel audivisse. Iuniores item, quia plerunque sibi metuunt. Si in mensa aliqua mentio fiat spectrorum & lemrum, mulieres & pueri aliquando vix soli audent egredi ex conclavi, metuentes ne quid eis occurrat: si strepitum aliquem audiant, putant Spectra sibi à tergo esse, propter vanam persuasionem. Ignavus miles, putat hostiles copias numerosiores esse, quām sint: strepitus folii quod moveretur, (id quod Dominus in Lege sua Populo Istraelis, nisi officium fecerint, comminatur:) ita territat eum, ut se in pedes conjiciat. Si vel picum arborem rotiro tudentem audiat, existimat hominem

slem cervicibus imminere: si vel mus se moveat, statim animum despondet. Fortem verò & animosum militem hæc & alia nihil perturbant. Interdum verò in fuga etiam fortis milites, à suis dilapsi, ita perturbantur animo, ut amicos hostium loco habeant, nec sciant ubi terrarum degant, & quonam se vertant: quæ omnia metus efficit.

Plutarchus scribit in libello suo de sera numinis vindicta, mirabilem & memorabilem historiam de Besso quodam. Is quum patrem interfecisset, delituit longo tempore. at quum aliquando cœnatum iret, nidum hirundinum hasta impellens deturbavit. Quumque cœnantes hanc ejus crudelitatem detestarentur (aversamur enim illos qui aviculas & alia animalia divexant, existimantes eos sæuos & crudeles esse) Nonne, respondit, jam diu falsum testimonium adversus me ferunt, clamantes me patrem meum interfecisse? Præsentes admiratione ducti, hæc verba ad Regem detulerunt, qui tormentis eum subjecit, reque diligenter discussa, parricidii pœnas de eo sumpsic. Hinc coligis quid metus possit: hirundines loqui non poterant, tamen ille sibi persuasit quod parricidium sibi exprobarint.

*Theo-
doricius* Ita multi ex metu imaginantur se videre & audire multa, quum sint meræ nugæ.

*Rex pu-
tar se
Sym-
machū
videre.* Procopius in belli Italici principio tradit, Theodorico cœnanti, post occisos egregios viros Boëthium & Symmachum locorum hujus, quum esset caput piseis

Obz

oblatum, horrendam in illo visam Symmachi faciem, quæ labro inferiore morbus apprehenso, sibi torvis oculis minaretur, ideoque Regem pavore consternatum, in morbum incidisse, ex quo postea obierit.

Quin metus si immadicus sit, efficit ut illa quæ nobis consolationem afferre debebant, horrescamus. Exemplo nobis sunt ipsi Apostoli domini nostri Iesu Christi Matth. 14. cap. qui cum noctu in lacu maximo in periculo versarentur, valde consternati sunt videntes Christum aquæ inambulantem sibi appropinquare. putabant enim se videte Spectrum, & præmetu clamabant. Dominus vero veniebat ut eo ex præsenti periculo liberaret. Post resurrectionem, quando vero suo corpore eis apparebat, valde territi sunt, & ut Lucas scribit, putabant se spiritum vivere. Dominus itaque consolatur & erigit ipsos, dicens. Videte manus meas & pedes meos, quia ego ipse sum. Contrectate me & videte: quia spiritus carnem & osa non habet, sicut me videtis habere. illi præ gaudio credere non poterant & mirabantur. Hoc loco yides pavore fatuni esse, ut discipuli dominum ipsum, Spectrum esse putaverint. Mirari itaque nemo debet, si nos quoque metu impediti, unum pro altero habeamus, nobisque persuadeamus quod spiritus viderimus, ubi nulli fuerunt.

Qui forti & excuso animo sunt, & ab Forte omni metu vacui, raro videbit Spectra. bns.

Ds

caimo- De Scythis gente montana & bellicosa (à
sis raro quibus Turcæ suam originem ducere cre-
Spectra duntur) traditur, quod eis nulla Spectra
appa- appareant. Leones memorant larvis non
rent. terreri: sunt enim animosi & impavidi.

C A P. IV.

*Qui imbecillo visu sunt & auditu, sibi
 imaginantur multæ quæ revera non
 sunt.*

Qui visu sunt imbecilli, etiam sape-
 numero ita falluntur, ut unum pro-
 alio aspiciant. Lusciosi, à Græcis
pūentes dicti, qui rem aliquam nisi pro-
 pius oculis admotam non vident, (qua-
 les fèrè sunt studiosi bonarum artium,
 qui diurna & nocturna manu libros ver-
 fant). tantum falluntur visu, ut ipsos
 sape pudeat dicere quid se vidisse puta-
 rint. Physica etiam ratione fit, ut remus
 in aqua fractus putetur: & turris qua-
 drangula de longinquo, rotunda.

*Ebrii
 mira
 vident.* Qui immodecè vinum bibunt, ita ut
 oculi eorum caligare incipiunt, & ex ca-
 pite promittere, instar leporum quos de
 pertica suspensos per milliare unum &
 alterum gestavimus, longè alia vident
 quam sobrii. Putant se videre geminas lu-
 cernas positas in mensa, quum unica
 tantum sit: poculum accipere volentes,
 aberrant. Pentheus in Bacchis Euripidis
 dicit se duos soles videre, binas item
 Thebas. cerebrum enim ipsius perturba-
 tum erat. Vulgate illud est, ut si vinum
 vicit.

vicit, omnia inverti videantur arbores ambulare, montes moveri, fluvii sursum ferri, &c.

Solomon in Proverbiis suis capite 23. omnes dehortatur ab ebrietate, adjiciens quæ incommoda ex ea nascantur, & inter alia dicit, Oculi tui videbunt extraneas, nempe visiones, & mirabiles apparitions. Nam ut meticulosi sibi mirabilia imaginantur, ita etiam ebrios, qui visum suum dedita opera corrumpunt.

Et quanquam Deus in aëre, & in terris, multa prodigia edat, ut hominibus cordiam excutiat, cosque ad veram pœnitentiam provocet: nihilominus tamen credendum est homines ebrios, qui in multam noctem ad mensam desident, non raro dicere sibi hanc vel illam visionem objectam esse, se hoc vel illud prodigium vidisse, quum prorsus fallantur. Etenim si tempestivè, ut decebat, domum rediissent, neque vino se onerassent, nihil illius generis eis apparuerit. Oculi enim ipsorum non fuissent corrupti. Nonne sit, ut quum aliqui mero incaluerunt, unum pro alio aspiciant, à quo sibi lœsi videntur verbis vel factis, & statim appetitis armis imperum in eos faciant? Locus Solomonis jam adductus etiam hunc sensum potest habere: Oculi tui videbunt extraneas, nempe mulieres, nimirum ad concupiscendum eas. Experientia enim docet, ebrios sæpenumerò matronas & virgines de stupro compellare, quod sobrios ne in mentem quidem veniret. Vi-

num

num immodicè sumptum , fomes est audaciaz atque libidinis.

*Qui-dam
vident
seipso.* Aristoteles scribit quosdam propter oculorum imbecilles spiritus, in aëre proximo (nimurum ut in speculo) suam quandam imaginem contemplantes, estimare sese suos vidisse manes: atque ita suam, quod dici soler, umbram metuunt Nonne homines , etu in locis obscuris videre nihil possunt, tamen sibi imaginantur, quod varia simulachra & colores videant ? illa ipsa quæ cernimus, imaginamur nobis longè alia esse quam sunt.

Notum est oculorum aciem ita posse perstringi, ut omnino putemus aliquem gladium vorare, expuere pecuniam, carbones & alia: aliquem vesci pane, & expuere farinam : aliquem bibere vinum, quod postea ex fronte profluat : unum alteri caput absindere , quod postea insuam locum restituat, gallum gallinecum trahere ingentem trabem, &c.

Adhæc rebus naturalibus , ut suffumigationibus , & aliis effici potest, ut sancte affirmares, omnes quotquot ad mensam sedent , carere capitibus , vitem se extender, per conclave , quum mera sit impostura. Hac de re libri publicè extant.

Eadem est ratio auditus aliorumque sensuum Illi quorum auditus vitiatus est, videntur sibi interdum audire vehementi ventum , violentam tempestatem , crepitum flammarum , fluviorum subito auotorum strepitum , cantum & insteu-

Instrumenta musica, campanarum tinnitum, quum haec & alia tantum auditus vitio sint. Alii qui cum illis versantur, & integro sunt auditu, nihil penitus illarum rerum audiunt.

Aliquando auditur aliquid revera, ut crepitus parietum ligneorum & alia, quæ sunt signa physica tempestatis securitatem. Loca etiam sunt cavae è quibus spiritus emittitur, qui per fistulas sonum suavem reddit, veluti cantum, ut homines in admirationem trahat.

In litoribus quoque modicè curvis, idem fieri apud Physicos legimus. Fallitur etiam auditus, ut quum putamus nos audire tonitrua, quum sit plaustrum.

Sunt qui putent se aliquid contrectasse, & falluntur. Febri laborantes si bibant vinum optimum & dulcissimum, putant felle amarius esse: si bonis jusculis vescantur, putant insipida esse. Id vero non sit vitio coqui, sed palati & stomachi morbo corrupti. Nam quibus bilis redundat, illis amara videntur omnia. Ita sit ut quis putet se spectrā videre, audire, palpare, vel se ab eis palpari: quum res secus habeat, quod tamen illi nemo facilè persuaserit.

Si metus & imbecillitas visus, aliorumque sensuum concurrent, multa homines statim mirabilia sibi fingunt, etiam faleissima firmiter credunt, neque possunt à sua sententia ullis rationibus dimoveti.

Legimus non singulos tantum homines,

DCCS

Imbe-
cillitas
visus &
metus.

nes, sed aliquando totos exercitus ita deceptos fuisse, ut putarint hostes sibi imminentem, quum nemo adesset. Hinc horribiles aliquando fugæ factæ sunt.

Cominæus vir equestris ordinis, diligens historicus, in fine libri primi de rebus gestis Ludovici XI. Galliarum Regis scribit Carolum Ducem Burgundiam & alios principes, quum exercitum ad Lutetiam admovissent, per indicium cognovisse, quod Rex postero die cum omnibus suis copiis eos adoriri constituisse: sequente die Carolum præmisso equites speculandi causa: qui quum cœlum obscurius esset, putarunt se eminus videre ingentem numerum hastarum: progressos longius, cœlo jam seriore, cognovisse cum locum, in quo arbitrati erant regem copias omnes atque vires habere coatas, constitum esse præ altis carduis, qui ex longinquo hastarum speciem præbebant. Nox enim fallit homines. Non itaque mirum cuiquam videri debet; si quando iter facientes, vel appetente, vel intempesta nocte, lapides, truncos, arbusta, & alia pro spectris & lemuriis habeant.

In posteriore libro Regum legimus cap. 3. Moabitas post obitum Achabi regis, à Ioram ejus filio defecisse: quam ob causam ille Iosaphatum solicitavit deferendo sibi auxilio, omnibusque suis copiis bellum Moabitum inferre constituit, ut eos ad obedientiam reduceret. His auditis Moabitæ omnes quotquot arma ferre

ferre poterant, excitarunt ut sese defenserent. Cùm autem Moabitæ summo mane contra hostes exirent, & orto sole aquas, quas Deus miraculo eduxerat, putarent rubras esse, dixerunt: Reges inter se commissi sunt, & mutuis vulneribus ceciderunt. Cumque accurrerent, nullo ordine, ad diripiendum Israëlitatum castra, ab ipsis ex inopinato cœsi sunt. Hoc loco vides totum exercitum, aquas pro sanguine habuisse.

C A P. V.

Multi terrent alios, ut putent se Spectra vidisse vel audivisse.

ADHÆC s̄pēnumerò accidit, ut non solum homines faceti, sed & malitiosi mutato habitu aliis. terrorem incutiant. Vulgare hoc est apud nonnullos, ut aliquis certo anni tempore, reticulo aut persona adducta capiti, filios extereat, quò assidue laborent, & parentibus morigeros sese præbeant: postea eis dicunt, empusas, lamias & mormolycias *Lamia.* conspici: illis persuasissimum est rem ita habere, & plerunque miserè sibi metuunt. Cæterum non semper conducit, pueros ita terrere: aliquando enim ex metu in morbos graves incidunt, & noctu dormientes clamant. Solomon pueros si officium suum negligant, virga castiganda, esse docet, & ita metum illis incutendum: non dicit persuadendum illis, quod

quòd vorandi sint ab empusis, fœmina nocturna, aut aliis monstris.

Interdum juvenes hilares & jocosæ vester induunt quibus Diabolos referant, vel alioqui linteaminibus sese involvunt, ad alios terrendum. In quos si simplices homines incident, non dubitant quin malos spiritus aut Spectra quædam conspexerint. Non tamen semper tutum est alios hujusmodi jocis & ludis fallere: quam enim male hoc multis ceciderit, exemplis ostendi posset. Usitatum est, ut juvenes jocosæ unâ iter facientes, noctu in diversoriis, funem alligent spondæ, vel stragulæ vesti, vel sub spondam se abscondant, seque Spectrum umbram esse simulantes, alios ludificant. Accidit apud nos Tiguri, ut juvenes hilares, mutato habitu in campo Ecclesiastico chœreas duxerint, & unus ex illis ossibus pheretris instar tympani pulsari. Quidam his visis mox per totam urbem divulgarunt, se mortuorum chœream vidisse, periculum que esse ne maxima pestis mox subsequuta sit.

*Chœas
lemu-
rum.*

Ad hæc omnes norunt, scorta & scoratores sub hoc prætextu interdum longo tempore rebus Venereis operam dedisse, & domesticis persuasissimè, lemures in domo vagari, ne ipsi eis autoribus deprehendi possent, sed optatis amoribus fruerentur. Non solum tales spiritus à magistratibus comprehensi, & publica infamia affecti sunt. Fures quoque sub hoc prætextu lepe nocturno tempore alios expiatarunt.

tarunt, qui quum putarent se audire Specula, fures illos non abegerunt.

De hoc jam nihil dicam, quod malus spiritus per res naturales, quarum mirandas virtutes novit, mira efficere, hominumque sensus fallere potest.

C A P. VI.

Sacrifici & monachi simularunt se spiritus esse: quomodo Mundus sub hoc praetextu Paulinam, Tyrannus multas nobiles & honestas matronas stuprarit.

His accedit quod omnibus seculis alii qui sacerdotes extiterunt, qui res miras exercentes, & magicis artibus operam dantes, stultos homines, qui illos maximi fecerunt, variis modis demendarunt, ut magnam vim argenti colligerent & voluptatibus indulgerent. Hac de re aliquot historias, ut homines pii cauiores evadant, subjiciam.

Iosephus Historicus lib. 18. antiquitat. cap. 4. magnum facinus recitat. quod tempore Tyberii Caesaris Romæ sub praetextu sacerorum Iudis accidit. Recitabo historiam ex interpretatione Gelenii viri doctissimi. Erat Romæ Paulina mulier, non minus probitate morum, quam naturalium claritate illustris: adhuc opulenta & formosa, ut quæ esset in ipso ætatis flore, sed imprimis ornata pudicitia. Nupta autem erat Saturnino viro tali coniuge dignissimo. Hujes amore captus est

B

De-

In ve-
teri

transl.

18. c. 7.

Decius Mundus , juvenis non obscurus in equestri ordine: & quoniam major erat fœmina, quam quæ posset corrumpi mulieribus eò magis accendebatur amantis insanis, ita ut offerret ei pro unica nocte ducenta drachmarum millia. (Drachma Attica & denarius Romanus vulgo putantur idem esse: & octo cruciatis Budæus æstimat. faceret igitur hæc summa circiter 2600. florenos secundùm ejus æstimationem) ac ne sic quidem valens eam fleret, non ferens amoris impotentiam, decrevit vitam simul & amorem finire inedia. Hoc ejus propositum non fecellit Iden libertam Mundi paternam variis instrutam sed non probatis artibus, que indignè ferens obstinationem juvenis, blanda oratione conventum animare conata est, spem faciens effecturam se, ut potiatur Paulinæ complexibus. Cumque ille preces ejus libenter acciperet, ait sibi opus quinquaginta tantum drachmarum millibus ad expugnandam mulieris pudicitiam. Ita refocillato juvene, & accepta quantam petierat pecunia novam doli viam ingressa est, videns Paulinam non capi pecuniis. Sciens porrò eam vehementer addictam Iudicis cultui, tale quiddam comminiscitur. Conventis aliquot ex ejus sacerdotibus, accepta fide silentii, & quod efficacissimum est, ollentato præmio, in præsens viginti quinque millibus, & alteris totidem post navatam operam, indicat eis amorem juvenis, rogans ut omnibus modis anniteretur cum

cum reddere voti compotein. Illi auri cupidine tacti , benignè sunt polliciti : quorum natu maximus properè se ad Paulinam contulit, & admislus impetratoque absque arbitris colloquio , venire se ait missum ab Anubide (Anubis canino capite unà cum Iside colebatur) capto ipsius forma , & jubente ut ad se veniat. Illa libenti animo accepit nuntium : moxque jaftabat se apud familiariter notas mulieres, quòd dignata sit amore Anubidis : marito quoque indicat conditam sibi cœnam & cubile Anubidis : (per pulvinaria apud scriptores quidam intelligunt lectulos qui sternebantur in templis in honorum Deorum.) Ideò facilius concessu est, quod cognita & probata viro esset conjugis pudicitia. Itaque in templum proficisciunt, & post cœnam instantे somni tempore , inclusa per sacerdotem , tenebris conciliantibus in latenter ibi Mundum incidit : totamque eam noctem obsequuta est juveni , Deo se gratificante existimans. Eo deinde abundante, priusquam sacerdotes doli consciū surgerent, Paulina manè ad maritum reversa , congressum cum Anubide prædicat, & idem apud amicas quoque magnificis verbis exaggerat. Illis nec credere libebat rei naturam considerantibus , non mirari tamen non poterant, ob insignem mulieris pudicitiam.

Die deinde post rem patratam tertia , Mundus adamata fortè fortunā obvius : è factum bene Paulina, inquit, quòd &

eclo mihi servasti, quæ pœnisti tuis fa-
cilitatibus addere, & morem nihilomi-
nus meæ voluntati gessisti. nihil enim
mea refert, quod Mundum contempsisti,
quandoquidem praetextu Anubidis op-
tata voluptate expletus sum: atque his
dictis abiit. At mulier cum primùm de-
prehenso flagitio, vestem sibi lacerat, &
re tota ad maritum delata, obsecrat ne
tam insigne ludibriū impunitum sinat.
maritus porrò imperatori totum signifi-
cat. Tyberius postquam accuratissima in-
quisitione didicit omnia, sacrificos illos
impostores in crucem egit, unaque Iden
inventricem hujus sceleris, cujus præci-
pua opera fuit in corrupienda pudicitia
mulieris: dirutoque templo statuam Ibi-
dis jussit mergi in Tyberim. Mundum au-
tem mitiore pœna exilii castigasse con-
tentus est, crimen ejus in cupidinis im-
potentiam referens.

Ex hac historia promptum est collige-
re, quomodo Satan Gentiles fascinari:
& quomodo sacrifici ipsorum persuase-
siat illis quod dii apparentes, haec vel
illa dixerint, quæ tamen falsissima fue-
runt: sub cultus Deorum praetextu, re-
bus pessimis vacarint. Quoties enim pu-
tabimus eos turpissima perpetrasse, quan-
vis res non fuerit in apertum producta?
Quod si illi effecerunt ut Mundus opta-
tis amoribus potiri posset, non est dubi-
tandum quin saepissime ipsi quoque sub
praetextu sacrorum, aliorum filias & uxo-
res constuprariant: alioqui hic dolus non
tam

tam statim eis in mentum venisset. Hęc matrona non fuisset tam bene contenta, nisi idem antę cum aliis matronis factum fuisset: neque maritus ipsius permisisset eam in templo pernoctare. Quid opus erat deos lectisteria in templis habere, quem certum sit eos in illis non jaceuisse? Discunt etiam principes exemplo Tyberii quantumvis scelerati tyranni, quomodo tales nebulones coērcendi sint.

Huc facit historia quam Ruffinus presbyter Aquiliensis in Ecclesiasticae histor. lib. II. cap. 25. describit, Sacerdos erat ^{ranno} apud Alexandrinos (in Aegypto) Saturni, ^{sacer-} Tyrannus nomine. Hic quasi ex responsō numinis, adorantibus in templo nobilibus quibusque & primariis viris, quorum sibi matronæ ad libidinem placuerent, dicebat Saturnum præcepisse, ut uxor sua pernoctaret in templo. Tum is qui audierat, gaudens quod uxor sua dignatione numinis vocaretur, exornatam comprius, insuper & donariis onus tam (ne vacua scilicet repudiaretur) conjugem mittebat ad templum. In conspectu omnium conclusa intrinfecus matrona, Tyrannus clavis januis & traditis clavibus discedebat. Deinde facto silentio per occultos & subterraneos aditus, intra ipsum Saturni simulachrum patulis creperbat cavernis. Erat autem simulachrum illud à tergo exsum & parieti diligenter annexum. Ardentibusque intra ædem lumenibus, intentæ supplicantique mulieri vocem subito per simulachrum artis con-

cavi proferebat, ita ut pavore & gaudio infelix mulier trepidaret, quod dignam se tanti numinis alloquio putaret. Postquam vero quae libitum fuerat, vel ad consternationem majorem, vel ad libidinis incitamentum differuerisset numen impurum, arte quadam linteolis obductis, repente lumina extinguebantur universa. Tum descendens obslupefactæ & consternatae mulierculæ adulterii fucum prophanis commentationibus inferebat Hæc cum per omnes miserorum matronas multò jam tempore gererentur, accidit quandam pudicæ mentis fœminam horruisse facinus, & attentius designantem cognovisse vocem Tyranni, ac domum regreslam, vito de fraude sceleris indicasse. Ille de injuria conjugis, imo potius sua ardenter inflammatus, inscriptum Tyrannum ad tormenta deducit. Quo convicto atque confessio, ceterisque fraudibus revelatis pudor omnis & dedecus Paganorum pervaserat donros, adulteris Matribus, incestis Patribus, liberis spuriis deprehensis. Quibus divulgatis & proditis, raptim cum simulachris & ædibus excindebantur & criminis. De Numa Pompilio legitur quod simularit congressus cum Ægeria nympha, ut suis legibus autoritatem conciliareret.

C A P . VII.

*Timotheus Ælurus se Angelum mentitus,
episcopatum invasit: quatuor monachi
ordinis Prædicatorum Bernæ multas ap-
paritiones fixerunt.*

Ferri aliquomodo posset, si hæc apud Gentiles duntaxat accidissent, qui ca-ruerunt verbo Dei, nisi inter Christianos quoque similia sæpe evenisse comper-tum haberemus, & ni metuendum esset, hodie quoque multa hujusmodi accidere. Lippis enim & tonsoribus notum est mul-tos præsertim ex Monachis & sacrificulis magos, excantatores & necromantios fuisse, qui & Spectra multa, miracula, & animarum colloquia fingere potuerunt.

Theodorus Lector, collectaneorum ex historia Ecclesiastica lib. i. scribit de Timotheo Æluro quod antequam occidetur Proterius Alexandrinus Episcopus, ad Episcopatum aspirans, noctu nigra veste inductus obierit cellas Monachorum: & singulos nominatim appellando, re-spondentibus dixerit, se ministerium Dei spiritum monere, ut à Proterio omnes se juncti Timotheo se conjungant, hisque dolis & fraudibus Episcopatum adeptum magnas turbas movisse in Ecclesia.

Hoc loco non possum mihi temperare quin paucis, quantum ad præsens nego-tium pertinet, recitem memorabilem hi-storyam de quatuor Monachis prædicato-rii ordinis (qui Bernæ Helvetiorum, anno

à nativitate Domini MDIX. ultimo die
mensis Maij creverati sunt) quibus arti-
bus simplicem quendam fraterculum,
quem recens in suum Monasterium susce-
perant, circunvenierint: qua de re illo
ipso tempore, quo hæc facta sunt, multi
libelli Latina & Germanica lingua pro-
dierunt, qui adhuc extant, Magna erat
concertatio inter Monachos ordinis Præ-
dicatorum & fratres Minores, vel Fran-
ciscanos, de conceptione Mariæ virginis,
Prædicatores assertebant ipsam, ut & alios
homines, in peccato originali conceptam
esset. Franciscani id negabant & pernega-
bant. Tandem res eò recidit, ut Prædica-
tores falsis miraculis suam opinionem sta-
biliendam & confirmandam sibi propo-
nerent deliberatione facto in quadam
synodo (capitulum ipsi vocant). Vimpe-
niis oppido Germaniae habita, ubi com-
modus & opportunus ad hanc rem locus
inveniri posset: tandem Bernam Helve-
tiorum, quod gens simplex ibi esset &
bellicosa, sibi delegerunt, Quatuor igitur
primarii ordinis in Monasterio Prædica-
torum Bernæ telam ordiebantur: & quo-
niam Supprior, unus ex his quatuor, ar-
tis magicæ peritus erat, adjurabat caco-
temonem, ut nñā cum ipsis consilium
iniret, quo pacto rem commode possebant
confidere. Is specie Æthiopis apparens,
omneam suam illis operam hac condi-
tione promittebat, si fese illi dederent: id
quod non gravatè fecerunt, datis ei chi-
rographis proprio sanguine conscriptis.

Or.

Opportunè autem accidit ut illis ipsis diebus Ioannes lezerus homo simplex, artificio sarcitor, in ordinem ipsorum cooperaretur, qui proposito ipsorum commodus videbatur. tentabant ipsum jacientes lapides in ejus cubiculum, nocturno tempore, excitantes strepitum, simulantesque se spiritus esse.

Rés ab initio non malè eis cessura videbatur Die quodam veneris Supprior involvens se linteo unà cum aliis spiritibus, quos ad hoc magicis artibus evocaverat, irrumpebat in cellam fraterculi illius, magno impetu & fragore, simulans se opem ab eo multis cum lacrymis petere. Aquam verò lustralem & reliquias sanctorum illi jam antè in cellam illius reposuerant. Frater ille exterritus, negabat se opem illi posse ferre, commendans ipsum servatori Christo & matri ipsius. Spiritus respondit in ipsius & fratrum facultate positum esse, ut his malis liberetur, si per octiduum singulodiebus ad sanguinem usque seipsum flagellaret, & oīto missas in sacello D. Iohannis celebrari in ipsius gratiam curaret, & fratrea dum celebrarentur, brachiis extensis humili jaceret. Significabat illi, quod sequente die Veneris vel feria sexta ante in tempestatem noctem maximo impetu sediturus esset, monens ipsum ne consternaretur: Diabolos enim ipsi, quippe sancto viro, nihil posse obesse. Stolidus ille postero die ipsis coryphaeis rem omnem detexit: obsecrans ut ubi adesset,

sent, quò misera illa animula possit libe-
rari.

Res statim per totum oppidum divul-
gata est. publicè pro suggestu illis de re-
bus sermones à Monacis habitu sunt:
laudabant sanctitatem Ordinis sui, quæ
vel ex hoc perspici posset, quod spiritus
ille ab ipsis non ab impiis & temulentis
Franciscanis opem expeteret, Tempore
constituto rediit spiritus ille cornitatus
aliis malis spiritibus, magno tumultu in
fratris cellam, qui adjurans ipsum de
quibusdam rebus interrogabat. Spiritus
narrabat quisnam esset, & quas ob cau-
sus tam miserè vexaretur. Gratias agebat
cùm ipsis, cum patribus ipsius, quod ejus
cura tangerentur, adjiciens. Si adhuc
missas triginta, quatuor vigilias celebra-
rent, & ipse adhuc semel ad sanguinem
usque virgis scipsum castigaret, se ex
maximis cruciatibus, quos annis 160.
jam continuatis pertulisset, prorsus li-
berandum esse. De rebus quoque aliis
mirandis cum eo conferebat, quas nihil
attinet hoc loco referre. Postea spiritus
ille iterum Fratri apparuit, & ordinem
Prædicatorum aliis omnibus antetulit,
significans multos ex illis qui huic ordini
adversati fuissent, in purgatorio atroces
pœnas luere. Bernam quoque funditus
evertendam nisi Franciscanos ejiceret, &
ab annuis pensionibus quas à Rege Gallie
accipiebant, sibi deinceps caverent. Quæ-
dam etiam commemorabat quæ Fratri
evenissent: quæ omnia ab ipso per Con-
fessio-

fessionem aurieularem expiscati fuerant.
 Gratias simul agebat fratri, pro benefi-
 cio liberationis, significans ei quod im-
 septimum Angelorum Chorum receptus
 esset; ibi missas celebraturum pro bene-
 factoribus suis. Postea alia quadam nocte,
 aliis habitu muliebri veniens, dicebat se
 Barbaram esse, eujus cultui addictus fuis-
 set, & significabat apparituram ei divam
 Virginem, atque ad quæstiones illas re-
 sponsuram quas unus ex Monachis ei in
 scheda quadam conscripserat. Hæc Bar-
 bara promittebat se Mariæ Virginis datu-
 ram schedam illam, quam mox postea
 mirabiliter signatam in loco quodam sa-
 cro reperturi essent. Frater suis patribus
 rem omnem detexit, confireri volens
 peccata sua, ut apparitione divæ Virginis
 dignus efficeretur: jubebat eos schedam
 in loco sacro quærerere: tandem invene-
 runt eam in ciborio, ut vocant, ubi eam
 antea reposuerant. Ferebant eam in sum-
 mum altare dicentes signatam esse Christi
 sanguine, & lucernas sua sponte accen-
 das fuisse. Matutino tempore apparebat
 Maria Fratri, multa referens quam filius
 ejus Iesus eam jussisset illi recitare: nem-
 pe Iulium Papam sanctum illum virum
 esse qui duos Ordines inter se conciliare
 & festum pollutæ conceptionis Mariæ
 instituere deberet. Se enim Papæ illi, cru-
 cem quatuor guttis sanguinis filii sui
 signatam missuram, in testimonium quod
 in peccato originali concepta sit: aliam
 crucem quinque guttis sanguinis signa-
 tam

tam reperiendam in ciborio, quam Rēmiam mittere debeant. Pontificem enim largis indulgentiis eam confirmaturum, & Bernam remissurum; & alia hujus generis, de quibus multa ultra citroque dicebantur & scribebantur.

Maria illa in testimonium prædictarum rerum clavum ferreum adegit per manum Fratris, dicens. Hoc vulnus, die quo filius meus crucifixus est, & in festo corporis filii mei renovabitur. Deinde encausticam aquam magicis artibus pararunt qua sensum illi adimentes, alia vulnera quatuor ei impresserunt: postea quum sibi restitueretur, dicebant circa ipsum nescio quid sancti apparuisse. Quunque multi confluenter, ut novum illum Christum viderent, instruebant ipsum (agrestibus enim erat moribus, quod pacto se gerere deberet. Quunque potionem illi dedillets quæ eum sensu spoliabat, & efficiebat ut spumaret, dicebant ipsum lactari cum morte, scut Christus in monte Oliveri. Postea aliis apparebat ei multa referens, sed frater agnita ejus voce, omnia suspecta habere cœpit, illamque à se repulit. Sequenti nocte apparebat ei Prior, dicens se Mariam esse, de qua antea dubitassem, & ad omnem suspicionem depellendam se hostiam corporis filii sui ipsi offerre (offerrebat autem ei hostiam tinctam veneno) ne deinceps putaret se spiritum malum videre: dicebat etiam se afferre vitreum vasculum plenum sanguine filii sui, quo & ipsum

&

& Monasterium donaret, Frater qui hanc
quæque apparitionem suspectam habe-
bat, respondit, Si non es malus spiritus.
recita mecum orationem dominicam, &
salutationem angelicam. Prior recitabat
orationem dominicam, postea dicebat
loco Mariae, Salutare ego sum Maria gra-
tia plena, Dominus tecum, &c. Frater
cognita voce Prioris, arrepto cultro vul-
nus ei inflixit, quumque ille se defende-
ret, frater fortiter illum repulit.

His peractis Superior sperans se illa
quæ illi duo perdidissent, restituere pos-
se, apparebat fratri, eum, quod tam in
humaniter diuam Virginem tractasset,
adjiciens: Iustus sum tibi indicare quod
vera vulnera Christi in corpore tuo ha-
beas, quæ neque ego, neque Franciscus
habemus. idque multis verbis. Cæterum
frater ita eum excipiebat, ut statim fuga
salutem quereret. Quoniam vero frater
nolebat amplius ludibrio ab eis haberi,
anxii & perturbati, habito consilio, di-
cebant eis, se quidem liberè faceri, quod
aliquot apparitiones mentiti fuissent,
non alio consilio, quam ut in religione
permaneret, suminam tamen negotii ve-
ram esse, neque debere eum dubitare,
quin vulnera Christi in corpore suo gere-
ret. Et quandoquidem res jam invulgata
esset, rogabant ne tergiversaretur, alio-
qui ignominia efficiendum Ordinem, &
una cum ipsis magna periculum in-
cursorum, si vero constans esset, hoc &
sibi & ipsis utilissimum fore. Verbisque
blan-

blandis ipsi persuadebant, ut deinceps se
eis ob temperaturum promitteret.

Post longam itaque institutionem, im-
ponebant eum altari divæ Mariæ genibus
flexis, in facello quodam ante simula-
chrum Sacræ Virginis. Vnus ex Monachis
stabat post velum; & loquebatur per
cannam ac si Christus esset, ad Mariam:
Mater cur lachrymaris? an non promisi
quicquid volueris id futurum esse? Re-
spondebat simulachrum, ideo lachry-
morum, quod huic negotio non imponi-
tur finis. Addebat, simulachrum Christi:
Mihi crede, manifestabitur, postea Mo-
nachus lam egressus, facellum clausit.

Hæc quum ab aliquot aniculis per to-
tuin oppidum disseminarentur, statim
magnus factus est hominum concursus.
Quatuor Monachi etiam statim accurre-
bant, simulantes se nescire quid ageretur,
mandabant aperiri facellum, interroga-
bant Fratrem quomodo illuc venisset. Is
respondebat se raptum esse è spiritu. Re-
ferebat etiam quid simulachrum dixisset,
quodque non antè loco se mouere posset,
quam venirent ad se quatuor primarii
viri ordinis Senatorii, quibus quædam
indicanda haberet: ad hæc sacramentum
Eucharistiae sibi dari postulabat. Senato-
res illi statim vocabantur, Frater illis de-
nuntiabat divam Virginem lugere quod
urbs Berna interitura esset propter pen-
siones annuas, quas à rege Franciæ habe-
rent: deinde, quod Franciscanos, qui
facto honore impollutæ conceptionis eam

orna-

*Redde
dixit.*

ornarent, oppido non pellerent. Senatores illi pauca dicebant. Monachi statim hostiam veneno illitam illi afferebant, quam cum accipere recusaret; aliam ei afferebant quam sumebat, simulque cum pompa in chorum (ita vocant templi partem) ducebatur. Frater & quatuor Monachi vocabantur in Senatum, ut res illas ita se habere asseverarent. Quatuor verò illi, metuentes ne Frater, qui suspectos habebat, aliquid effutiret, struebant ei insidias cibis veneno infectis, adigebantque eum ut hostiam veneno tintam deglutiret, quam per vomitum rejecit: misserum variis modis ita excarnificabant, ut ex ipsorum collegio effugeret, multisque rem detegeret. Interea duo legati à Monachis Romam mittuntur, qui confirmationem rerum illarum à Pontifice impetrarent, cui postea contradicere nefas fuisset. Quumque illi redirent & sperarent rem esse (ut vulgo dici solet) importu, ampliss' Senatus quatuor Monachos custodiæ mandavit. Antea enim ex Fratre quem in vincula conjecerant, rem omnem cognoverant. Senatus neque laboribus neque sumptibus parcens, & ipse legationem Romam misit, ut quid in hoc negotio agendum esset, liquido constaret. Tandem quatuor Monachi & Frater tormentis subjecti rem omnem detexerunt. Quumque convicti essent tot fraudum & scelerum, permittente Papa, sacrâ fuerunt exauthorati (vulgò degradationem vocant) & postea exusti. Vulgò ferebatur,

tur, quod nisi ampliss. Senatus Bernensis tanta fortitudine & constantia hanc causam egisset, Clerici liberatis ipsis omnia illa scelera texissent. metuendum enim ipsis erat ne, ut postea factum est, apud multos Monachorum ordines, amitterent suam autoritatem, & hominibus etiam illa suspecta esse inciperent, quibus seu columnis Papatus nititur. Certum enim est, quod postquam illorum Monachorum impietas, doli & scelera percrebuerunt, res Clericorum labefactari cœperint, & multis piis viris magis magisque suspectæ esse: quum dixerunt hanc vel illam animam, opem eorum expetivisse: cereos sua sponte accensos fuisse: hanc vel illam imaginem loquutam, lachrymatam esse, ab uno loco in alterum se movisse: hunc vel illum divum Monasterium ornasse pretiosis reliquiis: eruces sanguine Christi conspersas esse: et si confirmationem Pontificum super his rebus impetrarint, tamen multi deinceps noluerunt credere rem ita habere. Item, quod hic vel ille sanctus Pater in ecstasi incidentis, res mirandas viderit: quod Franciscus & Catharina Senensis quinque vulnerum Christi stigmata in suo-corpo-re gesserint.

Ad hæc non immerito dubitari cœpit de transubstantiatione panis in corpus Christi, quum toties hostiam veneno infecerint. Item de illis quæ de indulgentiis, vigiliis, ordinibus, purgatorio, aquaustrali, satisfactionibus, pleno ore declamata.

*Uſus
hujus
histo-
riae.*

mitarunt. Ex hac enim historia, ut alia multa mittamus, luce meridiana clarus est; quod multa de his rebus omnibus inculcata sunt plebi, quæ ab otiosis illis ventribus inventa & excogitata fuerunt.

C A P. VIII.

De fallaci & mendaci spiritu Aurelia in Gallia.

NE verò quisquam existimet prædicatores solum tam fuisse audaces & impios, atque in fingendis tot Monstris ingeniosos, audiamus insignem historiam de Franciscanis quæ extat apud Sleydanum libro 9. Commentariorum de statu religionis & Republicæ, Cæsare.

Anno, inquit, Æ nativitate Christi 1534. Monachi Franciscani cruentum & funestum ediderunt ludum in Galliis, Aureliæ. Prætoris uxor ejus urbis, testamento caverat, ut sine pompa sepelitur & strepitu: (sic Guilielmus quoque Budæus singulari ornatum Galliæ, Parisis, anno Domini 1546. mense Augusto moritus, suis mandavit, ut absque magnifico apparatu cum sepelirent) Maritus, qui conjugis memoriam deligeret, morem ei gesset, & Franciscanis, quorum in templo sepulta fuit juxta patrem & avum, munieris loco dabat sex tantum aures, quum illi multò sperassent majorem prædam. Et quum deinde sylvam cederet atque dividenderet, potentibus illis ligna sibi dari gratis.

gratis, denegabat. Tulerunt hoc valde graviter, & quum antea minus illum probarent, ulciscendi rationem hanc excoxitabant, ut dicerent ipsius uxorem in sempiternum esse damnatam. Architecti erant hujus Tragœdiæ Colimannus & Stephanus Atrebatus, ambo Theologi doctores, & ille quidem erat exorcista, totumque suum apparatum, in ejusmodi rebus adhiberi solitum, habebat in promptu: rem vero sic administrant. Novicium quendam adolescentem supra testudinem templi collocant: is intempesta nocte, quum ad demurnurandas preces illi more consueto venirent, magnum excitat strepitum: adhibentur adjurations & exorcismi: sed nihil ille proloquitur: iussus edere signum, quo declareret num sit mutus spiritus, denuo tumultuat & perstrepit: id est loco signi.

Eo jacto fundamento, cives aliquot & celebres quidem ac ipsorum studiosos adeuut: narrant sibi triste quiddam accidisse domi, neque tamen quid rei sit expoununt: sed rogant ne graventur adesse nocturnis precibus. Quum hi venissent, & precationum factum esset initium, ille de superiori loco turbam excitat: rogarus quid vellet, & quis esset, significat sibi non licere loqui: jubetur ergo per signa respondere ad interrogata. Foramen autem erat factum, per quod admotis auribus, exorcistæ vocem haurire poterant & intelligere: deinde tabulam habebat ad manum, quam interrogatus seriebat,

riebat, sic ut infrà possit exaudiri. Primum itaque rogatur, num sit ex eorum numero qui sint ibi sepulti? Postea multis ordine recitatis nominatim, quorum erant ibi corpora condita, venitur tandem ad uxorem Prætoris: ibi dato signo, se spiritum ejus esse demonstrat. An sit damnatus, & quonam suo merito seu delicto? num propter avaritiam, aut libidinem, aut superbiam, aut non præstatam charitatem, an verò propter nuper natam hæresin & Lutheranismum? deinde quid sibi velit illo strepitu & inquietudine? num ut corpus loco sacro sepulturn effodiatur, alioque transportetur?

Ad hæc omnia sic ut iustus erat, per signa respondet, quibus aliquid affirmabat vel negabat, pro ut bis aut ter tabulam feriret. Quum autem & suæ damnationis causam esse Lutheranam hæresin, & effodiendum corpus esse significaret, Monachi petunt à civibus quos adhibuerant, ut iis quæ coram vidissent, dent testimonium, & actis, quæ jam erant confecta superioribus diebus, subscribant. Hi, re deliberata, ne Prætorem offendentes, aut molestiam sibi crearent, id facere recusant: illi nihilominus panem azimum, quem vocant hostiam & corpus Domini cum reliquiis omnibus divorum alio transferant, & missas ibi suas peragunt. Episcopi autem vicarius judex (Officialem vocant) ea re cognita, ut proprius omnia cognosceret, venit eò, comitatus honestis aliquot viris, & exorcismos

mos fieri se præsente jubet, ac deligionis
nullos perit, qui supra testudinem ascen-
dant, & videant num Spectrum aliquod
apparet. ibi Stephanus Atrebatis ad-
modum repugnat, & valde dehortatus
ne fieret, ajebat non esse turbandum spi-
ritum. Et quanquam vicarius multum
instabat ut adjurations ferent, tamen
impetrare nihil potuit.

Interea Prætor, ubi reliquos judices
urbanos, quid fieri vellet, docuisse, ad
Regem profectus, rem omnem comme-
morat. Et quia suis legibus & immunita-
tibus freti, judicium Mönachi déclina-
bant, Rex è Senatu Parisino deligit, qui
de causa cognoscant, illisque plenam po-
testatem attribuit: facit idem Cancella-
rius, Antonius Pratensis, Cardinalis &
Legatus Pontificius per Galliam. Itaque,
quum nullam haberent exceptionem rei
traducti Lutetiam coacti sunt responde-
re: sed nulla potuit ab eis exprimi con-
fessio. Positæ singulis erant custodiæ se-
paratim, & novitus quidem tenebatur
in ædibus Fumati Senatoris, ac sæpe soli-
citatus nihil voluit fateri, metuens, ne
post interficeretur ab illis, ob inustam or-
dini maculam & factam ignominiam: sed
quum judices & impunitatem ei promis-
serent, & fore dicerent ut in ipsorum
potestatem minimè rediret, totam actio-
nem ordine recenseret, & adductus ad illos,
idem affirmat. Illi, quanquam erant con-
victi, & in ipso propè maleficio depro-
hensi, recusabant tamen judices ac privi-
legia

legia sua jactabant : verum id frustra fuit : & de communi consilio lata sententia damnati sunt, ut Aureliam reducti & in carcere conditi, publicè denique producerentur ad primarium templum , & ad eum urbis locum , ubi supplicia sumuntur de maleficiis, atque ibi ipsum scelus ipsi profiterentur. Sed his ipsis diebus incidit in Luteranos persecutio : quæ res in causa fuit quominus ea sententia, licet admodum lenis pro tanto flagitio, veniret in executionem. Nam quia Luteranorum nomen erat odiosissimum, meatus erat , ne si quid gravius fieret , non tam illis debita persoluta pœna, quam Ordini facta putaretur injuria : & quicquid eis accideret, Lutheranis id jucundissimum fore spectaculum plerique judicabant. Franciscanorum autem ordo magnam habet ad vulgus opinionem sanctimoniaz : & quum illi jam damnati Lutetia deportarentur Aureliam , fœminæ quædam , impulsæ misericordia , multis cum lachrymis atque suspiriis , ad portam eos usque sequebantur. ubi veniente Aureliam , in singulos carceres abducti, rufus immunitatem atque privilegia sua jactabant , & tandem post diuturnam custodiā , nulla graviore pœna multati , ac soluti vinculis evaserunt.

Dum essent captivi nihil eis deerat , & tam ad victimum , quam ad comparandum patrocinium atque gratiam , abunde subministratum eis fuit , à fœminis præser-
tum. Nisi persequotiones illæ , quas atti-
gimus,

gimus, & incendia rem impedivissent, constituerat Rex (ut quidem ferebatur) ædificium illorum omne diruere & solo æquare.

Hæc quoque historia ostendit non semper spiritus audire, quando id quidam affirmant.

C A P. I X.

De quodam Parocho Clavennæ qui se diuam Virginem, & alio quodam qui se animam mentitus est: Item de quodam Iesuita personato.

UT plenius hanc rem cognoscamus, aliam quoque historiam recitabo de quodam Parocho, quæ annuo spacio superiorem præcessit, & à Iohanne Stumpfio in Chronicis Helvetiorum l. 10. c. 8. breviter quidem sed verè describitur. Multi enim egregii viri hodie quoque hac de re idem testantur.

Parochus quidam Clavennæ oppidum est non procul à lacu Lario, ditionis Rhetorum captus amore formosæ & pudicæ Virginis filiæ civis illius oppidi, sæpe euntem ad horreum patris sui ante oppidum, sequutus est: camque de stupro solicitavit: sed semper repulsam passus est. Tandem Parochus ille pannum cærulei coloris stellis ornatum ex templo sustulit, seque eo texit, brachia vero & pedes nudans sanguine conspersit, & ante oppidum se abscondit, iterumque ignotus virginis

virgini occurrit, & tenui linteolo facie velata, se Mariam Virginem esse mutata voce mentitus est. Multis recitavit, quæ mala impenderent oppido propter Lutheranam religionem (nam aliâs quoque in Lutheranos pro concione vehementer invectus fuit) multa mandavit virginis, quæ oppidanis referret de feriis, jejuniis, supplicationibus instituendis, &c.

Inter alia hæc quoque adjecit, sanctum quendam virum in hoc loco aliquid ab ipsa petiisse quod haetenus recusarit, se velle, ut si denuò petat, morem ei gerat, quæ vita æternæ consors fiat: hoc ultimum autem dissimulare debere, & tacite habere.

Mox virgo per oppidum disseminavit quod diva virgo sibi apparuerit, & mala imminentia oppido denuntiarit. Incolæ re deliberata, metu imminentiam malorum, trium dierum ferias indexerunt. Interea illa pessimo illi nebuloni morem gerit, sperans se rem grata Deo & divæ Virginis facturam. Hic dôlus quem paulò post mirabili Dei providentia detectus esset, sceleratus iste primùm decollatus, postea crematus fuit.

Erasmus Roterdamus scribit libr. 22. epistolarum ad Episcopum quondam, se que excusat de capitibus quibusdam quæ ille in hunc finem ei proposuerat, ut caurus esset, & inter alia errantium animarum vel spirituum faciens mentionem narrat hanc historiam. Parochus quidam fuit, cui convixit neptis, mulier bene

nummata. in hujus eubiculum profunda nocte aliquoties irrepit, linteo involu-
cro umbram mentitus. Emisit voces am-
biguas, sperans fore ut mulier exorcistam
accerseret, aut ipsa loqueretur. Verum
illa nimis masculo animo, clam rogavit
amicum quendam, ut unam noctem se-
cum esset tectus in cubiculo. Ille verò fuste
armatus pro exorcismis, ac probè potus,
quoniā expavesceret, occulitur in
lecto. Adebat Spēctrum solito more, nescio
quid triste mugiens. excitatur exorcista:
prosilit nondum sobrius, aggreditur. ibi
Spēctrum voce gestuque deterrere parat.
At ebrius ille, si tu es, inquit Diabolus,
ego sum mater illius: & correptum im-
postorem fuste dolat, occisurus ni muta-
ta voce clamascat, Parce, non sum anima:
sed sum dominus Ioannes. Ad vocem
agnitam mulier exilit è lecto, pugnamque
dirimit, &c.

Idem scribit in eadem epistola, hunc
ipsum parochum, sub diem parascēves
ciani immisisse in cōmicerium vivos can-
cros, affixis ad latus cereolis ardentibus.
Qui cum reperent inter sepulchra, visum
est noctu terrible spectaculum, nec quis-
quam ausus est propriū accedere. Hinc
rumor atrox: consternatis omnibus, Pa-
rochus è suggestu docet populum, has
esse defunctorum animas, quæ missis &
eleemosynis flagitarent è cruciatu libera-
ri. Fucus ita proditus est: reperti sunt tan-
dem unus & alter cancer inter rudera fa-
cem extinctam gestantes, quas Parochus
non recollegarat.

Geor-

Georgius Buchananus, Poëtarum nostro seculo princeps, in suo Franciscano, recitat historiam de quodam Lango sacrifico, qui in campo quodam Scotiæ sulphureo, animas miserè torqueri, opemque petere mentitus, subornavit rusticum quem adjuraret. Fraudem rusticus ille, quum mero incaluisset, detexit. Versus ejus recitarem, nisi libri ejus omnium studiosorum manibus tererentur.

Dum hæc scribo, nuntiatur nobis à viris fide dignis, fuisse hoc anno 1569. Iesuita
in Dia-
bolum
trans-
forma-
tus. Augustæ urbe clarissima Germaniæ in magna familia ancillam & famulos, qui le-suitarum sectæ parum tribuerunt. Quædam igitur illius ordinis promisisse hero illorum, se illos facile in aliam opinio-nem adduceturum. Itaque Diaboli larva inducta, sese in locum quendam domus abdidisse. Illuc ut afferret aliquid ancil-lam vel sponte ivisse, vel ab hero suo missam fuisse, quam protinus Iesuita ille personatus valde perterruit: illam mox uni ex familis rem indicavisse, horta-tamque fuisse, ut sibi à loco illo caveret. Paulò post illum quoque illuc venisse, & arrepto pugione Diabolum personatum in se ruentem transfixisse.

Hæc historia Germanicis metris descripta, & typis excusa duæ in omnia ma-nibus versatur.

C A P . X.

Mirum non esse, quod olim falsa apparitiones factae sint, neque mirum esse, si hodie quoque fiant.

Alia hujus generis multa exempla adduci possent, sed haec nobis sufficiunt, ex quibus evidenter apparet, quonam ambitio, avaritia, invidia, odium, perrinacia, ocium & amor, homines adigat.

Ambitio. Quotidiana experientia discimus, ambitionis nihil non audere. Si alios quos existimant vel sibi vel suis obfuturos quod minus emergant, delationibus, calumniis, aliisque viis & rationibus impedire possint, non verentur hoc facere. Quid mirum igitur si qui ex Monachis & sacrificis, qui eminere volunt, falsis miraculis & apparitionibus: aliisque id genus rebus, sibi auctoritatem etiam hodierno die conciliare moliantur?

Avaricia. Omnes norunt quam pestilens res sit Avaritia. Nam qui paucis non contenti, ditescere volunt, nemini parcunt.

Famelici varias vias querunt, ut satiari possint: pauci famem libenter tollent. Minime itaque mirum est, si adhuc inter Monachos & sacrificos, qui semper hoc nomine male audierunt, quod avari sint, aliqui reperiantur, qui falsis apparitionibus animarum, suas res agant, peregrinationes religiosas & alia pecuniae aequitia excogitent. Quid enim non faciunt ho-

homines ociosi & desides , ut opes colligant ? An non dicit Paulus illos qui ociosi descere volunt, incidere in laqueum Diabolii ?

Quid zelus, pertinacia, invidia, odium, contentio, vincendi studium , efficiant, *Invidi-*
quid possint, docet experientia, *Prædica-* dia.
 tiores Bernenses quum non aliter se vincere posse sperarent, tradebant se (id quod dictu horribile est) cacodæmoni : & sua cum ipso consilia communicabant. Quis autem negare potest, quin hodie quoque sacrifici ferè morosi, pertinaces & contentiousi existant?

Ocium fomes est omnia malorum,
 quid igitur boni ab illis expectabis , qui non solum nullis laboribus à Deo præscriptis sese exerceant, neque operam dant bonis literis , sed & dies noctesque heliantur? Dic mihi, quæso, num laboriosus agricola , an ociosus homo, cui excoxitandis rebus pestiferis tempus non defuit, machinas bellicas (quas bombardas vocant) invenit?

Quid amor efficiat, multis posset ostendi & explicari. Quoniam vero Monachi & sacrifici in ocio vivunt, omnibus delitiis abundant, interim à sacro conjugio arcentur, quid mirum si hodie quoque fingant varias visiones, ut amoribus melius potiri possint?

De hoc jam nihil dicam, quod metuendum est ne non pauci inter illos tam profligati & perdit i sint, qui magicas, & alias prohibitas artes exerceant: cui igitur post-

hac mirum videbitur, si dicantur spiritus fingere & postea dicere, hanc vel illam animam se videndam exhibuisse? Vbi cunque enim illa sunt, de quibus jam diximus, nihil non audent homines.

Nulli autem magis rebus illis obnoxii sunt quam qui in Monasteriis & collegiis degunt: nemini igitur novum & inauditem videri debet, si dicamus olim falsas apparitiones multas factas fuisse, & hodie quoque interdum fieri posse. Mundus enim, ut omnes queruntur, ruit in pejus. Plures nunc sunt impudentes, audaces, avari, impii, quam superioribus annis fuerint.

Ad hæc Clerici hanc quoque prærogativam habent, quod homines, præsertim superstitionis, eos summa observantia collunt & diligunt: nemo putat eos rebus malis studere, fraudibus & dolis: omnes expectant ab eis longè alia: possunt igitur si rebus malis operari dent, facile latere, nisi Deus malitiam eorum, ut superioribus aliquot exemplis demonstratum est, mirabili indicio prodat & in lucem protrahat.

Ipsi Papæ finixerunt apparitiones. Hanc verò ob causam fortassis sacrificis & Monachis non ita vitio verti debebat, quod dolis & fraudibus simplices sæpe circumvenerunt, cum aliquot ex ipsis sanctissimis patribus, nempe Romanis Pontificibus, ut ipsorummet Historici commemorant magicarum artium peritissimi fuerint, earumque beneficio ad Papatus culmen ascenderint. Beno (vel potius Bruno,

Bruno, ita enim legendum esse arbitror) qui ipse quoque ex Cardinalium numero fuit, vitam Gregorii VII. descripsit, in *Grego-*
qua ostendit Pontificem illum superbum, tunc 7.
arrogantem, invidum & avarum Mona-
chum & magicarum artium peritissimum
fuisse. De Sylvestro II. scribit Bartholo-
mæus Platina (qui Paparum flagitia ubi-
cunque potest excusat & defendit: quippe
minister ipsorum) quod se Satanæ dedi-
cerit, ejusque ope, consilio, artibusque
magicis, ad Papatum pervenerit, Putasne
illis qui cum hoste generis humani pa-
etum inire audent, difficile esse mentiri
spiritus aut animas, vel adjurare dæmo-
nem, ut se animam esse fingat? Putasne
eos horrere tale facinus?

De Bonifacio VIII. historici referunt,
quod prædecessorem suum Celestimum de-
ceperit voce tanquam cœlitus missa per
cannam ad eum facta, ut desereret Pon-
tificatum, & Bonifacium dignorem in-
stiteret, nisi vellet cœlorum regno ex-
cludi. Simplex ille Papa obtemperans ei,
anno à nativitate Domini M. IIII. XCIII.
ambitiosum Bonifacium, qui primus an-
nuna Iubilæum reduxit, suo loco Papam
constituit. De isto Bonifacio vulgo dice-
batur, Intravit ut vulpes, regnavit ut lu-
pus, mortuus est ut canis. Si ipse Vicarius
Christi qui omnem scientiam in scrinio
pectoris sui conclusam habet, potuit de-
cipi, nemo deinceps miretur, simplices &
credulos agriculturas atque cives deceptos
fuisse, dictumque illis esse, hæc Deus di-

Sylve-
ster 2.

Bonifa-
cius 8.

xit, hæc anima opem petiit, & alia quæ vanissima fuerunt. Si iste voces divinas potuit fingere an non mortuorum quoque?

*Eaici
facrifi-
cos ali-
guando
deci-
piunt.*

Priusquam ulterius progrediar, hoc etiam annotandum est, fieri posse ut homines jocosi, etiam ipsos Sacrificos aliquoties deceperint. Quum enim se jactarunt, quod spiritus adjurare possent, & animas liberare, fieri potest ut involuti inteo prunam vivam in testa sub illo habentes Sacrificis apparuerint, qui crediderint se animas videre liberationem extentes.

Erasmus in Colloquio cui titulum fecit, Exorcismus vel Spectrum, scribit, quomodo Polus quidam Faustum sacrificium mirificè deceperit. Cæterum non est dubitandum, quin sacerdotes semel & iterum à Laicis, ut vocant, decepti falsis animarum apparitionibus joci causa illis vicissim sèpius illuserint. Certissimum est, plerasque spirituum apparitiones ab hominibus ad hunc modum, uti commemo-ravimus, confitas fuisse.

De hominibus vigilantibus hactenus dixi. paucula jam addam de dormientibus.

*Noctu
ambu-
lantes.*

Sunt quidam qui hoc morbo laborant, ut dormientes ambulent, id quod de Theone Stoico legitur, & servo Periclis, qui dormiens in summa recta ascendit. Audivi quod fuerint qui in somnis fecerunt quæ vigilantes non potuerint. Si quis noctu talem videat ambularem sive indu-

indutum vestibus sive nudum, & postea ex illo ipso audiat se domi fuisse in lecto suo. alter ille putabit se vidisse ejus spiritum: item si domi suæ talem audiat.

C A P. XI.

Multas res Physicas vislgò pro Spectris haberi.

Quotidie multa etiam naturaliter fiunt, quæ multi, præcipue vero homines meticulosi, Spectra esse putant. Ut quum ratti, catti, putorii, martis, aliorumque animalium vocem audiant, vel equum in stabulo nocte in tempesta, terram pede pulsantem, statim tremunt & sudant, putantes in domo nescio quod Spectrum per noctis silentia vagari. Aliquando auditur Onocrotalus vel ardea stellaris, quæ aves rarae sunt apud nos, aut aliæ aves peregrinæ: ibi multi se nescio quæ audire sonniant. Si ligneum parietem teredo vel coëssus erodat, quidam putant se audire aliquem qui malleolo incudem leviter feriat: aliquando plures sibi audire videntur. Simplices quidam & stolidi homines, hæc audientes fingunt nescio quos virunculos Terreos esse, mirabiles suas fabulas de illis recitant, quas ex macribus & aviis suis audiverunt, quod domesticis apparuerint, ministrarint, cunas moverint, quodque faustum sit si in ædibus alicujus morentur. Si revera tales perpusilli conspecti sunt, fuerunt mali spiritus. Legitur enim Gentiles Lares &

*Ani-
malia.*

*Terre-
virun-
culi.*

Penates suos habuisse, quos coluerunt, eò quòd domos ipsorum curarent & familiam defendereunt: mali spiritus forma humana aliquando se illis conspiciendos præbuerunt, ut superstitiones in eis confirmarent.

Olaus Magnus Archiepiscopus Uplensis scribit in historia sua de gentibus Septentrionalibus, hodie quoque in regionibus illis, spiritus existere, qui humana forma noctu hominibus ministrent, equos & alia jumenta curent. Ventus aliquid in ædibus prosternit, moveat tabulam fenestram noctu, multi statim putant se audire Spectrum, & vix ac ne vix quidem ab hac opinione vana possunt deduci.

Echo. Hoc quoque naturale est, ut quum quis in sylvis, convallis & locis concameratis clamat, vel loquitur, Echo ultimas voices vel syllabas reniurmuret, aliquando tam expresse, ut quis putet sibi aliquem ex adverso respondere. Multi perterrefient præsertim noctu, nisi probè scirent esse naturalem.

Cardanus de Subtilitate lib. 18. miram historiam recitat de quodam Comensi, qui intempesta nocte juxta torrentem quum vadum nesciret, exclamavit, quumque Echo responderet, ille hominem esse existimans interrogavit, an hic transire posset. Echo respondit Italica lingua, hic hic. At ibi gurges erat & magnus aquarum strepitus, itaque iterum atque iterum interrogat, an ibi torrens vado transiri posset:

set: idem Echo subinde respondit. Tandem periculo liberatus, amicis retulit se ferè dæmonis suasu in torrentem præcipitatum fuisse, ibidem refert, basilicam magnam Ticini voces multiplices reddere, inque ea voces sensim emori, ac desinere velut morientis vocem: ut vix credi possit quòd sit Echo.

Sunt quædam quæ noctu duntaxat lumen, ut quædam geminæ, oculi quorundam animalium, lampyrides vel cicindæliæ, ligna putrida, quibus pueri sodales suos ita interdum terrent, ut sibi videantur malos spiritus aut flammantes viros videre.

Hector Boëthus scribit, regem quendam Scotiæ certos homines subornasse, quis quammis fulgentibus induiti & putridis lignis pro baculis armati suis principibus & nobilibus noctu apparuerint, & ad fortiter pugnandum contra hostes eos adhortari sunt, eisque victoriani promiserint. Illi existimantes se Angelos vidisse, rem fortiter gerentes victoria potiti sunt.

Aliquando candelæ vel igniculi conspiciuntur, qui noctu videntur hinc inde vagari. Vtque in Helvetia adolescentes, qui faculis suis, ad ignes quos nocturno tempore in carnis privio, ut vocant, accendunt, jam sese colliunt, mox iterum dissipantur iterumque conjuncti longo ordine incedunt: ita illi igniculi, nunc videntur in uno loco colligi, mox iterum dispergi & discurrere, tandem evanescere. Plerunque soli ambulant, & iter noctu-

Noctu
lucen-
tia.

Læser-
na ar-
ges.

facientes, valde perterrent. Hæc verò & alia, naturales suas causas habent: non tamen negavero quin dæmones quoque hominibus hoc modo sæpe illudant.

*Exha-
tatio-
nes.*

Physici tradunt densas exhalationes prodire ex terra & accendi. Sulphurea materia in latebris & venis terræ; si aër penetret, accenditur & erumpere conatur. Aliquando ignis ex terra ad altitudinem proceræ arboris erumpens, subito extinguitur: quod etiam in ardente materiali exitum querentem referendum est. De Ætna monte Siciliæ legitur, quod olim die noctuque arserit, flamas, cinerem, igneosque lapides ejecerit. Item de Vesuvio monte Campaniæ qui ad miliiare Germanicum distat Neapoli. Ille, ut D. Hieronymus scribit, imperante Tito tantum ex se incendii emisit, ut vicinas regiones, & urbes ejusque incolas exureret, camposque vicinos cineribus opplexeret. Nostra quoque memoria, hi duo montes magnis ardoribus æstuantes, ingens damnum accolis intulerunt. Similia leguntur de aliis montibus, etiam nostro tempore. In Islandia reperiuntur ignes erumpentes è terra, teste Olao Magno. Quemadmodum autem montes & campi ardere possunt: ita parvus ignis accendi potest in terra, & latè vagari. Qui iter faciunt, aut aliqui hæc vident & naturalium causarum ignari sunt, ex metu fingunt se vidisse viros igneos, vel alia miranda, de quibus aliquando ex aliis audierunt. Ex metu interdum in periculosos morbos incidunt.

Op-

Optice quoque id facit admirandum, ut in speculis certa ratione factis & positis, variae se imagines ostentent: aliquando foras exire videantur, & homines nobis notos referre.

Quædam etiam naturalia sunt, licet *Specula* causæ naturales non possint afferri. Interrim ineptè faciunt, qui omnia ad causas naturales referre conantur. De his nihil nunc scribam, qui simplicibus & rudibus hominibus facile persuadere possunt, se, vel alios, hæc vel illa miranda vidisse, quæ postea pro certis passim affirmatur, cum tamen omnia sint conficta. Quoties audivimus quædam pro veris narrari: ut quod aliquis à Diabolo raptus sit animo & corpore, quod aliquis suppicio capitali affectus sit, & multa alia hujus generis, quæ postea res ipsa ostendit vanissima fuisse?

C A P . XII.

Quod spiritus vel Spectra interdum apparet, probatur historiis gentilium.

Quanquam autem homines Melancholici, furiosi, timidi & imbecilli- bus sensibus prædicti, multa fibi imaginentur quæ revera non sunt: item ab hominibus & brutis animantibus sæpe decipiuntur: res item physicas, Spectra & lemures esse fingant, id quod haec tenus multis exemplis ostendi: certum tamen est, quod non omnia quæ hominibus apparent, sint res naturales, aut vana terri- cula.

60. P A R S P R I M A

cūlamenta : sed quòd Spectra interdum apparet : & multæ res mirandæ præter naturam subinde accidunt. Nam multa hujus generis apud complures graves historicos leguntur : multi quoque non fluxæ fidei homines affirmant se noctu & interdiu etiam Spectra vidisse.

Aliquot historias de Spectris quæ apparuerunt, ex variis probatisque historicis, ordine annotabimus.

*Iulio
Cæsari
appa-
ruit
Triton.*

Suetonius Tranquillus scribit Iulium Cæsarem, cùm ex Gallia in Italiam cum exercitu proficiseretur, & ad Rubiconem fluvium (qui Italiam à Gallia citiore disternavit) jam pervenisset, paululum constitisse atque reputasse quantum moliretur : cumque animi dubius esset, transire fluvium vellet nec ne, quendam eximia magnitudine & forma, in proximo sedentem subito apparuisse arrundine canentem : (Tritonem vocat Melancton in suis physicis) ad quem audiendum cùm præter Pastores plurimi etiam ex stationibus milites concurrissent, interque eos & æneatores, (hoc est rubicines ab æneis tubis sic dicti) rapta ab uno tuba prosluississe ad flumen : & ingenti spiritu classicum exorsum tetendisse ad alteram ripam : tum Cæsarem dixisse, Eamus quò deorum ostenta, & hostium iniquitas nos vocat : Iacta est alea.

*in pu-
gna
Med-
athonia
visus.*

Plutarchus scribit in vita Thesei, multis qui in pugna Marathonia contra Medos fuerunt, testatos esse quòd umbram Thesei, qui longo antè tempore ex lapsu inten-

interierat, armatam vidissent ante aciem
Gr̄ecorum, Barbaris irruentum. Quæ cau-
sa Athenienses moverit ut ipsum postea
tanquam heroem venerati sint.

Pausanias scribit in Atticis, in campo
Marathonio post commissum prælium
annis quadringentis, singulis noctibus
hinnicum equorum, & concursum mili-
tum pugnantium auditum esse. Et illis
qui ad hoc spectaculum data opera acce-
debant, nihil occurrisse: illos vero qui
forte fortuna illuc venissent hæc clarissi-
mè audivisse.

In vita Cimonis scribit idem Plutar-
chus, cives Cheroneses Damonem, qui
propter multas cædes urbe cesserat, ver-
bis blandis in urbem revocasse, postea in
balneo eum trucidasse, & ab eo tempore
multa Spectra illo in loco visa & gemitus
exauditos esse, ita ut fores balnei tandem
obstruxerint.

In vita Dionis narrat, Dioni viro ani-
mo & imperterritu magnum & horri-
bile visum oblatum fuisse. Cum enim in-
clinante jam die (verba sunt Plutarchi
interprete Xilandro) solus forte in atrio
domus sederet cogitabundus, subito spre-
pitu excitatus, in alteram porticus par-
tem respexit, magnamque contuitus est
mulierem. quæ habitu vultuque nihil à
Tragica Furia distans, domum scopis ver-
rere. Graviter eo Spectro territus atque
consternatus, amicos ad se vocavit, eisque
visum exposuit, & ut secum eam noctem
agerent oravit, omnino metu, quasi at-
tonitus

tonitus timens ne sibi soli rursum id ostentum occurreret : id quod tamen porrò non accidit. Paucis post diebus, filius ejus de superiori parte ædium se in caput déjecit , atque obiit : ipse verò confossus interiit.

In vita Decii Brutii idem scribit : Cùm Brutus statuisset copias ex Asia in Europam transportare concubia jam nocte, cùm in tentorio ejus lumen esset haud sanè clarum , & totis castris quies silentiumque esset , animo secum quidpiam deliberaans atque reputans , visus est sibi quendam audire ad se intrantem , respiciensque ad hostium, terribilem conspexit & moustrosam inusitatæ staturæ corporis atque metuendæ imaginem , tacite sibi astantis : ausus tamen percontari : Quisnam ait, hominum, deorumve, aut cuius rei causa ad nos venis ? Respondit ei imago, Tuus sum , ô Brute , malus genius, apud Philippos me videbis. Tum ille nihil territus, videbo inquit. Cùm id Spectrum evanuisset , famulos vocavit , qui neque vidisse quicquam se , neque ullam vocem audivisse responderunt. noctem eam insomnem Brutus exegit , summo manè ad Cassium se contulit , eique visum illud suum exposuit , Cassius qui hæc omnia contemnebat (Epicureus enim fuit) omnia ad naturales causas referebat. Exrat enim de hac re ejus disputatio apud Plutarchum , Postea verò Brutus in campis Philippicis ab Augusto & Antonio prælio victus , ne hostibus suis traderetur manus sibi intulit.

Valer-

Valerius Maximus scribit lib. i. cap. 6. *C. Cas-*
C. Cassium in pugna Philippica Iulium suis vi-
Cæsarem vidisse, augustione forma quām dit Iu-
hominis, atroci & minaci vultu, conciliūm
*tato equo in se impētum facientem, quo *Cæsa-**
aspectu illumi territum tergum hosti de rem.
disse. Postea sibi ipsi manus intulit.

Dio Cassius Nicæus Romanæ historiæ *Druso*
lib. 55. ab initio scribit de Druso quod appa-
longè lateque omnia in Germania popu- ruit
lando ad Albim usque fluvium perrexerit *fæmina*
hunc cùm frustrà conatus esset transire, *forma*
trophæis constitutis recesserit. Etenim *augu-*
mulierem quandam humana forma ma- *stiore*
jorem, cùm ei obviam venisset dixisse. quām
*Druse, quò tandem nullum cupiditati *com-**
*tuæ modum statuens contendis? non tibi *muji.**
fatis concessum hæc omnia videre quin
tu abi, jam enim & operum tuorum &
vitæ instat tibi terminus. His auditis Dru-
sus continuò cursum retrò flexit, & in
itinere priusquam ad Rhenum perveniret,
ex morbo decepsit.

Alia quoque prodigia accidisse refert
ante mortem ejus, quæ tamen ille con-
tempserit. nam duo juvenes per medias
munitiones equis vesti apparuerunt, & ju-
latusque muliebris auditus fuit & alia id
genus, &c.

Plinius secundus Novocomensis lib. 7. *Plinius*
epistolarum de Spectris, epistolam habet secun-
ad Suram, quam operæ pretium videtur dus de
integrali hoc loco inserere, & mihi di- Spe-
scendi, & tibi docendi, inquit, faculta- tris.
tem ocium præbet. Igitur perquām velim
scire,

scire, esse aliquid phantasmata, & habere propriam figuram, numenque aliquod putas, an inanem & variam ex metu nostro imaginem accipere. Ego ut esse credam, in primis eo ducor, quod audio accidisse Curtio Rufo. Tenuis adhuc & obscurus obtinenti Africam comes hæserat. Inclinato die spatiabatur in porticu offertur ei mulieris figura, humana grandior pulchriorque perterritio. Africam se futurorum prænunciam dixit. iturum enim Romam honoresque gestum, atque etiam cum summo imperio in eandem provinciam reversum, ibique moriturum. Facta sunt omnia. Præterea accedenti Carthaginem, egredientique navem (nimirum cùm ad præfecturam iret) eadem figura in litore occurrisse narratur. Ipse certè implicitus morbo, futura præteritis, adversa secundis auguratus, spem salutis, nullo suorum desperante, projectit. Iam illud nonne & magis terrible, & non minus mirum est? quod exponam ut accepi.

*Spec-
trum
Athe-
niense.*

Erat Athenis speciosa & capax domus, sed infamis, & pestilens: per silentium noctis sonus ferri & si attenderes acrius, strepitus vinculorum longius primo, deinde proximo reddebat: mox apparabat idolon, senex macie & squalore confectus, promissa barba, horrenti capillo: cruribus compedes manibus catenas gerebat quatiebatque, inde inhabitantibus tristes diræque noctes per metum vigilabantur, vigiliam, morbus, & crescente formi-

formidine mors sequebatur. Nam interdiu quoque quanquam abcesserat imago, memoria imaginis oculis inerrabat longiorque causis timoris timor erat. Deserta inde, & damnata solitudine domus, totaque illi monstro relicta: proscriptebatur tamen, seu quis emere, seu quis conduce-re, ignarus tanti mali, vellet. venit Athenas philosophus, Athenodorus, legit titulum: auditoque pretio, quia suspecta vilitas, percunctatus, omnia docetur, ac nihilominus, imò tantò magis conductit. Vbi cœpit ad vesperascere, jubet sterni sibi in prima domus parte poscit pugillares, stylum, lumen, suos omnes in interiora dimituit: ipse ad scribendum, animum, oculos, manum intendit, ne vacua mens audita simulachra, & inanes sibi metus fingeret. Initio, quale ubique silentium noctis, deinde concuti ferrum, vincula moveri, ille non tollere oculos, non remittere stylum, sed obfirmare animum, auribusque prætendere. Tum crebrescere frigor, adventare, & jam in limine, jam ut intra limen audiri: respicit, videt, agnoscitque narratam sibi effigiem. Stabat, innuebatque digito, similis vocanti. Hic contrà, ut paululum expectaret, manus significat, rursusque ceris & stylo incumbit, illa scribentis capiti catenis insonabat. Respicit rursus idem quod prius innuentem. Nec moratus tollit lumen, & sequitur: ibat illa lento gradu, quasi gravis vinculis: postquam deflexit in aream domus, repente dilapsa deserit comitem.

mitem . Desertus herbas & folia concerpta signum loco ponit. Postero die adit Magistratus: monet ut illum locum effodi jubeant. Inveniunt ossa inserta catenis & implicita , quæ corpus ævo terraque putrefactum nuda & exesa reliquerat vinculis: collecta publicè sepelinuntur: dominus postea ritè conditis manibus caruit. Et hæ quidem affirmantibus credo , illud adfirmare aliis possum.

Est libertus mihi non illiteratus: cum hoc minor frater eodem lecto quiescebat. Is visus est sibi cernere quandam in thoro residentem , admoventemque capiti suo cultros, atque etiam ex ipso vertice amputantem capillos. Vbi illuxit , ipse circa verticem tonsus, capilli jacentes reperiuntur. Exiguum temporis medium , & rursus simile aliud priori fidei fecit. Puer in pædagogio mistus pluribus dormiebat: venerunt per fenestras (ita narrat) in tunicis albis, cubantemque totunderunt, & quæ venerant recesserunt. Hunc quoque tonsum , sparsosque circà capillos dies ostendit. Nihil notabile sequutum , nisi forte quod non fuit reus futurus, si Domitianus , sub quo hæc acciderunt , diutius vixisset. Nam in scriniis ejus datus à Caro de me libellus inventus est. Ex quo conjectari potest , quia reis moris est submittere capillum , recisos meorum capillos, depulsi quod imminebat periculi signum fuisse. Proinde rogo, eruditonem tuam intendas Digna res est, quam diu multumque consideres : ego quidem indignus,

dignus, cui copiam scientiæ tuæ facias. Licet etiam utramque in partem, ut soles, disputes: ex altera tamen fortius, ne me suspensum incertumque dimittas, quum mihi consulendi causa fuerit, ut dubitare desinerem. Vale.

Quid ad hanc epistolam Sura, quem apparet virum doctum fuisse, Plinio responderit, nusquam habetur. Sed quid solidi homo gentilis hac de re disputare potuisset?

Similis historia legitur in collectaneis locorum communium Ioannis Manlpii, qui scribit (ex relatione Melanchthonis) Theodorum Gazam prædium habuisse in Campania, ex beneficio Nicolai Pontificis. In illo prædio quum colonus effodisset urnam, in qua fuerunt ossa, apparuisse illi Spectrum, quod jussit eum urnam rursum sepelire: nisi enim id faceret, fore ut filius ipsius moreretur. Quumque id colonus neglexisset, ejus filium paulò post noctu imperfectum esse. Interjectis aliquot diebus revertisse Spectrum minitans colono se etiam alterum filium imperfectum, nisi ossa conderet. Colonus adnitionis accepto damno, videns etiam alterum filium in morbum incidisse, rem Theodoro reserat. Is profectus cum eo in prædium, & in loco ubi colonus urnam eruerat rursum facto sepulchro, urnam cum ossibus sepeliunt. Repositis ossibus in suum locum, filius coloni statim convuluit.

Trajanum scribit Dion à Spectro edutum

etum in locum tutiorem ex ea domo Antiochiae in qua diverterat in terrae motu.

Iulius Capitolinus qui aliquot Imperatorum Romanorum vitas descripsit, refert Pertinacem tribus diebus antea quam confossum interiret, in aqua piscinæ suæ umbram conspexisse, quæ stricto gladio mortem ei minitata fit, cumque inquietarit.

Flavius Vopiscus, Tacito scribit mortis omina fuisse, quod paternum sepulchrum disruptis januis se aperuerit: matris umbra se per diem & Tacito & Flavianus, veluti viventis obtulerit.

Ammianus Marcellinus lib. 21. De signis mortis Constantii tradit, quod nocturnis temporibus imaginibus territus fuerit.

Idem lib. 25. De Juliano, quod paulò ante obitum, quum ad imitationem Iulii Cæsaris sub pellibus scribere viderit squalidius speciem genii publici (qui cum cornu Amaltheæ pingi solebat) quam quum ad angustum culmen surgeret, discedentem.

Lucanus non tam Poëta quam Historiens, lib. 1. Pharsaliæ, multa recenset prodigia quæ bellum civile Iulii Cæsaris & Pompeii præcesserint, & inter alia dicit:

*Ma-
rius ap-
paruit.*

Insonuere tuba & quanto clamore cohorte

*Miscentur, tantum nox atra silentibus
umbris*

*Edidit: & medio visi consurgere campo,
Tristia Syllani cecinere oracula manes,*

Tollen-

*Tollentemque caput gelidas Anienis ad
undas,
Agricole fratto Marium videre sepul-
chro, &c.*

C A P. XIII.

*Ex historia veteris Ecclesiae, & scriptis san-
ctorum Patrum probatur esse Spectra.*

SI evolvamus historias Ecclesiasticas. Squædam nobis hujns generis occur-
runt.

Sozomenus scribit in sua historia Ecclesiastica, lib. 6. cap. 28. de Apelle fabro ferrario (cujus nomen per Ægyptum celebre fuit, propter donum edendorum miraculorum, quo ornatus fuit) quod quuni ho-
etu arti suæ insisteret, Spectrum dæmonis, specie mulieris ornatæ de castitate cum tentarit. Ille ferro in quo operabatur, ex igne rapto, faciem dæmonii combussit, quod mox stridens ac lamentans aufugit.

Postea lib. 7. cap. 23. scribens de seditione quæ mota fuit Antiochiae propter immodicam exactiōnem, quam Theodo-
sius Imperator belli temporibus urbi imperaverat, qua populus offensus, Imperatoris & conjugis ejus statuas dejecit, & fune injecto traxit, contumeliosaque vo-
ces sparsit. Nocte autem, inquit, præcede-
dente, postquam statim orto die mota fuit seditio : fuit visum esse Spectrum mulieris magnitudine immensum & aspe-
tu horrendum, in sublimi per plateas ci-
vitatis circumcursans, & aërem flagello horri-

horrisono verberans: ut quemadmodum bestias ad iram incitare solent; qui ad ejusmodi spectacula serviunt: sic in festus quidam genius dæmonum insidiis seditionem eam movisse appetet.

Theodorus lector scribit in collectaneis suis ex Ecclesiastica historia libro primo, Gennadio Patriarchæ Constantinopolitano noctu ad altare orandi gratiâ descendenti, oblatum esse visum vel Spectrum quoddam, horribili specie, quod quum ille increpasset, audivisse vocem clamantem: ipso quidem vivente, se cessare, sed post mortem ejus Ecclesiam vastaturum. Quo auditò, oravit pro Ecclesiæ salute: & paulò post è vivis excessit.

Nicephorus. Apud Gregorium Nicephorum, qui res Ecclesiasticas fusè descripsit, & Abdiam de vitis Apostolorum, multa extant de visionibus, somniis, miraculis sanctorum, item de Spectris, diligentius enim illa descriptissimè doctis videntur, quam alia quæ plus ad propositum fecissent, & majore cum fructu à lectoribus cognosci potuerint.

Chronica Monachorum. Evolventi historias quæ posteris temporibus, præsertim à Monachis descriptæ sunt, innumera hujus generis occurunt. Hoc tamen dissimulare non possum, multa ab eis ita describi, ut lectoribus non immiti suspecti sint.

Ludovicus vives, Beatus Rhenanus & alii viri docti nostra ætate, in descriptione aliarum quoque rerum, de Monachorum Chronicis queruntur, quod ab hominibus

minibus indoctis absque judicio collecta sunt. Quisque tamen eis tribuat quantum voluerit. Etsi verò multa in illis sint inepta & ridicula, tamen credendum est quædam saltem ita se habere, ut illi literis mandarunt.

In scriptis veterum Patrum etiam de *Patres* illis apparitionibus, vel Spectris, loci hinc inde occurruunt. D. Ambrosius scribit sermone 90. de nobili Virgine Agneta, quæ propter Christianam religionem martyrio coronata est, parentes quum ad sepulchrum ipsius excubassent, intempesta nocte chorum Virgiaum vidisse aureis cycladicibus amictum, inter quas filia ipsorum Agnes similiter vestita fuerit, quæ jusseric reliquias Virgines parumper consistere: mox conversam ad parentes suos mandasse, ne eam tanquam mortuam lugeant, sed potius ipsi congratularentur, quod à Deo vitam æternam adepta sit: quumque hæc dixisset statim disparuisse.

D. Augustinus narrat in libro suo de *Nola* cura pro mortuis gerenda, Felicem Mar. appa-
tyrem, à civibus Nolæ, quum urbs à Bar- ruit
baris obsideretur & oppugnaretur, con. *Felix*.
spectum esse.

De D. Gregorio, qui in suis dialogis multa hujus generis recenseret, infrà suo loco dicam.

In omnibus ferè vitis Patrum, his de rebus non pauca legentibus occurruunt, quæ non omnia rejicienda sunt ut fabu-
losa & commentitia: quædam enim à magnis & gravibus viris descriptæ sunt.

Brevi-

Brevitatis causa aliis omissis unicam histore-
riam hoc loco recitabo.

Basiliscus martyr Chrysostomo apparet

In vita Ioannis Chrysostomi legitur Basiliscum Episcopum urbis Comanae (is cum Luciano Presbytero Antiochiae, sub Maximiniano Imperatore martyrio coronatus fuerat) sancto Chrysostomo, ianu pulso in exilium apparuisse, & dixisse: Frater Ioannes esto bono & fortis animo, eras, enim simul erimus. Prius ejus templi Presbytero apparuisse, dixisseque, Præpara locum fratri Ioanni, mox enim venturus est. Vera hæc fuisse postea eventus comprobavit.

C A P . X I V .

*In libris Monachorum multa ridicule & fa-
bulose apparitiones continentur.*

DE Chronicis Monachorum paulò ante diximus. Quod verò legendas sanctorum, ut vocant, promptuaria exemplorum & vitas patrum attinet, in quibus multæ apparitiones spirituum continentur, non multum illis tribuere possumus. Pleraque enim quæ in illis extant, parum sunt verisimilia: fortassis religionem & timorem hominibus fictis illis narrationibus injicere voluerunt. Sed de his nunc non est dicendi locus.

Idem dici potest de multis Pontificiis scriptoribus superstitionis, qui hos sequuti, pleraque ex relatione aliorum scripsierunt. Ceterum ne quis putet me hæc invidiæ & odii impulsu scribere, unicam addue-

adducam historiam, vel potius fabulam,
ex tam multis, ut specimen habeas illius
quod modo dixi.

Petrus Damianus, qui initio monachus
fuit ordinis Benedicti, postea episcopus
Hostiensis, cuius magna est in Papatu, pro-
pter doctrinæ & pietatis opinionem, au-
thoritas: narrat quendam clericum Co- *S. Seve-*
loniensem, quodam tempore equo flu- *rinus e-*
vium transeuntem, sanctum Severinum *piscopum*
episcopum Coloniensem qui non multo Coloni-
antè è vivis exceperat, & sepulchro con- *ensis.*
ditus multis miraculis claruerat) in illo
vidisse. Hisne apprehendisse frenum Clerici
ne ulterius progrederetur. Clericum obstu-
puisse, & cur illic tantus vir detineretur,
inquisivisse, Episcopum petiisse ut manum ei
praberet, ut sentirer quomodo haberet. Quum
que manum clerici aqua impressissim, memen-
to propter ingentem calorem carnes resolutas
diffluxisse, ut nuda essent tantum apparerent.
Ad quem Clericus, Quum sit tam celebri in
ecclesia, qui sit ut ita crucieris. Respondit
Severinus, Hanc solum ob causam, quid ho-
ras canonicas per dictinsta horarum spatio-
nem absolvit, fui enim in aula Imperatoris, con-
siliis ejus occupatus. Manè omnibus coacer-
vatus, toto die negotiis alii fui implicatus:
ideo hujus ardori fero supplicium. Sed om-
nipotens Dei auxilium uterque imploremus,
ut manum tuam restituat: quod statim fa-
tum est, Et dixit ad Clericum: Vade fili,
obsecra fratres ecclesia nostra, & alios Cleri-
cos, ut pro me preces fundant, & indigenti-
bus eleemosynas distribuant, sacrificiorumque

votis insistant. His enim peractis, ego mox ex tormentis illis liberabor: & expectantibus me beatorum civium chorus latus adjungar.

Ex hac narratione ita argumentati sunt, si bonus ille sanctus Episcopus, qui obrutus mole negotiorum Imperatoris, ad Republicæ utilitatem spectantium, non statutis horis pensum suum absolvit, tam miserè excarnificatus est, quid de illis fiet, qui nullis negotiis necessariis impediti, frigidè horas canonicas simul absolvunt, vel prorsus omittunt, ut voluntatibus suis & vanis rebus possint indulgere. Hinc omissionis rerum nobis à Deo præceptarum, nulla sit mentio. Sin vero Episcopi Pontificii hanc narrationem veram esse credunt, cogitent quæso quomodo se excusaturi sint in Dei judicio, quod sinunt se Episcopos creari Ecclesiastum, quarum tamen nullam prorsus rationem habent: sed negotiis duntaxat secularibus sese immiscent, vel si res Ecclesiasticas tractent, huc omnia eorum consilia tendunt, ut Verbi Dei sinceram prædicationem impedian, illosque opprimant, qui de promovenda gloria divina dies noctesque cogitant. Hujus sunt pleraque alia quibus Monachii libros suos referrunt.

C A P. X V.

Probatur ex aliis scriptoribus idoneis, Spectra interdum apparere.

Quod ad alios insignes scriptores attinet, faciunt & illi spectrorum quæ interdum appareant, mentionem. Alexander ab Alexandro Neapolitanus, celebris jureconsultus lib. 2. genialium dierum, cap. 9. scribit de quodam familiari suo non fluxæ fidei homine, quod amici funus eurarit, & quum inde Romanam reverteretur, nocte instantे in diversorum viæ proximum diverterit, & ibi se quieti dederit. Quumque solus degeneret & adhuc vigilaret repente amici nuper defuncti imago summo pallore & macie, ac eo ferè habitu oris, quali illum quum ægrotaret dimiserat, ad se accesserit: quem quum fuisset intuitus, & præ timore nec animo nec mente satis constaret, quisnam esset interrogarit. Illum autem, quum nihil respondisset, exutis vestibus, in eodem cui ipse incumbebat lectulo se collocavisse, ac propè accessisse quasi cum amplexurus. Alterum verò ad lectulū spondam secessisse, illumque proprius accedentem abegisse, & pedem illius usque ad eō gelidum contrectavisse, ut nulla glacies huic frigori potuerit comparari. Istum alterum torvè insipientem resumptis mox vestibus è lectulo surrexisse, nusquam postea apparuisse.

Alias quoque hujus generis historias.

ibidem recitat, quæ sua ætate contigerint.

Vixit autem ante annos 80. aut circiter.

Baptista Fulgosus Genuæ dux, in opere suo de dictis & factis memorabilibus Imperatorum, Principum, Ducum, &c. quod urbe pulsus ne ocio mœroreque contabesceret, conscripsit, lib .1. cap .8. De prodigiis scribit, In area ædium Matthæi Vicecomitis, qui magnus dictus est, post occasum solis quum jam vesperasceret, visum esse virum armatum in equo longè humana specie majorem: qui ubi à multis conspectus fuisse per horæ spatiū, postea evanuerit, magno eorum qui rem viderant, horrore. Triduo quoque post tertia noctis hora, eodem in loco duo equites pari specie diu inter se dimicantes conspecti fuere: qui postea, ut antea alter solus, evanuerunt. Non multo post tempore Henricus VII. Imperator ex hac vita deceffit, non sine clade Vicecomitum.

Huic historiæ statim aliam subiungit superiore memorabiliori Ludovici Alodisi pater, qui Immolæ rerum potitus est, haud diu posteaquam dicescerat hominiā secretis, quem filius Ludovicus Ferrariam mittebat, in itinere equo insidens cum accipitre (ut in aucupio mos ei fuerat tenere) apparuit. Huicque quanquam magna capto formidine dixit: Ut filium juaberet postero die in eum ipsum locum venire quoniam magni momenti res ei prædicturus esset. Ea re audita, Ludovicus, cum quia non credebat, tum quod insidias metueret, aliud suo loco misit; illa

illa ipsa umbra quæ ante appruerat ob-
viam facta, vehementer indoluit quod si-
lius non venisset: longè enim plura se di-
cturam ei fuisse affirmabat. Sed tunc illud
tantum referri jussit, quod transacto se-
cundo & viceximo anno, ac præterea uno
mense, die quoque addita, urbis impe-
rium quod obtinebat, esset amissurus. Ut
tempus quod umbra prædixerat, advenit:
adhibita magna cura ea ipsa nocte, milites
ducis Philippi Mediolanensis (cui is tœ-
dere junctus erat, & propterea ab eo non
metuebat) glacie magna constrictis fossis,
ad muros penetrarunt, admotisque scalis
urbem cum ipso Principe ceperunt.

Philippus Melanthon scribit in lib.
suo de anima, quod ipse quædam Spectra
viderit, & multos fide dignos homines
norit, qui affirmarint quod non tantum
videnter Spectra, sed etiam diu cum eis
colloquuti sint. In lib. suo quem inscribit
Examen Theologicum, hujusmodi recitat
historiam: se habuisse amitam, quæ ubi
mortuo marito assiderec^t foco tristior, duo
domum ejus ingressi sint: quorum hic in
mariti specie, se maritum esse mulieris de-
functum dicebat: alter procerus Francis-
cani Monachiformam induerat, Hic ma-
ritus ad focum accedens mœstam salutar
uxorem, eamque sine meru esse jubet, af-
firmitque se venisse ut quædam ei manda-
ret: hinc longum Monachum tantisper
in hypocaustum secedere jubet: inde ser-
monem exorsus, sacrificulos tandem con-
duci, qui missas recitent, maximo pere-

corat, obsecrat & obtestatur impense: atque discessurus sibi dexteram porrigi jubet: perierrefacte autem exhorrescentique, quum se nihil damni daturum promitteret, dexteram illa dat: quæ etiamsi non laederetur, tamen usque adeò urividebatur, ut semper manserit nigra. Postea evocat Franciscanum, & simul egredi incunctanter evanescunt. De Spectris aliis quæ ipse & alii viderunt, scribit Ioh. Manlius in locoru communium collectaneis, tomo primo, in cap. de malis spiritibus & ipsorum operibus: item de Satisfactione.

Ludovicus Vives lib. 1. De veritate Fidei tradit, in novo orbe recens invento: nihil esse tritus, aut vulgarius, quam non de nocte solū, sed mediō die ac luce occurrere manifestò spiritus in urbibus & agris qui aliquid loquantur, jubeant, ventent, infestent, terreat, feriant. Eadem etiam alii recitant, qui navigationes illas Oceanii descripserunt.

Aliquot hujus generis apparitiones Hieronymus Cardanus Mediolauensis, insignis Philosophus & Medicus, in libris suis de Subtilitate & varietate rerum, recenset: quas qui volunt cognoscere, libros illos consulant: ego enim brevitatē studeo.

Olaus Magnus Archiepiscopus Upsilonensis in historia sua de gentibus Septentrionalibus, lib. 2. cap. 3. tradit in Islandia Spectra apparere forma hominum ipsi notorum, quibus incolæ dexteram dant, prius quam de obitu illorum, quorum haec

hæc formam assumunt, quicquam audierunt, nec antè dolum intelligi, quā illa evenescant.

Hæc ex veteribus & recentioribus historicis, & aliis scriptoribus proferre volui, ut intelligatur Spectra interdum apparere.

C A P. XVI.

Spectra apparere docet quotidiana experientia.

His omnibus accidit, quod nemo inficiari potest, quin multi honesti, & fide digni homines utriusque sexus, quorum multi adhuc vivunt, quidam ex hac vita migrarunt, affirmarunt & adhuc assertent, quod aliquando noctu, aliquando interdiu Spectra viderint & caudiverint. Aliquis ambulat in suis ædibus, Spectrum adest, canes etiam, interdum animadverunt, applicant se pedibus dominorum, nolunt ab eis discedere, nam & ipsi sibi me-
tuunt. Aliquis it cubitum, & se ad quietem componit, aliquid adest, stragulam vellit, aut detrahit: aliquando ei insidet vel in lectum quoque se componit: aliquando in cubiculo spatiatur. Visi sunt homines pedibus ambulantes, aut in equis, ignea interdum forma, noti multis, multò antè autrecens defuncti. Factum etiam est ut quidam qui in præliis cæsi, aut naturali morte sublati sunt, suos vocarint, & ex spiritu agniti sint.

Sæpe noctu audit i sunt spiritus quidam de-
lento gradu incedere, screare, gemere: in-

D A interrogari

tus
opem
petunt.

terrogati quinam essent, responderunt, se
hujus vel illius animam esse, & maximos
cruiciatus perpeti. Si quis interrogavit,
quomodo ex tam diris cruciatibus libe-
rari possint responderunt, si certus Mis-
serum numerus celebretur, peregrinatio-
nes ad divos instituantur, & alia hujus
generis opera in eorum gratiam fiant, se
liberandas. Postea multa luce & gloria ap-
parentes, dixerunt se liberatas esse, suisque
benefactoribus ingentes gratias egerunt:
promiserunt se quoque apud Deum & di-
vam Virginem pro illis intercessuras esse.
Non autem semper sacrificos aut alios au-
daees & impios homines fuisset qui se an-
imas esse mentiti sunt, ut supra de multis
diuum est, hinc potest intelligi, quod
etiam in illorum cubiculis clausis apparue-
runt, qui quum irent cubitum diligenter
adhibita lucerna inquisiverunt, num quis
ibi lateret. Solent hodie quoque multi
prius quam in lectum se cōponant, omnes
Angulos perlustrare, ut securius dormire
possint: tamen nonnunquam audiunt quos-
dam ejulantēs. &c.

Sæpissime hoc est factum, ut qui fuerunt
in domo aliqua putarint aliquem ollas,
patinas, orbes, mensas subvertere, & per
scalas dejicere: postquam dies illuxit, vi-
derunt omnia suis locis fuisse collocata.

De quibusdam verò spiritibus fertur,
quod januam ex cardinibus evulsam abje-
cerint, omnia in domo turbarint & ever-
terint, sed postea suo in loco non re-
pauerint, quodque tumultuando homines
vehementer perturbarint.

No&n

Noctu in Monasteriis, & locis solitariis aliquando auditur strepitus, non secus quam si viatores vasa vinaria religent stipantque, aut alii opifices sua opificia exercant, cum omnes certum sit cubitum ivisse seque somno dedisse.

Quando extruuntur domus, vicini noctu audiunt fabros lignarios, cementificantes rios, & alios artifices non aliter omnia tractare, quam si labori diurno intenti essent: hoc ostentum ut faustum plausu spiritus. exigitur.

Sunt qui Physica ratione fieri putent: ut quæ interdiu audivimus, noctu nos quoque audire possemus: quam quæstionem doctioribus discutiendam relinquo.

Metallici testantur in aliquibus fodiis In fodis Spectra vel spiritus videri, qui more aliud sum metallicorum induiti sint. Hi in puteis & cuniculis oberrant, videnturque in omnibus laborum genere se exercere, quum tam nihil agant, fodere venas, quod effossum est congerere, in vasa infundere, machinam versoriam tractare: Rarissime metallicos dicunt lædere, nisi cachinnis aut maledictis ab eis lacessiti: tunc glareis eos perunt, aut aliâs eos lædunt. Præcipue vero in illis fodinis versari dicunt, quæ metallis abundant.

Scripsit ad me vir pius & doctus, Davosii in Alpibus Reticis argenti fodinam esse, in quam Consul illius loci (Londatum vocant) Petrus Buol, vir egregius. Superioribus annis sumptus fecit, & ex qua opes non exiguae collegit. In illa sp-

D s xitus

situs vel dæmon montanus fuit, qui quum metallici res fossiles infunderent vasis, plerunque diebus Veneris, valde negotiosus esse visus fuerit, metalla suo arbitratu ex uno vase in alterum infundens. Quod Consul ille non indignè culit: quoties in fodinam descendere voluit, vel ascendere, cruce se muniens nunquam læsus est. Accidit autem ut quum spiritus ille die quodam valde importunus esset, id metallicus quidam moleste ferens, convitiis eum incesserit: jussiterique cum abire in malam rem additis diris & execrationibus. Spiritus ille, operarii caput apprehendens, ita eum torsit: ut facies in tergum verteretur, non tam en extinctus fuit: sed diu postea obtorto vel inverso collo superstes, multis qui etiam num vivunt familiariter notus fuit, & intra paucos demum annos è viuis excessit.

Georgius Agricola, ejus doctissimi libri de rebus metallicis publicè extant, in fine libelli sui de animantibus subterraneis, duplex genus facit illorum dæmonum qui in quibusdam fodinis versantur. Dicit enim quosdam truculentos esse & terribiles aspectu, qui plerunque metallicis infesti atque inimici sint. Talem fuisse Annbergium quendam qui operarios duodecim amplius, flatu interfegerit, in specu qui *Corona rosacea* appellatur. Flatum vero emisse ex rictu, qui enim specie visum esse. Eiusmodi etiam fuisse Sniebergium, nigro cucullo induitum; qui in fodina Georgiana operariorum è solo sublatum in super-

superiori loco maximæ cujusdam concavitatis, quondam feracis argenti, collocauit, non sine corporis atritu.

Deinde dicit quosdam mites esse, quos Germanorum aliqui ut etiam Græci vocent Cobales, quod hominum sint imitatores. Nam quasi lætitia gestientes ridere: & videri quod multa faciant, quum profsus nihil faciant; ab aliis nominari virunculos montanos, significantibus parvam eorum staturam. qua plerunque conspi ciuntur. Videri autem seneciones & vestitos more metallicorum, id est, vittato indusio, & corio circum lumbos dependentem induiti. Hos damnum non dare metallicis nisi lacestos: sed eos imitari. Non dissimiles esse scribit illis quos Germani Gute los vocant, eo quod generi humano amipi esse videantur: curant enim jumenta & alia faciunt. Item illis qui Trulli vocantur, quos sexu tam mulieris quam viri clementito, quum apud alias nationes, cum maxime apud Sujonas in famulatu fuisse dicant.

De his Spectris metallicis leguntur etiam quædam apud Olaum Magnum de gentibus Septentrionalibus cap. 10. lib. 6. Ter

Qui in Oceano navigant referunt in quædam locis quos Antropophagi in hominibus colunt, multa Spectra versari, & gentes nes vi illas multis malis afficere.

Hoc loco miranda possent proferri de visionibus quæ hominibus per quietem oblatæ sunt. item de illis, qui extra se rapti, incidiem integrum & diutius immoti jacuerunt,

P A R S P R I M A

Sunt, mortuis similes : postea sibi restituti,
multa retulerunt quæ interea viderint.

Ciceron mira scribit in libro suo de divinatione. Item alii. Ipse quoque August. hinc inde in suis libris recitat, quodquidam defuncti alios de multis rebus admonuerint, res arcanae & futuras quoque eis patefecerint, remedia ægrotis ostenderint, aliaque hujus generis fecerint.

Avenzoar Albumaron medicus Arabs, scribit se à medico nuper defuncto per somnum accepisse optimum oculo suo ægrotanti remedium : resle Marsilio Ficino de immortalitate animorum lib. 16. cap. 5.

Sacra quoque literæ nos docent. Deum hominibus per insomnia multa revelasse. Mat. 1. & 2. capite scribit Angelum aliquoties Iosepho Christi servatoris nostri nutritio somniis apparuisse, eique jussisse ut sibi ab insidiis quæ Christo parabantur, caveret.

De D. Petro legimus in Actis Apóstolorum 10. cap. quod in ecclasiā incidenterit, videritque cælum apertum, ac descendens ad se vas quoddam velut linteum magnum quatuor initiis alligatum summi cælo in terram, in quo fuerint omnia quadrupedia terræ bestiæque & reptilia & volatilia cæli. Et facta est vox ad eum: Surge Petre macta & vescere.

Cap. 16. D. Paulo quum adhuc in Asia degeret, & Troadem descendisset, hæc visione per noctem oblata fuit. Vir quidam Macedo stetit & deprecatus cum dixit, Profectus

fectus in Macedoniam succurre nobis. Hinc Paulus colligebat, hoc esse Deum filium, ut mare trajiceret, & in Macedonia Euangelium annuntiaret.

Sed de visionibus & Spectris, quæ dormientibus offeruntur, non statui scribere, ne liber nimis ex crescatur, sed de illis tantum quæ vigilantes sensibus nostris percipimus.

C A P. XVII.

Obitum hominum, prælia, & insignes mutationes, præcedunt aliqua ostenta & præfigia: audiuntur subi: i fragores, aut alia id genus.

Sæpe fit ut hominibus lethali morbo decumbentibus, aliquid audiamus incedere, non aliter quam illi solebant, quum bene haberent: quin ægroti ipsi hæc sæpe audiunt, & quid futurum sit statim præfigunt. Aliquando prius quam ex hac vita deceendant, aliquando mox post eorum obitum, aut multò post, imagines eorum, vel aliæ humanæ formæ cernuntur. Non raro etiam accidit, ut quum morituri sunt nostri, etsi multis miliaribus à nobis sejuncti sint, tamen aliqui exaudiantur fragores & strepitus. Puramus aliquando domum ruituram, vel ponderosum aliquid per totam domum deeidere, & inconditum sonitum edere: post aliquot menses tandem intelligimus, hæc illa ipsa hora accidisse, qua nostri ex hac vita migrarunt. Sunt homines ex quorum

cognata-

cognitione nullus moritur, quin præsa-
gia & signa quædam præcedentia obser-
vent: ut quod audiunt fore vel fenestras
aperiri & rursus claudi, aliquid ascendere
per scalas, in domo vagari, aliaque hujus
generis fieri.

Hoc tamen loco non est dissimulandum
quod multi superstitiones homines sibi ipsis
persuadent, hunc vel illum cognatum aut
amicum brevi moritum. Signo enim
aliquo id ipsis significasse, tandem res ipsa
ostendit fuisse vanam & stultam persua-
sionem. Cardanus scribit in libris suis de
varietate rerum, de nobili quadam fami-
lia Parmensi, ex qua quoties quis est mori-
turus, conspicitur sub camino vetula
quædam. Tempore quodam illa apparuit,
quum puella quædani illius familie de-
cumberet: ideo desperabant de ejus vita,
sed ex morbo recreata fuit: interea aliis
quidam incolumis illius familie subito
expiravit.

Fuit mihi notus Parochus quidam, vir
honestus & pius, qui, grassante peste, præ-
scivit si quis in parœcia sua moriturus esset
ex peste. Noctu enim supra suum lectum
sonitum audivit, ac si quis saccum fru-
mento plenum ex humeris super tabula-
tam deponeret: hæc audiens dicebat. Iter-
um quidam mihi valedicit. Postquam il-
luxit, interrogavit quinam illa nocte obiis-
sent, aut peste correpti obiiscent, ut eos con-
solaretur & erigeret, prout bonum pasto-
rem decet.

Sæpe etiam in Curiis observatum est, si
Senat-

Senator aliquis vicinus fuit morti, fragorem juxta sedile ejus, vel aliud signum futuræ mortis exauditum esse. Idem sit juxta sedilia in templis, & aliis in locis, in quibus homines sæpe versati sunt, vel artifacia sua exereuerunt.

In cœnobiis, monachi, servi & alii incidunt in lethalem morbum: noctu audierunt multi parati ipsis loculum, non aliter quam postea ab arculariis paratum fuit.

In pagis cum aliquis morturus est, sub vesperam, vel noctu in cœmeteriis aliquando audiuntur, qui palis sepulchrum effodiunt: postero die non aliter effoditur, quam autem quidam audierant.

Aliquando noctu, lucente luna, vii sunt qui funus pro more gentis cum pompa de- ducerunt, aut ante ædes consisterent, ac si aliquis efferendus esset. Multi suam im- aginem se putant videre, vel, ut dicunt, suam animam: multisque persuasum est, quod nisi illi qui seipso ita viderunt, brevi post moriantur, diutissime victuri sint. Sed hæc superstitione sunt: quisque non aliter se paret, quam si crassibi moriendum esset, ne securus sibi ipso malum accersat.

Alia quoque miranda accidunt. Detinuntur vinciti in carcere, de quibus sumendum est supplicium: noctu, in arci- bus, auditur magnus tumultus, ac si aliqui carcerem effracturi essent, & libera- turi captivos: Accurrentes neminem vi- dent vel audiunt amplius, captivi quoque nihil scandiviscaffirmant.

Car.

Carnifices referunt se plerunque scire, num aliquis ipsis tradendus sit quem supplicio afficiant: gladios enim ipsorum moveri. Sunt qui dicant se praescire ipsum genus supplicii quo captivi è medio tollendi sint.

Circa infelices illos homines qui sibi ipsis manus inferunt, miranda accidentur. Avehenda interdum fuerunt eorum cadaver per longum iter, ut in profluentem culeo inclusi, projectarentur: bennæ vel carro impositos equi in descensu collium vix trahere potuerant, in ascensu vero equis non fuit laborandum, cum sponte incitato cursa carrus ferretur.

Aliquis à latronibus interceptus fuit, accendentibus latronibus ad cadaver, statim cœpit recentem sanguinem stillare, aut aliis signis praesentiam latronis significare. Plato l. legum i. tradit eorum qui occisi sunt animas, sæpe imperfectorum animas hostiliter insequi. Vnde Marsilius Ficinus forte contingere putat, ut occisi hominis vulnus etiam jacente cadavere in eum qui vulneraverat, si modo ille communus instet, vulnus ipsum inspiciens, sanguinem rursus ejiciat, quod quidem evenire Lucretius affirmarit. & judices observarint. Dido apud Virg. minatur Æneæ: Et cum frigida mors anima se duxerit artus, Omnibus umbra locis adero, dabis improbe pœnas. Similis locus est apud Horat. & alios Poëtas. Latro assedit mensæ, everso poculo, vinum per solidum lignum mensæ manavit, omnium magna admiracione,

De

Lib. 16.
cap. 5.
de ani-
morum
im-
mort.

DE SPECTRIS.

De his & aliis mirandis rebus p[er]tinet, et multa historiæ & multi testes producuntur.

Omnis verò qui hunc librum legerint, & hæc & alia seipso vidisse, aut ex suis amicis, & notis, fideque dignissimis hominibus audivisse, memoria repetent.

Imminentibus mutationibus imperiorum, bellis, seditionibus, aliisque difficilimis temporibus, plerumque res mirandæ contra naturæ cursum in aëre, terra animantibus contingunt. Ostenta, portenta, monstra, prodigia vocant. In aëre conspicuntur gladii, hastæ & innumera alia: audiuntur aut videntur in aëre vel terra exercitus concurrentes, & in fugam conpulsi, clamores horribiles armorumq; sonitus ex auditur. In armamentariis mouent se bombardæ, hastæ, bipennes, & alia armorum genera. Cum excundum est in hostem, & signa militaria non volant, sed signiferorum capita involvunt: si milites sunt consternati, omnino stragem immittenre sibi præfigunt. Ferunt equos quoque mæstos esse, & dominos suos vix sessores *Equi* admittere, si infeliciter pugnandum sit: *cladem* alacres verò & hinnientes victoriam pro *prædictare*, Equorum greges quos Iulius Cæsar vagos dimiserat, ubertim fleville Suetonius tradidit.

Cùm Miltiades' expeditionem faceret contra Persas, ante aciem terribiles sonus auditi sunt, & visa spectra quæ Athenienses postea dixerunt fuisse speciem Panos, qui tantum terrorem Persis incusserit, *Panici* ut se fugæ tradarent, inde Panici terrores *terrores* postea.

Carnifices sunt, de repentinis & subitissimis aliq'is & consuetationibus, quales sunt lymphatici metus, quibus correpti etiam mente carent, &c.

Priusquam Lacedæmonii in Leuctrica pugna vineerentur, arma in templo Hætoris sonuerunt. Eodem tempore, Thebis in templo Herculis valvæ clausæ repagulis, subito se ipsæ aperuerunt, armaque quæ fixæ in parietibus fuerant, ea humi sunt inventa. Hæc duntur apud Cic. lib. de Divinatione.

Roma-hi-storia. Bello punico secundo, signifer primi hastati signum non potuit movere loco : nec quicquam profecerunt plures cum accederent : Hæc & alia rerum futurarum signa C. Flaminius Consul neglexit, mox concisus exercitus atque ipse interfactus est. quæ de re T. Livius prolixè scribit. Initio belli Marsici ex occulto auditæ sunt voces, & armorum sonitus, quæ pericula belli denuntiarunt.

Plinius scribit 2. lib. cap. 56. armorum strepitus & tubæ sonitus auditos esse è celo, bellis Cymbeticis, crebroque prius.

Appianus annotat, quæ portenta & prodigia bellum civile antecelerint : hominum inimanes voces, armorum strepitus, equorum cursus inspestante nemine auditos fuisse.

Val. Max. tradit l. i. c. 6. de prodigiis, C. Pompejum præmonitū fuisse, ne prælium committeret cum Iulio nam cum Dirrachio solverent, milites ipsius, subito consternati sunt : noctu quoque subito animi eorum

corum conciderunt. Postea addidit, et multi
Cæsar ipse 3. libro de civili bello, misericordia
prodidit, quo die præmium secundum
fecit Cæsar, Antiochiae in Syria bis tan-
tum exercitus clamorem, & signorum so-
num exauditum esse, ut in muris armata
civitas discurreret. Hoc idem Ptolemaide
accidisse refert. Pergami in occultis & re-
motis templis quo præter sacerdotes adire
fas non est, quæ Græci æstus appellant,
tympana sonuisse.

De Castore & Polliuce' historici memo- *Castor*
ræ prodiderunt, non semel in præliis: in *Polliucc.*
equis albis visos esse contra hostiles exer-
citus fortiter pugnare. Plutarchus scribit
in vita Coriolani, eos in pugna contra
Tarquinium conspectos esse, & statim vi-
& toriam Romæ nuntiasse, Idem scribit Li-
vius lib 8. decadis 1.

In historia obsidionis Magdeburgi am-
plissimæ urbis in Saxonia, legitur, hostes
qui urbem illam obsidione premebant,
putasse, quoties cives eruptione ex urbe fa-
cta, velitares pugnas commiserunt quod
quidam in equo albo aciem civium præ-
cederet, cum tamen cives neminem con-
spexerint.

Quam miranda signa urbis Hierosoli-
morum eversionem præcesserint, recitat
Iosephus in libris suis de bello Iudaico:
nempe æneam portam clausam repagulis,
noctu seipsa aperuisse, Ante solis occasum,
quadrigas in aere conspectas, & exercitus
armis bene instrutos urbem circundedis-
se. Dic Pentecostes cum sacerdotes tem-
plum

Carnificederentur, ut cultibus divinis
 vacat aliquid audivisse strepitum, mox vocem,
 Migreremus hiac. Alia quoque id genus re-
 censet, quæ non est necesse hoc loco repe-
 tere. Ea nocte qua Leo Constantinopolita-
 nus in templo fuit interfactus, nava-
 ges in mari vocem audiverunt in aëre, quæ
 dixit ὅνος Λέων τῇδε ἀγπετώμενος.

Felix Maleolus utriusque juris doctor,
 Præpositus, Salodorensis, & Canonicus
 Tigurinus vir multæ lectionis, uti ex scri-
 ptis ipsius, quæ adhuc extant, facile appa-
 ret: (vixit autem circa tempora concilii Ba-
 silensis) scribit in libro suo de Nobilitate
 cap. 30. in historia Rodolphi regis Roma-
 norum extare quod Rodolphus quum
 prælio Othocarum regem Bohemiarum vicis-
 set in campo ubi prælium commissum fu-
 erat, pernoctarit, quodque intempesta no-
 cte lemures exercitum horribili clamore &
 tumultu turbarint.

Quod autem lemures fuerint, hinc ap-
 paruisse, quod sumi iostar disperuerint.
 Idem cap. 18. scribit anno Domini 1280,
 prædicante ad populum Plebano (ut vo-
 cant) ecclesiæ Tigurinæ, apud tumbas vel
 sepulchrum Martyrum Felicis & Regulæ,
 ibidem patronorum lapidem violenter
 nullo movente contractum, iostar toni-
 trui horribilem sonitum edidisse, ut toti
 populo non aliter terrorem incuteret
 quam si testudo templi corruisset: eodem
 anno 3. die Octobris maximam partem
 oppidi Tigurini conflagrassæ: & motus
 quoque propriæ censuras Ecclesiasticas &
 baupum,

banum, ut vocant, imperiale, & non multo
fuisse exortos. Anno Domini 1444 die 12.
mensis Decembris, in templi dicti dedica-
tione, intempesta nocte, similem frago-
rem esse exauditum mox verò secutum est
bellum civile, quod Tigurini contra reli-
quos Helvetios per septem & amplius an-
nos varia fortuna gesserunt.

Idem author c. 33. scribit, iisdem tem-
poribus, anno domini 1444. ante fortissi-
mam illam pugnam quam pauci Helve-
tii contra ingentes Ludovici Delphini
Francie copias prope mœnia urbis Basili-
ensis, tempore consilii commiserunt, ali-
quot noctibus circa illa loca auditos esse
militum clamores, armorum sonitus, pu-
gnantium strepitus &c. Alia hujus generis
plurima dedita opera prætermitto. Ex-
tant enim de prodigiis veterum & recen-
tiorum libri, ex quibus hæc peti possunt.

CAP. XVIII.

*Spectra interdum videri & audiri, & alias
res mirandas accidere, confirmatur testi-
moniis sacrarum literarum.*

Obicitur nobis non proferri testimo-
nia sacrarum literarum de his rebus:
principùè quod spectra interdum ho-
minibus offerantur. Respondeo, Verum
quidem esse, quod pauca de eis in sacris li-
teris obvia sint, tamen quædam extant.
Matt. 14. cap. legitur de discipulis, quod
in lacu noctu, cum propter ventum adver-
sum

sum in magno periculo constituti essent,
 & Dominus die mox illucescente aquis
 inambularet, perterriti clamarent, putan-
 tes se spectrum videre. Inde colligimus ip-
 pos non latuisse quod spectra in aquis &
 terris hominibus apparuerint. Item quum
 Dominus redivivus discipulis suis appa-
 reret, eosque veræ suæ resurrectionis certos
 reddere vellet, putabant se spectrum vide-
 re ubi Dominus non negat spiritus & spe-
 ctra esse, & interdum conspici, sed confir-
 mat potius, inter se & spiritus vel spectra
 discernens. Sed de his duobus testimoniis
 suo loco plura dicemus.

Historia memorabilis est quæ legitur in
 2 lib. Samuelis de Saule, qui cum à Palæ-
 stinis bellum ei inferretur, & in maximo
 esset periculo, mulierem Pytonissam ac-
 cessit, eamque rogavit ut Samuelem è mor-
 tuis suscitaret, ut eum de eventu belli con-
 suleret. Ipsa excitabat quendam, quem
 Saul quidem Samuelem verum esse puta-
 bat, qui ei exponebat quisnam belli exitus
 futurus esset. An autem verus an fictitious
 Samuel fuerit, suo loco plenius disputabi-
 mus.

Quod ad alias res mirandas, etiam quæ-
 dam in sacris literis occurunt. 2 Samuelis
 5. & 1. Paralip. 14. habemus Palæstinos af-
 cendisse secundò in Iudæam, ut Davidi
 bellum inferrent. Isrem ad Dominum re-
 tulit, qui præcepit ei, ut cum suo exercitu
 se abderet post nemus, & ubi audiret stre-
 pitum vel sonitum in cacuminibus arbo-
 rum excitari, eos adoriretur. Volunt au-
 tem

tem hunc sonitum portentorum fuisse. 2 Reg. 6. & 7.c. scribitur Deum urbem Samariam quæ premebatur obsidione à Benhadado Syrorum rege, maxima annona difficultate liberasse. Noctu enim hostes strepitum curruum, hinnitum equorum, & fremitum ingentis exercitus in suis castris audiverant: putantes igitur regem Israelis pedestres & equestris copias collegerat, fuga salutem quærebant, commatum & alia in castris relinquentes. 1 Sam. 7.c. Deus sonare fecit vocem magnam super Philistæos, & contrivit eos. Intelligo insolito sonitu perterrefactos; ut facile vincerentur.

Danielis 5. cap. legis Balthasarem regem in luxurioso convivio, è regione candelabri vidisse manum quæ in pariete scribebat, quisnam ipsius futurus esset existens.

2 Machab. 3. cap. legitur Heliodoro Seleuci regis Asiarum ministro, spoliaturo templum Hierosolymitanum, equum apparuisse, in illo equitem formidabilem, qui impetum in ipsum facturus videbatur. Huic latus cludebant duo adolescentes liberali forma, qui flagellabant Heliodorum. 2. Machabæorum 10. Iudas Machabæus præliatus est cum hostibus, quumque prælium vehemens esset, apparuerunt hostibus de cœlo viri quinque in equis frænis aureis insignibus, qui ludeos ducebant: duo vero Machabæum protegebant. Machabæo item eques apparuit, splendente veste, armis aureis, hastam suam concutiens.

Dominus oculos ejus aperire dignaretur
etio ingens hoc miraculum ipse quoque
videt posset. Ita in Actis Apostolorum o-
curreat quod Christus habeam
Iamini prostraveri & novi sce-
&ris : seu ipsius & si sint illis, & à
quovis legi p. veteribus quoque
semper lecti fuerunt. Etsi enim dogmata
ex illis non probarunt, tamen magnæ
apud eos fuerunt authoritatis.

C A P. XIX.

*Quibus, quando, ubi, quomodo, Spectra
appareant, & quidnam efficiant.*

EX his omnibus perspicue intelligimus,
quòd multa miranda hominibus offe-
rantur, quòdque interdum Spectra
cernantur, & audiantur, non solum (ut
quidam opinati sunt, teste Plutarcho in
vita Dionis à pueris, mulieribus, morbis
confectis, deliris, vel alioqui simplicibus
hominibus: sed etiam fortibus, & illis qui
mentis compotes sunt. Negari tamen non
debet, quin quibusdam plura occurrant
quam aliis veluti iter facientibus, vigili-
bus, venatoribus, aurigis, nautis, qui non
solum interdiu, sed noctu quoque in itine-
ribus, aquis, sylvis, montibus & vallibus
degunt. Reperies aliquem qui per totam
vitam nihil harum rerum vidit vel audi-
vit: è contrà sunt qui multa viderunt &
audierunt. Sic sunt qui rarissime in serpen-
tes incidunt, è diverso quibus in itinere
subinde multi occurrunt. Vulgo dicitur,
illis

perderunt num illa sacris literis conuenient nes ne, &c. Spectra olim apparuerunt
 adhuc die noctuque apparentem editum. & ante intempestivam
 stantes sunt in uidebantem diebus videntur
 vel audiunt, quæ superponitur ut in aliis
 quoque rebus. Superponitur aliquis uideatur
 benedictione aliqua, ut vocant, ad sanandum
 morbum equi, & succedit: incantat serpentem,
 & non movetur loco: benedictione uitetur ad sistendum sanguinem,
 & statim consistit: virgulam habet divinam, vel furcatam & incantatam, quæ mo-
 vetur ubi metalla latent: vera fide prædi-
 tus qui hæc contemnit (sic enim legibus
 divinis, immo Pontificiis quoque adversari)
 etiam si illa adhibeat, nihil tamen efficit.
 Ita ipsi quoque ratus Spectra apparent,
 quam superstitionis. Scit enim quid de illis
 sentire & judicare debeat. Sunt homines
 qui putant sibi honorificum esse, si multa
 hujus generis ipsis appareant.

Apud nos quum superstitionibus dedita
 essemus multò plures fuerunt hujus gene-
 ris apparitiones & miracula: quam ex illo
 tempore quo Euangeliū purè prædicetur,
 causam inferius assignabo.

Sæpe etiam fit ut aliquis clarissime ali- Quidā
 quid vel videat vel audiat, aliter qui ei ad- videntur
 stat, vel cum comitatur, nihil videat, nihil & au-
 diat.

In historia Heliæ legimus ipsum vidisse aliquid,
 currus igneos, & equites in monte puerum alii non.
 ipsius nihil vidisse donec propheta orabat
 ut ad confirmationem & consolationem

E. Do.

*image
not
available*

penderunt num illa sacris literis convenirent nec ne, &c. Spectra olim apparuerunt, adhuc die noctuque apparent, præcipue verò noctu: & ante intempestam noctem primo somno. Item diebus Veneris, Saturni, & diebus jejuniorum, ut confirmant superstitiones. Non autem mirari debemus hæc noctu sèpius quam interdiu audiri. Ille enim quo authore hæc ferè sunt, in sacris literis princeps tenebrarum vocatur, & lucem Verbi divini refugit.

Etsi verò omnibus in locis hæc audiuntur & videntur, præcipue tamen in campis illis in quibus prælia commissa, vel in locis ubi supplicia de scotibus sumuntur: in sylvis in quas olim adjurarunt dæmonas expulsos ex hominibus: in templis, monasteriis, circa sepulchra & limites regionum atque agrorum in carceribus, domibus, arcibus aliquando in ruinis & ruderibus arcium.

*Quibus
in locis.*

Deus comminatur Esaiæ 13. cap. Baby-
loniis, illis in locis, ubi magnifica sua pala-
stra de-
tia habuerunt & choreas duxerunt, Fau-
seri.
nos & Satyros saltaturos Cap. 14. ubi om-
nibus gentibus & hostibus Dei exitium
minatur, dicit, In dirutis & eversis pala-
tiis, arcibus & domibus, occurrent spiritus
horrendi ululis, & Satyrus ad comparem
suum clamabit quin & Lamia istic re-
quiem suam queret. Dei enim permissu,
mali dæmones illis in locis, in quibus su-
perbiam, & tyrannidem homines exercue-
sunt, res miras agunt.

Quo-
modo &
quibus
formis
appa-
reant.

Modus autem apparitionis spirituum, ut ex illis quæ suprà protulimus exemplis liquet, varius est & multiplex. Variis enim formis se offerunt: aliquando forma hominis nobis noti, qui in vivis est, vel jam pridem vita defuncti, aliquando forma hominis nobis ignoti.

Audivi ex viro gravi & prudente, ditionis Tigurinæ præfecto, qui asseverabat se æstate summo manè cum servo suo iter facientem per pascua, vidisse quandam sibi optimè notum qui equæ fæse nefariè commiseret: se obstupefactum reflexisse iter, pulsavisse ædes illius quem putabant se vidisse, atque certò competerisse, quod ille cubiculo suo nunquam egressus esset. Et nisi omnia diligenter explorasset, bonus & honestus vir in carcerem detrusus & tormentis subjectus fuisset, &c.

Hanc historiam ideo recito, ut iudices in hujusmodi casibus cauti sint. Diabolus enim hac via sëpè innocentibus insidiatur. Vxor Henrici secundi imperatoris, Chungeunda, suspecta fuit de adulterio, rumoresque sparsi, quod nobili quodam juvencus in aula nimis familiariter uteretur. Diabolica enim illius juvenis species è cubiculo Augustæ egrediens sëpè conspecta fuit. Illa postea calcando ignitos vomeres (ut illis temporibus fieri consuevit absque ullo pedum detrimento) suam innocentiam declaravit. Albertus Cranzius, libro quarto capite quinto Metropoleos. Eremitis & monachis multi spiritus habitu & forma muliebri apparuisse legitur, qui ad res

yece.

venereas eos allegerunt, apparent etiam forma brutorum animantium, nunc quadrupedum, ut canis, porci, equi, hirci, catti, leporis, nunc volatilium vel serpentium, ut forma corvi, noctuæ, bubonis, anguis, draconis, quorum gentiles multos in templis & etiam domi suæ habuerunt & nutritiverunt, ut passim videre est apud Poetas. Aliquando spiritus forma grata & jucunda, aliquando horribili apparuerunt. Nunc visus est aliquis equo vehi, nunc pedibus incedere, vel brachiis & pedibus niti. Nunc visus est vir igneus, nunc sanguinolentus, nunc ventre dissecto viscera propendere visa sunt. Interdum umbra solùm apparet, aliquando manus, aliquando instrumentum aliquod, putà baculus gladius aut simile aliquid, quod spectrum in manibus habuit. Aliquando apparuit instar ardentes fasciculi straminis aliquando vox tantum rauca audita est, aliquando in conclave auditum est Spectrum inambulare, folia in libro aliquo vertere, pecuniam numerare, alea ludere, vel parietem pulsare. Aliquando auditur mirabilis sonus vel strepitus, ac si eminus bombardæ exonerarentur, Spectra etiam brachio aliquando arreptum, vel capillis, comitata sunt.

Olaus Magnus scribit lib. 3. cap. 11. de gentibus Septentrionalibus, nostra quoque ætate monstra quædam, vel spiritus formam aliquam assumentes, multis in locis regionum Septentrionalium, noctu præsertim, choreas ducere ad concentum instrumentorum musicorum variis generis.

Incolas vocare choream Elvarum. Hac de re etiam apud Saxonem Grammaticum in historia Danica quedam leguntur. His non dissimilia sunt quae Pomponius Mela libro tertio in descriptione Aethiopiz tradit, ultra Atlantem Mauritaniz montem, noctu per sepe visa lumina, & crepitus cymbalorum, ac fistularum cantus auditos: nec die repertum quenquam. Solinus cap. 38. & 4. scribit, in hoc ipso monte Aegipanes suos choros passim habere, horum etiam Plinius libro 5. capite 1. meminit. Sentiunt Panes, Faunos ac Satyros esse, de quibus multa apud veteres extant.

Panes.
Fauni.
Satyri.

D. Hieronymus scribit in vita Pauli Eremitz, Antonio Hippocentaurum apparuisse qualem Poetæ esse perhibent. Intet saxosam vallem, dicit, haud grandem homunculum videt, ad uncis naribus, fronte cornibus asperata, cujus extrema pars corporis in capraturum pedes desinebat. Infraeiusque & hoc Antonius Spectaculo, scutum Fidei & loricam Spei; ut bonus pugillator arripuit. Nihilominus memoratum animal palmarum fructus eidem ad viaticum quasi pacis obsides afferebat. Quo cognito gradum pressit Antonius, & quisnam esset interrogans, hoc ab eo responsum accepit: Mortalis ego sum, & unus ex accolis Eremi, quos vario delusa errore, gentilitas, Faunos, Satyrosque & Incubos vocans, colit: Legatione fungor gregis mei: Precamur ut pro nobis communem Deum depreceris, quem pro salute mundi venisse cognovimus, &c.

Hoc

Hoc loco à nobis silentio prætereunda
nō erit memorabilis illa historia quam
Plu:archus in suo libello de defectu oracu-
lorum interprete doctissimo viro Adriano
Turnebo, his verbis recitat. De dæmonum
obitu narrationem quandam de homine
nec stulto nec vano accepi: nam Amilia-
ni Rhetoris, ex quo nonnulli etiam ve-
strum hoc audiverunt, Epitherses pater
fuit, municeps meus, Grammaticæ pro-
fessor: is narrabat quum aliquando Ita-
liani cogitans navigium concendisset •
quod non solum mercium magnam vim,
sed vectorum etiam magnam turbam fer-
ret, sub vesperam ad Echinadas insulas
penitus flatum siluisse, navique in salo flui-
tante, & tandem ad Paxas delata, pluribus
tum vigilantibus, multis etiam post cœ-
nam conpotantibus, è Paxis repente vo-
cem auditam esse cujusdain, Thamum in-
clamantis, ita ut admirarentur. Erat au-
tem Thamus Egyptius gubernator, mul-
tis, qui in navi erant, nomine ignotus. Bis
igitur inclamatum siluisse, tertium vocan-
ti, paruisse: illum majore vocis conten-
tione imperasse, ut quum ad Palodes per-
vectus esset, Pana magnum mortuam esse
nunciaret. Hoc audito Epitherses conser-
natos omnes stupore dicebat: quumque
deliberarent, quod imperatum erat facien-
dum esset, nec ne, hac de re sic Thamum
censuisse. Si flatus spiraret silentio præter-
vehendum esse: sin à ventis esset eo in lo-
co quies & tranquillitas, quod audierat
esse prædicandum. Igitur ad Palodes per-

latis, quām aura nulla esset, nec unda, prospectantem ē puppi Thamum in terram exclamasse ut audierat, Pan a magnum esse mortuum: continuoque quām viādūm finiisset, sequutum esse ingentem non unius, sed multorum gemitum, admiratione mixtum: & quōd multi affūsset, narrabat rei famam celerrimē dissipatam esse Romæ, Thamumque à Tyberio Cæsare accessitum: Tyberium verò usque ad eō huic rei adjunxisse, ut quis ille Pan esset, interrogaret & quereret. Dōctos autem homines, quos circum se frequentes habebat, tensuisse: Pan eum esse, qui ex Mercurio & Penelope natus esset, &c.

Depre-
parat.
Euang.
lib. 5.
cap. 9.

Hæc & similia Eusebius, qui hanc historiam etiam recitat, accidisse refert ad illum Tyberii tempus, quo Christus cum hominibus conversatus, omne dæmonum genus ab humana vita depulit. Alii religionis nostræ sanctissimi viri afferunt, ut Paulus Marsus in suis annotationibus in lib. 1. Fastorum Ovidii annotavit, eam vocem auditam ē Pax is ea nocte, quæ sequuta est passionis Dominicæ diem, decimo nono anno Tyberii, quo quidem Christus passus est: qua voce miraculo quodam ex solitudine deserritorum scopulorum edita. nunciatum illud sit, Dominum & Deum nostrum passum. Pan enim totum significat: totius autem & universæ naturæ dominus passus erat.

Addit etiam Theodosium dicere, hunc Deum Arcades colere, appellantes τὸν μὲν ὄντα νύξεον, non sylvarum, sed universæ sub.

substantiæ materialis dominatorem significare volentes. Cujus naturæ vis univer-
orum corporum, sive illa divina sive ter-
rena sint, componat essentiam. Licet au-
tem ad Solem referat, tamen si quis dili-
genter advertat, altius mysteria tendere;
etc.

Huc pertinent quæ de venatione dæmo-
num referant. item de mortuorum cho-
reis, quæ etiam non sunt unius generis.
Audivi de quibusdam qui se illas conspe-
xisse affirmarent. Omnes formas quibus
apparuerunt spiritus, nemo potest recen-
sere. Etenim cacodæmon, qui plerunque
harum rerum author existit, potest se, ut
Poetæ de Proteo fabulantur, in omnes for-
mas convertere.

Hæc Spectra aliquando iter facientibus
viam intercludunt, abducunt eos à recta
via, terrent eos, ut una nocte aliquando
canescant. Memini me talem historiam
audire à pio & docto viro Ioanne VVillin-
go, vetere meo amico, de quodam qui ante
paucos annos in comitatu Hanaviensi,
noctu in Spectrum quoddam incidens, tan-
tum fuit mutatus, ut quem domum redi-
set, à suis filiabus agnitus non fuerit.

Spectra sèpe somnum hominibus rum-
punt, efficiunt etiam ut domos suas multi
xelinquere cogantur, neque aliis eas elo-
care possint. Aliiquid interdum evertunt,
homines concutiunt, petunt eos saxis, at-
que ita eos lèdunt in fortunis, corpore:
vitam aliquando, Deo permittente, eis cri-
piunt. Sæpenumero accidit, ut illis qui

E s   Spe-

Vena-
tiones
diabe-
līca.

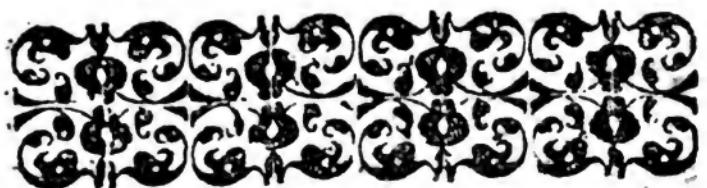
Spectra viderunt, audiverunt, vel ab illis afflata sunt, os & facies tota intumescat: aliquo furore corripiuntur, id quod experientia notum est.

Factum etiam memini, ut quidam putantes se videre armatos à quibus capiendi essent, sibi manus inferri conati sint: quod Satanae artificio fieri potest. Spectra etiam pecora in pascuis noctu interdum concubabant.

Hæc de prima hujus opusculi parte, in qua spero me planum fecisse atque probasse, quod et si complures sint, qui sibi ipsis falsò persuadent se Spectra vidisse, vel unum pro alio intuiti sunt: nihilominus tamen Spectra existere, & alias quoque res mirandas interdum accidere.

Adjeci, quibus præcipue, ubi, quando, quomodo, vel quibus formis appareant, & quid interdum efficiant vel operentur.

Qui multiplicia hæc & consentientia testimonia veterum & recentiorum prorsus negare audet, indignus (meo quidem iudicio) videtur; cui affirmanti aliquid credamus. Nam ut magnæ levitatis est indicium, si quis promiscuè omnibus, qui affirmant se Spectra vidisse statim credat: ita ex opposito, maxima est impudentia, si quis omnia quæ à tot, & fide dignis historicis, Paribus, & aliis magnæ authoritatis & gravibus viris affirmantur, temere & impudenter rejicit.

SECUNDA PARS
H U J U S L I B R I
O S T E N D I T
S P E C T R A

Illa & alias res mirandas, non
esse animas hominum : sed
vel bonos vel malos ange-
los , aut alioqui arcanae
quasdam operationes.

C A P. I.

*Gentilium, Iudeorum & Turcarum doctri-
na vel fides, de animabus separatis à
corporibus.*

DN secunda parte hujus libri,
considerandum est quidnam
sint hæ res, quæ, ut suprà
ostendimus, die noctuque
audiuntur & cernuntur: an
sint animæ mortuorum, nec
ne: quid veteres de illis senserint, & quid
nos Sacra litteræ de his doceant,

Plato

Plato existimat excellentes & heroicas animas, tanquam puriores sursum evadere: cæteras ignavas & voluptatibus corporum contaminatas, humi vagari circa sepulchra, & has judicat esse Spectra quæ sæpe cernuntur.

Alii quoque scriptores ethnici ajunt se eo moveri, ut existiment animas hominum post mortem superstites esse, quia certissimum sit multa Spectra passim vagari, & sæpe audiri & conspici: sæpe etiam colloqui eum hominibus, putant enim pleraque animas esse. Veterissimus scriptor Tertullianus in libro suo de Anima; scribit sapientes gentilium qui statuerunt animam esse immortalem (quidam enim ut Epicurei, putarunt animas cum corporibus interire) docuisse animas sapientum si à corpore discedant, sedes suas habere in sublimi, aliorum ad inferos dejici.

Ad hæc gentiles sentiunt animabus, nisi corpora à quibus per mortem abjuncta sunt, legitimè sepeliantur, errandum esse, priusquam quietem inveniant. Quapropter horribile fuit aliquem inhumatum abjicere: id quod videre est passim apud Poetas. Hector apud Homerum rogit Achillem, ne cadaver suum canibus & alitibus projiciat, sed patri suo seni Priamo, & matri suæ Hecubæ sepeliendum tradat. Patroclus in somnis apparebat Achilli petique ut ei justa persolvat: alioqui eum portas inferni adire non posse, animabus sepulchorum eum longè repellentibus, quod exemplum Tertullianus adducit, simulque vanam

vanam hanc gentilium opinionem refellit. Palinurus rogat Aeneam apud Virgilium, ut terram sibi injiciat, hoc est cenotaphium ei erigat: sic autem nominabant sepulchra quibus licet aliquis non inferatur, tamen in honorem ipsius fiebant. Deiphobium umbram transvectam scribit Virgilius, cui Aeneas cenotaphium fecerat: inanem enim & imaginariam sepulturam dicunt etiam valere. Adhac senserunt Gentiles animas illorum qui ante justum tempus vita defuncti sunt, praesertim qui violenta morte perierunt, quos θραύστες vocant, ut qui laqueo vitam finierunt, qui aquis submersi, qui decollati fuerunt, &c. tam diu errare quam diu vixissent, nisi violenta morte fuissent extinti. quam opinionem Tertullianus etiam impugnat. Plato scribit de legibus libro 9. animas illorum qui interfecti sunt, sicarios persequi, ut eos laedant: quod nisi metaphorice intelligas, similiter est repudiandum.

Apud Iudeos catholica fides fuit, animas mortuorum vel quiescere, nempe si in fide promissi Messiae objissent, vel damnari, si absque penitentia in peccatis suis è vivis excessissent, non autem redire in has terras: Iobus enim 7. capite dicit. Quemadmodum nubes deficit ac præterit, sic qui descendit ad inferos non ascendet, nec revertetur in domum suam, &c. Si dicas Iobum fuisse, de Davide scriptum est, quod quum in maximis periculis esset, & mors ejus oculis observaretur, precatus sit Psalmus 31. 2 manus tuas, Domine, commendō spiritum

MO P A R S S E C V N D A

tum meum, Ecclesiastes, 12. cap. *Spiritus revertetur ad Deum qui dedit eum.* In libro Sapientiae, qui à veteribus Philontribuitur, 3. cap. scribitur: *Animæ justorum sunt in manu Dei, nec tanger eos cruciatus.* Et contrà, animas impiorum descendere in infernum. Psalmo 49. scribitur de opulentis qui propter opes suas à Deo ejusque præceptis deficiunt: *Sicut oves in inferno positi sunt: mors depascet eos, & infernus habitatio eorum, &c.* Si Iudæi credidissent animas cruciati in purgatorio, procul dubio inter tot species sacrificiorum quæ obtulerunt pro viventium peccatis, saltem unum aliquod genus sacrificii pro redimendis animabus, aut minimum mitigan- dis cruciatibus habuissent. Animas vero redire, se conspiciendas præbere, & operam petere, in veteri Testamento nusquam invenies, sed contrarium 2. Samuel 12. dicit David de filio suo, quod revocare eum non possit, se velle ire ad illum, illum non reversurum ad se. Siracides 58. cap. Ex morte non est redditus. De apparitione Samuelis mox suo loco dicam.

Posteris vero seculis, longo post Christum exhibitum tempore, aliquot fuisse apud Iudæos, qui senserint animas separatas à corporibus, errare: hinc colligi potest quod quidam ex Rabinis scribunt, animam Nabothi (qui propterea ab Achabo interfactus fuit, quod Achabo vineam suam tradere nolle) fuisse spiritum illum, qui suam operam in decipiendo Achabo promittebat, ut qui expeteret ejus interitum.

Tusca

Turcæ quoque credunt animas immortales esse, & vel in quietem, vel tormenta à corporibus separatas pervenire. An vero sentiant animas in terras redire & hinc inde vagari, atque apparere hominibus, in Alcorano ipsorum disertè invenire non potui.

C A P. II.

Papistarum doctrina de animabus, earumque apparitione.

Papani superioribus aliquot seculis, publicè docuerunt scripsieruntque, Spectra quæ conspiciuntur & audiuntur, aut bonos aut malos angelos esse, vel animas illorum qui in æterna felicitate, in purgatorio aut loco damnatorum versentur. Pleraque vero animas esse quæ opem & liberationem ab hominibus expertant. Ceterum ut hæc ipsorum doctrina, totumque negotium planius intelligatur, paulò uberiorius ex ipsorum libris à nobis repetenda erit. Jacobus de Clusa Carthusianus Theologiæ doctor, librum scripsit de apparitione animarum separatarum à corporibus: impressus est Burgdorfi in oppido ditionis Bernensis anno à nato Christo 1475. qui multa superstitione habet.

Pontificii doctores super 4. librum Sententiarum, quatuor receptacula sive loca ^{Quæ} tuor constituant, in quæ animæ à corporibus animæ separatae deferantur. Tria ex illis recepta- ^{rūm re-} cula dicunt perpetua esse, upum ad tem- cepta- ^{cula.} prius definitum durare.

Prī.

*Cælum
empy-
reum.*

Primum receptaculum, vel primus locus, est cælum empyreum, quod est sedes beatorum, hæc alio nomine in sacris literis paradisus nominatur. Secundus locus est infernus sub terra, habitaculum dæmonum, infidelium, adulterorum, & perversorum Christianorum in peccato mortali sine pœnitentia hinc exeuntium. Tertius est limbus puerorum tam fidelium quam infidelium hinc sine baptismatis sacramento exeuntium: quos sine pena sensibili perpetuo ibi victuros esse dicunt, sed facio Dei privandos. Ideoque corpora ipsorum non debere in cœmeteriis sacratis

Purga- post obitum sepeliri Quartus locus est terium. Purgatorium, quod illis paratum sit, qui hinc exierunt absque mortalibus peccatis, aut si commiserunt mortalia peccata, tamen pœnitentiam egerunt, sed non plenè satisfecerunt: aut cum venialibus solis hinc exiverunt.

De hoc loco, nempe purgatorio, Pontificii mira tradunt. Quidam dicunt purgatorium etiam sub terra esse sicut inferos. Alii dicunt quod infernus & purgatorium unus idemque locus sit, licet pœnae sint differentes, secundum meritâ animarum. Adhæc super terram plura esse loca pœnaturum in quibus animæ defunctorum purgentur. Et enim in hoc vel illo mente, fluvio, valle, hanc vel illam animam conspectam esse, ubi peccatum admisit: & ista esse particularia purgatoria ex speciali causa iphis à Deo deputata ante diem judicij: post quem omnia purgatoria, tam generale quam

*Parti-
cularia
purga-
toria.*

quām particularia cessatura sint. Quidam dicunt pœnani purgatorii eandem esse cum pœna inferni: in hoc tantum differre, quod illa terminum habeat, hæc non: & levius esse omnem pœnam hujus mundi, quam omnes homines ab Adamo passi sunt, ferre usque ad diem ultimi judicii, quām minimam illarum pœnarum uno die sustinere. Item, nostrum ignem, si conferatur cum igne purgatorii, esse instar picti ignis. Consule doctores super quartum librum sententiarum distinctione 20.

Hanc quoque movent quæstionem, Per quos animæ separatae à corporibus in purgatorio puniantur: variæ sunt ipsorum & discrepantes de hæc quoque re sententiæ.

Richardus de media villa Franciscanus *Quis* in Sent. scribit, se credere animas per animas gelos bonos deportari ad loca tormento. in purrum: sed eas non punire cù quod cives eogatorio rum furui sint. Neque puniri per dæmones postquam enim homo è vivis excessit, non amplius tentant animas) sed per divinam justitiam. Possè tamen fieri, ut dæmones præsentes sint, eorumque pœnis latentur. Hæc de purgatorio paulò verbosius adducenda existimavi, ut videoas doctores ipsos dissentire in doctrina tanti momenti, per quam homines opibus suis spolarunt, eosque in tantum mærorum conjecerunt.

Addunt his, spiritus tam bonorum, Aniquām malorum, adviventes homines ex mas rei inferno venire vel mitti. Secundum Legem dire in som. terræ.

communem justitiae, omnes in die judicii venturos ex inferno ut judicentur: nec quenquam antea ex inferno exire. Ceterum secundum dispensationem divinam concedi, ut aliqui etiam ante diem judicii de inferno exire possint, non in perpetuum, sed ad tempus, idque propter eruditonem & terrorem viventium. Recitant varias visiones, aliquos scribunt condemnatos clericos & Laicos, utriusque sexus homines, suis poenitentiariis vel allis apparuisse, causas suarum damnationis eis aperuisse, quae omnia hoc loco referre non est operæ pretium. ~~Animas~~ verò quæ sunt in æterno gaudio vel in purgatorio, frequenter apparet, ex homiliis & dialogis D. Gregorii posse perspici, qui scribit Petrum & Paulum aliasque sanctos, sanctis non solum apparuisse, sed & animas eorum ad cœlestia gaudia deduxisse. Deum autem ex duabus illis locis, animabus redeundi in terras ideo copiam facere, partim ut viventes consolentur & commone faciant, partim ut opem ab eis expertant. Non tamen quandocunque, & quotiescumque vellent eas redire. Magnum profecto est illorum hominum achmen.

An op- Movent hanc quoque questionem do-
tandū stores, an peccatum sit, postulare ut animæ
sit ut se vivis conspicendas præbeant. Hunc
spiritus cuneum ad solvendum illum inexplica-
sceno- bilem locum afferunt. Si non ex levitate
bu offe- aut vanitate fiat, sed pia intentione, ut
rant. quis cognoscat statum alicujus amici, vi-
cini, benefactoris, parentum & aliorum, ut
cos

ecce citò liberet ex tormentis, non peccare; Animas enim defunctorum sponte se vivis ostendere, ut eis subveniatur: nihil igitur obstat, quo minus hoc à Deo postulemus. In hac sententia est D. Thomas de Aquino.

Quo ad locum & tempus, ubi & quando Vbi se spiritus exhibeant conspectui nostro, quando nullam certam regulam dicunt præscribi quibus posse: hoc enim in Dei arbitrio positum est & quoctè, qui si statim aliquem liberare velit, modo mox & in locis ubi audiri possit, sinat eum anima apparere: spiritus autem non semper appetit apparere visibilè forma, sed invisibilè: stercent, mutationem, scrotum, gemitus & complosionem manuum aliquando tantum auditi &c, qua de re suprà quadam annozavi, quando in genere de Spectris dixi, quod diversis modis appareant. Vbiunque autem sint, patenis affici dicunt. Adhuc animas non cuivis apparere, nec cuivis respondere ad interrogata, sed ex multis vix uni. Proinde inquisitionem harum apparitionum præcedere debere jcjunia & pactio se preces: id quod Danielem fecisse, Dan. homi-
10. & 11. capite exprimatur: item con- nes ge- fessionem peccatorum: celebrationem Mis rere sarum: Adhuc non statim fidem adhi- debeant bendam auditio aliquo signo, sed expectan- dum donec et audiamus: sicut de Sa- renti. inuele puer, i. Sam. 3. cap. legitur. Sata bus spi- nam enim sèpe hominibus illudere. His ritibus. ritè peractis, accersendos esse quatuor aut quinque presbyteros devotos, qui ad locum accedant in quo se spiritus ostendere con-

confuevit: illos certis ceremoniis uti debere, accipere candelam in die purificatio-
nis benedictam, illamque accendere, aquam lustralem, signum crucis, thuribulum, in ascendendo orare debere septem psalmos (ni fallor) pœnitentiales, aut Euangeliū Ioannis. Ingressos locum aspergere debere aqua benedicta, fumigare stolam quoque sanctam censem non fore inutilem: flexis genibus unum ex illis, hanc debere orationem recitare.

Oratio.

Domine Iesu Christe, omnium secretorum cognitor, qui semper tuis fidelibus & parvulis revelare salubria & utilia confueisti, quique in hoc loco spiritum quendam se ostendere permisiisti: humiliter obsecramus benignissimam tuam misericordiam, per passionem tuam & pretiosissimi sanguinis cui pro peccatis nostris effusione, ut digneris præcipere huic spiritui, ut sine terrore ac læsione nostra & omnium hominum se revelet: significans famulis tuis nobis vel aliis peccatoribus, quis sit, & cur venerit, quidque petat, ut ex hoc honorari valeas, & ipse consolationem percipias, & fideles quoque inde subleventur. In nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti Amen.

Liberum tamen esse dicunt, hac vel alia formula uti, item aliis ceremoniis: nam absque illis spiritus saepè apparuisse, & quid postulent significasse. Postea ad interrogaciones ajunt veniendum esse & dicendum obsecramus per Iesum Christum, tu spiritus, ut dicas qui sis: & si aliquis est inter

inter nos cui velis respondere, ut nomines eum, aut per signum significes. Postea interrogandum. Sit ne hic vel ille : & singulos, quotquot præsentes sunt, nominandos esse. Si ad nominationm alicujus, vocem edat aut pulset, illi committendas reliquas interrogationes, vel quæstiones : nempe, Cujus hominis anima fuerit, propter quam causam venerit, quid postulet. Si petat opem (suffragia voeant Papistæ) An Missis vel eleemosynis liberari possit. Item quot Missis, an tribus, sex, deceim, viginti, triginta, &c. Quinam sacerdotes Missas celebrare debeant, religiosine, ut vocant, vel seculares. Si petit jejunia, per quas personas, quandiu, quomodo. Si eleemosynas, quas & quot, quibusque personis: an hospitali leprosario, aut aliis pauperibus largiendæ sint.

Adhæc, quo signo cognosci possit perfectè liberatum esse: & quare in Purgatorium detrusus sit, nulla tamè curiosa, inutilia aut superstitionis ab eo investiganda esse, nisi sua sponte revelare atque patefacere voluerit. Satius etiam esse, ut hæc inquisitio diebus festis ante prandium à sobriis fiat, aut nocturno tempore, ut fieri solet. Si spiritus illa hora nullum signum edat, rem differendam in aliud tempus donec iterum se manifestet: relinquendam tamen ibi aquam benedictam & crucem, quia occulto Dei judicio, certis horis & personis, non omnibus se revelent. Neque metuendum ne spiritus ille personam talam in corpore lœdat. Nam si talis spiritus ali-

aliquem laderet, se suspectum faceret, quod bonus non esset.

Quibus Pontificii scriptores insuper quatuor signis modos tradunt, quibus boni spiritus a malis discerni possint. Primo loco dicunt, si spiritus bonus sit, aliquid quidem terroris secum a malis afferre, sed statim homines erigere & considerare solari. Sic Gabriel divam virginem, quae possint. ejus salutatione perturbatur, erexit. Alia quoque exempla proferunt. Secundò per speciem visibilem cognosci posse. Si apparet specie leonis, ursi, canis, buffonis, serpentis, catti, aut umbræ nigræ, facile collegi, quod spiritus malus sit. Bonos spiritus apparere in specie columbae, hominis, agni, aut in splendore solis & lucis.

Considerandum etiam an vox quæ auditur, sit suavis, humilis, modesta, dolorosa, an terribilis & increpativa: ita enim loquuntur.

Tertiò observandum esse, num spiritus aliquid dicat quod pugnet cum doctrina Apostolorum, & doctorum ab ecclesia approbatorum: item cum fide, bonis moribus, & ritibus Ecclesiæ secundum jura canonica aut conciliarum decreta: & contra Sanctæ Romanæ Ecclesiæ instituta. Quartò diligenter attendendum est, an in verbis, factis, gestibus ejus, præ se ferat humilitatem, cognitionem & confessionem peccatorum & poenarum: an audiatur gemitus, ploratus, querela, an jahtantia, comminatio, detractio, blasphemia. Nam ut mendicus sua mala recitat, ita spiritus openi liberationemque expentes. Alia quo-

quoque signa habent, quibus bonos angelos à malis discernunt, sed hæc sunt præcipua.

Quod verò attinet suffragia, ut vocant, *Quoniam* quibus animæ ex purgatorio evocantur, *de opere* Pontificii doctores etiam quatuor assig- *ferre* naunt: scilicet immolationem victimæ sa- *posse* lutaris in sacramento altaris, eleemosynas, mus preces, jejunia. His omnia alia includunt: *animæ* ut peregrinationes votivas, visitationem *bui*, ecclesiarum, subventionem pauperum, & divini cultus augmentationem, &c. Imprimis autem Missam collaudant, quòd ad redimendas infelices animas maximas vires habeat. Recitant multa exempla de ejus vi, aliorumque operum quæ modò no- minavimus.

Multas quæstiones de illis movent, quas qui legere volunt, consulant libros ipso- rum hac de re scriptos & in lucem edi- tos.

Neque solùm in scriptis suis, sed pro sug- *Ani-* gestu publice docuerunt, quām egregium *mas li-* & præclarum hoc opus sit, si quis animam berare apparentem & opem postulantem miseri- *egre-* cordia motus, his prædictis operibus ex giumentis purgatorii cruciatibus redimat: aut sal- *opus.* tem eos leniat. Animas enim postea arden- ter precari pro suis illis benefactoribus & vindicibus. E contrà horribile & ingens scélus esse, si quis auxilium potentibus, præsertim parentibus, fratribus & sorori- bus non succurrat. Nisi enim tot malis poscent eripi, non tam obnoxie auxilium postulatores esse. Neminem tanta cœsopj crux-

crudelem & immitem esse debere , ut par-
vas opes in illorum commodum conferre
dedignetur , à quibus tot ingentia beneficia
acepit.

Si non animæ essent mortuorum quæ
opem & auxiliū implorant , sed Spectra
diabolica , non juberent eos orare , jeju-
nare , eleemosynas largiri : diabulos enim
hæc omnia odio habere , ut & alia bona
opera.

C A P . II.

Quid ex illa Papistarum doctrina deappa-
ritione animarum, sequutum sit.

His febus effectum est , ut vulgo sermō
creditum sit , quæ conspecta & audita
sunt , animas fuisse mortuorum : &
quicquid illæ dicant absque tergiversatio-
ne credendum esse. Atque ita vera & sim-
plex doctrina de invocatione Dei per so-
lum Christum , de fiducia in meritum &
redemptionem Christi , de veris operibus
Christianæ charitatis , magis magisque la-
befactata atque oppressa fuit. Paulatim re-
lictis & rejectis Scripturis sacris , tradicio-
nes & mandata hominum , in magna au-
thoritate esse cœperunt : imò in majore
quam ipsum Dei verbum. Maximi peccati
loco habitum est , si quis mandata homini-
num violare ausus fuisse illis apparitioni-
bus spirituum , tanquam fundamento pur-
gatorium præcipue nititur : ex illorum
sermonibus , Pontificii docuerunt suis alio-
rumque meritis homines salutem æter-
nam

nam adipisci: id quod ipsos securos atque ignavos reddidit. Nam si quis eret at se posse homines pretio eorum lucere, qui hæc vel illa ad liberationem vita defuncti facturi sint, vitæ emendationem procrastinat, aut plane intermitit: ideoque idem ei accidit quod quinque fatuis virginibus, de quibus in Euangelio Matt. 25. His apportionibus, Missæ, simulachra, satisfactions, peregrinationes religionis ergo, reliquæ sanctorum, vota monastica, feriae, auricularis confessio, & alii cultus atque ceremonie: breviter omnia quæ ex Scripturis sacris probari non potuerunt, magnam autoritatem paulatim nostra sunt. Res è deducta fuit, ut multi pii & simpli- ges homines, genium suum fraudarint, ut haberent quibus ociosos monachos & sacerdotes alerent, & quæ simulacris offer- rent. Sacella, altaria, monasteria, perpetuos lychnos, anniversaria, fraternitates & alia fundarunt. ut suos ex tormentis purgatorii redimerent. Hoc enim ut face- sent nocturni illi lemures jusserunt: mu- tanda aliquando illorum hortatu fuerunt testamenta.

His rebus sacerdotes & monachi parœ- Monas- cias, collegia & monasteria annuis rediti- chi ma- bus valde auxerunt: optima prædia, vi- gnas neas, agros, prata, vivaria, piscinas, manci- opes, pia, jurisdictiones, magna dominia & jus college- gladii sibi compararunt. Postquam enim runt. homines firmiter crediderunt animas re- dire, plerique omnia fecerunt, quæcunque illæ postularunt.

Vt autem planius intelligatur, quanti homines visiones illas, & alia hujus generis, fecerint, novos cultus instituerint, unam & alteram historiam recitabo.

Martinus Polonus archiepiscopus Consentinus, summi Pontificis penitentiarius, in suis Chronicis scribit, Clementem IV. Viterbii canonizasse sanctam Eduergiam, quandam ducissam Poloniæ mire sanctatatis viduam, quæ inter alia memorabilia, quum canonizatio ejus per plures annos differretur, ipsa procuratori in curia Romana super eodem negotio, quum in tristitia esse per visum apparuerit, ac eum de expeditione negotii & etiam die expeditionis certum fecerit. Canonizatio ab ethniciis, à quibus ortum habet, apoteosis dicitur.

Festum omnium sanctorum. Ioannes Trittenhemius Abbas Spanheimensis vir magna autoritate, scribit in suis Chronicis memoriam omnium animalium fidelium, celebrandam institutam ex eo, quod quidam monachus Hierosolymis rediens, apud eremitam in Sicilia circa montem Aetnam flamas evonientem, hospitio exceptus sit, & ibi ex eo didicerit multas defunctorum animas torqueri in flammis: sed ex illis liberari per orationem fidelium, quod sibi testimonio spirituum affirmatum asserebat. Hac de re etiam Polydorus Virgil. scribit de inventoribus rerum, libro 6. capite 9. Festum omnium sanctorum, eandem habere originem, inveneries apud Petrum de Natalibus libro 10. cap. 1. Vnde colligis ad apparentium spirituum

tuum narrationem, festa fuisse instituta. Similis fere narratio extat apud Damascenum, qui scribit de Macario, quum secundum suam consuetudinem pro defunctis preces funderet, & cuperet scire, nunquid illis professent, & consolationem inde perciperent: Deus volens hoc servo suo patefacere, cranio quod exaruerat verbum veritatis inspiravit. prorupit enim cranium in haec verba. Quando pro mortuis oras, consolatiunculam sentimus.

Carthusianorum ordo, qui vulgo sanctissimus & severissimus habetur, simili fere de causa (qua de re ipsi monachi hujus familie peculiarem librum evulgarunt) initium habuit in Academia Parisensi (circa annum 1080: ut testatur Polydorus Virgilius,) Celeberrimus quidam Doctor propter eruditionem & virtutem integratatem, è vivis excessit. Is quum sepeliendus esset in quodam templo, horribili voce clamat, Iusto Dei judicio accusatus sum, phterum igitur in templo multis undique confluentibus ad hoc spectaculum per triduum reliquerunt. Secunda die clamavit: Iusto Dei judicio judicatus sum: tertia die, Iusto Dei judicio condemnatus sum. Quidam, ut Vincentius Bellovacensis, addunt, fortassis de suo, quod ter in phteretro sese levarit. Quoniam autem celebrem & insignem hunc virum, nemo aeternum perisse suspicatus fuisset, omnes obstupuerunt.

Bruno itaque magister Theologiz patria Coloniensis, statim omnia reliquit,

*Origo
Carthu-
sian-
rum.*

*Anima
vel in
calos
vel ad
inferos
colli
guntur.*

& sex piis viris comitatus in locum de-
sertum se contulit, qui Carthusia appella-
tus fuit, in diœcesi Gratianopolitana, ubi
primum monasterium illius ordinis ex-
truxit, qui postea ab hoc loco Chartusi-
nus ordo dictus est. Alia quoque multa
cenobia initio hanc ob causam, vel ob
similes, fundata sunt aut locupletata.

C A P. V.

*Testimonia Verbi divini, quod neque fide-
lum neque infidelium animæ, postquam
sejunctæ fuerint à corporibus, in hac terra
oberrent.*

Quod autem neque fidelium neque
infidelium animæ, postquam à cor-
poribus abscesserunt, in his terris er-
rent, ex sequentibus argumentis potest
intelligi. Certum enim est homines vel
vera fide præditos, aut fide vacuos esse,
quum hinc excedendum est. Qui autem
in vera fide hinc excedunt, illorum animæ
statim vita æterna potiuntur: qui absque
fide hinc migrant, statim æternæ damna-
tionis fiunt consortes.

Animæ non evanescunt, neque inte-
reunt cum corpore, ut Epicurei censem.
neque sunt ubique ut quidam commiscun-
tur. De hoc negocio, firma & multiplicia
testimonia sacrarum literarum audiemus,
ex quibus solis hæc quæstio disceptari po-
test & debet.

*Ioh. 3. cap. dicit ipse servator noster
Iesus*

Iesus Christus , qui his de rebus arcatis optimè pronuntiare potest : Sic Deus dilexit mundum , ut filium suum unigenitum daret : ut omnis qui credit in eum non pereat , sed habeat vitam æternam . Non enim misit Deus filium suum in mundum , ut condemnaret mundum : sed ut servetur mundus per eum . Qui credit in eum non condemnatur . Qui verò non credit , jam condemnatus est : quia non credidit in nomen unigeniti filii Dei . Ioan . 5. c . Amen amen dico vobis , qui sermonem meum audit , & credit ei qui misit me , habet vitam æternam , & in condemnationem , ei : exiit non veniet , sed transivit (nota Dominum propter rei certitudinem præteritis pro futuris uti) à morte in vitam , non dicit expianda demum esse peccata in purgatorio . Capite sexto , Hæc est voluntas ejus qui misit me , ut omnis qui videt Filium & credit in eum , habeat vitam æternam , & ego suscitabo eum novissimo die . Item , Anien amen dico vobis , qui credit in me , habet vitam æternam , Ioan . 4. dicit Christus Dominus , quod nos assumpturnus sit ad seipsum , ut ubi ipse est , & nos simus , &c .

Matthæi 16. quum ablegaret suos discipulos ad prædicandum Euangeliū , dicebat ad eos : Ite in mundum universum , & prædicate Euangeliū omni creaturæ . Qui crediderit , & baptizatus fuerit salvus erit ; qui verò non crediderit , condemnabitur .

2. Corint . 5. cap . Scimus quod si terrena

num nostrum domicilium hujus tabernaculi destructum fuerit, ædificationem ex Deo habemus, domicilium non manu factum, æternum in cælis, &c. Ex his locis manifestè concluditur, animas fidelium in cælestia gaudia colligi: infidelium, in æternos cruciatus, postquam à corporibus abscesserint, detrudi.

Anima statim in locum deputatum colligitur. Hæc autem è vestigio fieri intelligitur ex eo, quod Christus latroni in cruce ad dexteram pendenti, dixit: Hodie mecum eris in paradiſo.

In Apocalypsi 14. cap. Et audivi vocem de cælo dicentem mihi: Scribe, Beati mortui qui in Domino moriuntur, amodò (ut vetus versio habet) hoc est, confessim, jamjam, nulla interposita mora. Stephanus jamjam lapidibus obruendus, clamat: Domine Iesu, suscipe spiritum meum. Non enim dubium ei erat, quin confessim anima ipsius deferenda esset in gaudia cælestia.

Negque ex calore, neque ex inferno. Paulus dicit ad Philippenses 1. cap. Cupio dissolvi, vel hinc solvere, & esse cum Christo. Nulla hic fit mentio Purgatorii in quo animas prius purgari oporteat. Si objicias illos fuisse viros sanctos & martyres, dicimus etiam latroni resipiscenti paradisum aperiri.

Quod verò fidelium pariter atque infidelium animæ, neque ex cælis, neque ex inferno, in quos statim ab obitu hominis novissimum re judicii redditus sunt, intelligi potest ex parabolâ, de Divite purpurato. & Lazaro.

Lucz

Lucæ cap. 16. Abrahamus enim diviti postulanti, ut Lazarum ad se mittat ad refrigerandam linguam suam : Inter nos & vos, inquit, hiatus ingens firmatus est, ut illi qui volunt hinc (ex sinu Abrahæ) transire ad vos (ad inferos) non possint, neque inde huc transcendere. Quumque rogaret eum, ut Lazarum mitteret in dēmum paternam, quo fratres suos quinque admoneret, ne & ipse in locum cruciatus venirent, dixit illi, Habent Mosen & Prophetas, audiant illos. Item, Si Mosen & Prophetas non audiunt, ne si quis ex mortuis resurrexit, credent.

C A P. V.

Testimonia veterum patrum, quod anima à corporibus separate, in terra non errent.

AD hunc modum etiam sancti & *ve-*
tusti Patres hoc negocium intellexe-
runt.

Nam D. Augustinus in libr. suo de ver- *Augus-*
bis Apostoli, 18. sermone, dicit : Duo sunt stinus.
habitacula, unum in igne æterno, alterum
in regno æterno.

Lib. 1. de Peccatorum meritis & remis-
sione, contra Pelagianos cap. 28. tomo 7.
Nec est ulli ullus medius locus ut possit
esse nisi cum diabolo, qui non est cum
Christo.

In præclaro illo suo opere de Civit. Dei,
lib. 3. c. 8. dicit : In requie sunt animæ
piorum à corpore separate, impiorum au-
tem pœnas luunt, donec istarum ad vitam

æternani, illarum verò ad æternam matrem, quæ secunda dicitur, corpora revivificant.

Iustinus Iustinus vetustus Pater scribit in response ad Orthodoxos, quæst. 75. Animæ post exitum ex corpore, statim fit iustorum & injustorum discrimin : ducuntur enim ab angelis in loca se digna : videlicet iustorum animæ in paradisum, ubi conspectio est angelorum & archangelorum adde & conspectum servatoris Christi, ut est in ille, peregrinantes à corpore, & versantes apud Dominum. Injustorum autem animæ ducuntur in inferni loca quemadmodum de Nabuc. Babylonis rege dictum est, infernus infrà exacerbatus est, occurrens tibi, &c. atque ita custodiuntur in locis se dignis usque ad diem resurrectionis & remunerationis.

Hilarius. D. Hilarius ad 2. Psal. in fine scribit. Animas hominum statim præmiorum vel pœnarum participes esse.

Quò ad animas veterum ante nativitatem Christi, sancti Patres, Augustinus, Hieronymus, Nazianzenus : & quidam alii, docent Deum omnes illas quæ in vera fide venturi Messiaæ ex hac vita decesserunt, certis in locis, quæ ipse delegit, absque dolore conservasse, orbatos tamen suisè conspectu Dei. Hunc locum vocant Siuum Abraham & Inferos. (Inferi enim non semper significant locum tormentorum, sed etiam statum animarum post hanc vitam in genere,) illos invisiblè Dominum nostrum Iesum Christum, & liberasse: quumque

que ascendit in cælos secum duxisse.
 Quanquam quidam ex Patribus, ut Irc. 1. Petrus.
 natus, Tertullianus, Hilarius &c. opinantur novissimo demum die ascensuras in cælos. Nostro quoque tempore non defuntur, qui assertant animas dormire usque ad diem novissimi judicii, quo corporibus suis iterum conjungendæ sint: sed hæc opinio caret fundamento sacrarum literarum, qua de re cùm alii, tum magnus ille Dei servus, Ioannes Calvinus, elegantissimum librum edidit, in quo argumento contrariam sententiam defendantium pulchre confutat.

*Dormit.**tantum.**Calvin-**nus.*

Quoniam igitur sacrae Scripturæ tradunt, sicut Patres etiam eas intelligunt & exponunt, animas hominum, quam primum à corporibus discedunt, vel in cælos ascendere, si pii fuerint, vel ad inferos descendere, si indeles, quodque tertius locus nudus sit, in quo animæ tanquam ex carcere liberari queant, quodque animæ neque ex inferis revocari possint, certè non possunt in terris vagari, & opem hominum petere. Animæ enim beatæ non indigent ope & auxilio aliorum: damnatis verò subveniri non potest, id quod etiam D. Cyprianus martyris, in sua contra Demetrianum oratione aperie testatur: Quando istinc, dicens, excessum fuerit, nullus jam locus pœnitentiaz est, nullus satisfactionis effectus. Hic vita aut amittitur, aut teneatur, &c.

Et si verò adducta testimonia de hoc capite doctrinæ, studiosis & amantibus veri-

F. 5. tatis

*Ani-
mai; non
ambu-
lare.*

tatis sufficient, tamen ut cumulus accedat, alia quoque testimonia ex Patribus profaram, qui manifeste ostendunt aliquot in locis, animas non redire aut vagari: ut omnibus qui veritati aures nondum obstruxerunt, manifestum fiat, melioribus illis temporibus longè aliam de his spiritibus, quam posteris temporibus sub Papatu doctrinam suisè propositam.

Tertull. Tertullianus vetustissimus scriptor, in fine libri sui de anima, scribit, animas separatas à suis corporibus, in terris non commorari: & postquam ad inferos descendenterint, neque sua sponte neque aliorum imperio ac jussu vagari. Dicit spiritus malos hoc dolo uti, ut se animas mortuorum fingant, &c.

Quod inferi nullanimæ pateant, (nempe ut exire possint) satis Dominum in arguento illo Pauperis requiescentis. & Divitis ingemiscientis, ex persona Abrahæ sanx iste, non posse relegari renunciatorem dispositionis inferni, &c. Et quanquam aliquot ejus errores notati sint à veteribus, nemo tamen unquam hanc ejus sententiam reprehendit.

*Atha-
nas.* D. Athanasius in lib. de Questionibus, 13. quæst. respondens quare Deus non permiserit animam alicujus eorum qui è vivis decesserunt ad nos redire, & enarrare qualisnam rerum apud inferos status, & qualis ibi sit necessitas. Multi dicunt, apud nos inde errores orientur. Multi enim dæmones formas humanas inducere & in hominum demortuorum figuras transformari potuerunt.

tuissent, ac dicere à mortuis sese resurrexisse, atque inde multas res émentitas, & falsa dogmata de iis quæ ibi fiunt, spargere, idque ad seducendum nos & perdendum. Expende hæc verba, quæso.

D. Chrysostomus eadem ferè scribit, *Chrysostomus*.
homil. 19. in 8. caput Euangeli secundum Mattæum: Moveret illam quæstionem, eurnam dæmoniaci in sepulchris versati sint nempe, ut confirmarent opinionem illam falsam, animas illorum qui violenta morte deceperunt, in dæmones verti & servire maleficiis atque aruspicio. Nam sententiam diabolus invexit, ut dejiceret gloriam martyrum, utque malefici interficerent homines quorum opera vel mala uterentur. Hæc aliena esse dicit à vero. Spiritus enim sanctorum non esse sub potestate diaboli, neque vagari probat Scriptura. Deinde si liceret eis oberrare quò vel lent, redirent ad sua corpora. Ad hæc, si obsequerentur suis intercessoribus, illi pro maleficio mercedem acciperent. Physicis quoque rationib[us] fieri non potest ut corpus hominis vertatur in aliud corpus hominis vertatur in aliud corpus: igitur nec spiritus hominis in diabolum.

Inter alia, quod propriè ad nostrum institutum pertinet, inquit: Si clamor audiatur, Anima talis ego sum: hanc orationem à fraude atque deceptione diabolica esse, non enim animam defuncti esis. quæ ista dicit, sed dæmonem, qui hæc ut audientes decipiatur, confingit. Mox vetularum hæc verba, imò desipientium ducen-

da

da sunt, & puerorum ludibria. Nec enim potest anima separata à corpore in his regionibus ambulare. Iustorum enim animæ in manu Dei sunt. Peccatorum verò post hunc exitum continuò abducuntur, quod è Lazaro & Divite planum efficitur: sed alibi quoque Dominus dicit: Hodie animam tuam abs te repetent. Non igitur potest anima quin à corpore abscederit, apud nos hic errare.

Subjungit, multis è Scripturæ locis comparari posse, non errare hic post mortem iustorum hominum animas. Nam Stephanum dixisse, Suscipe spiritum meum, & Paulum resolvi vel hinc solvere, & esse cum Christo desiderasse.

De patriarchis quoque Scripturam dicere, Appositus est ad patres suos, adultus in senectute bona. Quòd verò nec peccatorum animæ hic commorari possint, divitem audiendum quid dicat, perpendendumque quid petat & non impetrat. Quòd si possint animæ hominum hic conversari, venisset ipse ut cupiebat, & suos de tormentis inferni fecisset certiores. Quo ex loco Scripturæ etiam illud evidenter patet, quòd post exitum è corpore animæ in locum quendam certum deducantur, unde redire sua sponte non possint, sed terribilem illum judicii diem ibi expectent.

In concione secunda de Lazaro, inter alia dicit: non solum ex his quæ dicta sunt, verum etiam ex proposita parabola liquet, quòd animæ corpus egressæ, non amplius hic commorantur, sed protinus

ab-

abducuntur. Accidit enim, inquit, ut moreretur, ac deduceretur ab angelis. Non solum autem animæ justorum, sed & illorum qui male vixerunt, illuc abducuntur, atque id rursum ex alio divite perspicuum est: illo nempe de quo Lucas 12. cui Dominus dixit: Stulte, haec nocte repetent animam tuam abs te.

Concione quarta de Lazaro, aperte docet, plus credendum sacrae Scripturæ, quam si quis ex mortuis rediret, vel angelus ē cælo. Simul indicat mortuos non tantum non apparere viventibus, sed causas reddit, ob quas non redeant, dicens: Si novisset hoc Deus, quod mortui excitati viventibus essent profuturi, ne quaquam omisiisset, neque tantum lucrum præteriisset, qui cuncta nobis utilia procurat.

Ad hæc, si assidue erant excitandi mortui, nobisque quæ illic geruntur renunciantur, & hoc ipsum progressu temporis fuisse contemptum: propterea perversa etiam dogmata diabolus invexisset, idque admodum facile. potuisset enim frequenter ostendere simulaehra, aut subornare qui simularent mortem ac sepulturam, mox rursus se se ostenderent, quasi ē mortuis excitatos, ac per illos quæcumque vellent persuadere delusis. Etenim si nunc quum tale *Vide nihil sit*, insomnia frequenter dormientibus visa, veluti eoruni qui hinc decesserunt, multos deceperunt, perdiderunt, subsoft. verteruntque, multò magis id accidisset, *etata* si hoc factum fuisset, atque in mentibus *accē* hominum obtinuisset, videlicet si multi deris.

de-

defunctorum rediissent in vitam, innumera-
biles sceleratus iste dæmon dolos te-
xuisset, multamque fraudem in vitam ho-
minum induisset. Eoque Deus occlusit
fores, nec permittit aliquem defunctorum
huc reversum narrare quid illic fiat ne ille
acepta occasione, technas suas omnes in-
vehat. Nam quum essent Prophetæ, pseudo-
prophetas excitabat : quum essent Apo-
stoli, pseudo-apostolos : quum Christus
appareret : pseudo-christos : quum dog-
mata sana inducta fuissent, corrupta indu-
cebant, ubique disseminans zizania. Ita-
que etiamsi illud evenisset, hoc quoque
conatus fuisset fingere per sua organa, non
verè excitatis mortuis, sed maleficiis qui-
busdam ac fraudibus contuentium oculis
deceptis, aut quosdam etiam subornans,
quemadmodum dicere cœperam, qui mor-
tem simularent, sursum deorsum miscui-
set confundissetque omnia : sed Deus, quem
nihil latet, præclusit illi viam ad has insi-
dias : nobisque parcens non permisit ut
Atten-
de hac. quisquam unquam illine huc reversus, de
iis quæ ibi sunt narraret viventibus ho-
minibus: docens nos, ut Scripturis po-
tius credendum existimemus, quam cathe-
ris omnibus, propterea quod Deus resurre-
ctionis negotium multò dilucidius nobis
commonstravit. Orbem universum con-
vertit, errorem abegit, veritatem induxit,
per homines pescatores ac viles hæc omnia
peregit : denique abundè magna suæ pro-
videntia documenta nobis ubique præ-
buit, &c.

D. Cy-

D. Cyrillus scribit lib. 11. c. 36. ad *Cyrillus.*
 Euangeliū Ioān. Credere debemus, quum
 à corporib⁹ sanctorum animæ abjerint,
 tanquam in manus charissimi patris, boni-
 tati divinæ commendari: nec, ut quidam
 infidelium crediderunt, in terris conver-
 sari quoisque sepulturæ horroribus affectæ
 sint: nec ut peccatorum animæ, ad im-
 mensi cruciatus locum, id est inferos, de-
 ferri, itinere hoc nobis à Christo primū
 præparato, sed in manus potius patris evo-
 lare, &c.

In jure Pontificio 13. q. 2. Fatendum *Glossa*
 legimus, quod multi credant aliquos ex *juris*
 mortuis ad vivos venire: sicut è contra-*Pontifi-*
cio Paulum est vivis in paradisum raptum cii.
esse divina Scriptura testatur. Ad hæc ver-
ba Glossa dicit: Credunt & malè, quia
sunt phantasmatæ, ut 26. q. 5. Episco-
pi.

Quid illis qui his cognitis nihilominus
sentiunt animas errare in his terris, præ-
terea profetri debeat, non video: tamen
ut omnia magis in aperto sint, præcipua
argumenta ipsorum breviter refellam.

C A P . VI.

Argumenta illorum diluuntur qui animas mortuorum apparere dicunt. Primum respondeatur ad id quod quidam dicunt, Deum omnipotentem esse, ideoque contra usitatum ordinem posse agere.

Principio objiciunt nobis nostri adversarii, lege quidem communis, animas piorum in cælis, impiorum in inferno manere usque ad novissimum diem, & non vagari: Deum autem dispensare posse, ut aliquando appareant, ut edoceant & commonefiant homines. Sic Samuelem post obitum suum apparuisse Sauli regi: Moysen qui ante aliquot secula è vita excesserat, item Heliam qui igneo curru raptus erat, Christo servatori nostro, ejusque tribus discipulis ad hoc delectis in monte Tabor: Lazarum quoque Bethaniensem è quiete sua rediisse in terras: multos etiam alios à Christo, ejus Apostolis & Prophetis ex mortuis suscitatos esse.

Adducunt etiam hoc, quòd Apostoli Christi crediderunt sibi apparere spiritum vel animam sive Christi, ut quidam etiam ex Patribus volunt, sive alterius cuiuspiam.

Ad hæc proferunt veterum Patrum loca hac de re, decreta conciliorum & vulgarem famam de illis qui ex mortuis redierint. Ad has rationes omnes Deo auspice, ordine & breviter respondebo.

Quod

Argu-
men-
ta
illorum
qui di-
cunt
animas
sedire.

Quod primo loco objicitur, Deo omnia Ani-
-esse possibilia, hoc nequaquam diffitemus. *ma* con-
-Posset quidem Deus animas è cælo vel in-*tra* eō-
-ferno deducere, earumque opera uti ad *munem*
-docendos, consolandos, admonendos, ob-*legem*,
-jurgandos homines; sed quia nullus locus, *Dei*
-nullum exemplum in Scripturis sacris ex-*omni-*
-tat, quòd aliquæ animæ redierunt à mor-*potentia*
-tuis, quæ alios ita docuerint vel admonue, *revocati*
-rint: vel quòd fideles ex mortuorum ani-*ut ho-*
-mabus aliquid didicerint aut inquisierint, *mine*s
-hoc argumentum non possumus eis con-*doceant*,
-cedere. Ex omnipotentia Dei non quid. &c.
vis est concludendum In scholis dicunt
à posse ad esse non valere consequitionem.
Deus enim non agit contra verbum suum
& seipsum. Probandum erat eum velle ut
animæ in has terras redirent. Ita sancti
patres etiam de omnipotentia loquun-
tur.

Tertullianus dicit contra Praxeam: *De om-*
-Planè nihil Deo difficile sensi: quidvis de *nipoten-*
-Deo configere poterimus quasi fecerit, *tia* *Dei*
quia facere potuerit. Non autem quia *quomo-*
-omnia potest facere ideo credendum est *do lo-*
-illum fecisse, sed an fecerit inquirendum, *quen-*
&c.

D. Ambrosius scribit ad Chromatium,
epistolarum lib. 6. epist 37. Quid ergo ei
impossibile? non quod virtuti arduum,
sed quod naturæ ejus contrarium. Impos-
sibile, inquit, est ei mentiri. Impossibile
illud non infirmitatis est, sed virtutis &
majestatis: quia veritas non recipit men-
daciū, nec Dei virtus levitatis errorem. le-
ge quæ sequuntur.

D. Hic-

D. Hieronymus ad Eustochium de custodia virginitatis, inquit. Audenter loquar: cùm omnia possit Deus, suscitare non potest virginem post ruinam.

Augustinus de civitate Dei, libr. 5. c. 10. Deus dicitur omnipotens faciendo quod vult, non faciendo quod non vult. Item, Potestas Dei non minuitur, cùm dicatur mori fallique non posse. Mox, Propterea quædam non potest, quia omnipotens est, &c. Theodoretus quoque dicit: non indefinitè enuntiandum esse, Deo omnia esse possibilia. Nam qui hoc absolute dixit, omnia & quæ bona sunt, & quæ contraria, simul dixit, &c. Infirmum igitur est quod dicunt, Deus potest animas mittere hominibus, ut eos admoneant & doceant: igitur spiritus opem petentes, sunt animæ quæ redierunt ex celo vel inferno. Intertim non negamus (ut quidam impudenter nos calumniantur) Dei potentiam, quam volumus errorum esse latibulum.

Non discen- Audi quid Dominus Deus noster dicat
dum ex Deut. 18. cap. Quum tu veneris in terram
mortuū quam Dominus Deus dat tibi, ne assuecas
Deut. istarum. Non inveniatur in te qui traducat filium suum aut filiam suam per ignem,
18. nec divinus qui divinando futura prædicat, nec mathematicus, nec veneficus, nec maleficus, nec incantator, nec consulens Pythonem, nec magus, nec à mortuis suscitant. Abominatur enim Dominus qui-cunque ista facit, & ob istas abominationes excidit eos Dominus Deus ante te. Sis igitur

igitur integer cum Domino Deo tuo. Mox promittit Prophetam magnum quem audiire debeant, &c.

Isaïe 8. cap. Si dixerint vobis, Sciscita. Isaïe 8.
mini à Pythonicis divinis, qui mussitant & dissertant. An non quæque gens suos deos consulit? Num pro vivis apud mortuos? ad legem & testimonium accedant, quiibus lux deest, an non secundum istum sermonem dicant: quam qui neglexerint, indurabitur & esuriet, &c.

Hinc intelligimus Deum expressè ventusse, magna pœna constituta, ne quid à mortuis expiscemur & discamus. Ipse vult sufficiens noster esse doctor. In Euangelio legitur: Mosem habent & Prophetas, illos audiant. His nunc accedunt Apostolica scripta. Deus non mittit animas quæ nos doceant. Visitata & ordinaria via qua Deus nobiscum agere vult, est Verbum suum: hoc contenti esse debemus, non novas revelationes expectare, aut aliquid recipere quod huic non per omnia congruit. Ceterum hac de re infra plura sequentur suo loco.

C A P. VII.

Verum Samuelem Pythonisse in Endor non apparuisse.

*Samue-
lem
dicunt
rediisse.*

Quod exempla attinet, quæ ab illis proferuntur, qui sentiunt animas mortuorum redire in terras ad viventes, primo loco dicam de apparitione Samuelis, de qua multa hodie quoque disputantur. Firmis autem argumentis, ut spero, probabo, verum Samuelem anima & corpore non rediisse, neque corpus ipsius, quod fortassis in terra jam consumptum erat, neque animam, sed Spectrum diabolicum à Pythonissa fuisse evocatum.

Primum author libri Samuelis dicit, Saulem consuluisse Dominum, hunc verò non respondisse ei, neque per somnia, neque per Vrim, neque per Prophetas. Quod si illi quem rejecerat, per prophetas in vivis agentes, vel alias ordinarias & usitatas vias respondere dedignatus est, non difficile est cogitare, eum multò minus prophetam vita defunctum, voluisse revocare ut ipsi responderet: præsertim cum Lex Dei Deut. 8. minaciter prohibuerit, ut paulò antè diximus, ne discamus à mortuis, aut ab illis veritatem inquiramus. Neque vult ut quisquam Necromantiz, & aliis id genus diabolicis artibus det operam.

Secundò, Si verus Samuel rediit, aut voluntate Dei, aut operatione & effectu artis magicæ factum sit, necesse est. Deus verò non

non voluit ut rediret: nam non vult us
mortui consulantur, necromantiam ver-
bo suo damnat: contraria Spiritum Dei
egisse, aut ut sancti facerent permisissè, aut
illis affuisse, qui contra id egerunt, concedi
non debet. Non autem dicere possumus
quòd vi & efficacia magicæ artis hæc facta
sunt. Malus enim spiritus nullum impe-
rium aut potestatem habet in animas fide-
lium, quæ in manu Dei sunt, & sinu Abra-
hæ, ut eas possit educere quando ipse vult.
Non habet imperium vel in immundum &
fœtentem porcum. Nam cùm irruere vel-
let in porcos, ut Mat. 8. cap. legitur, oport-
eruit eum ante hanc potestatem accipere à
Christo: cur igitur imperium haberet in
animam pii alicujus hominis? Negari
quidem non potest, quin Deus interdum
multa diabolo ejusque servis, magis & ne-
cromanticis, certas ob causas permittat, ut
quòd homines & pecora lädere & delum-
bare possunt, atque res mirandas efficere.
Quòd vero Deus satanæ permittat, ut cor-
pora suscitare, aut animas in terras præ-
sertim è cælis) ciere, educere vel abigere
possit, caret exemplo Scripturæ. Neque
potest idonea aliqua causa afferri ob quam
Deus contra usitatum & ordinariam viā,
imò contra expressa mandata sua, hæc dia-
bolo voluerit aut debuerit concedere.
Nam quòd quidam dicunt, ut Saulem
terrereret, nimis leviculum & frivolum vi-
detur: nonne aliis viis & rationibus eum
terrere potuit? nonne jam antè planè
consternatus erat & affonitus?

Tetra

Tertiò, aut volente aut nolente Samuele reductus esset. Quòd ultiro & sponte pythonissæ morem gesserit, nemo puto dicet: nam pugnat cum lege Dei, magiam suo exemplo stabilire. Si Samuel cum adhuc in vivis ageret à venefica fuisse vocatus, eam nequaquam accessisset: cur igitur eredemus eum post obitum suum ad eam venisse? Non possumus dicere quòd eum adegerit, ut invitus accederet. Diabolus enim nullum habet jus in animas piorum. Magia verò ex se nullas habet vires.

*Verba
per se
nullam
habent
vim.*

*Jupiter
Elicius.*

Verba à Magis aut aliis peculiari modo recitata, vel characteres, vim arcanam habere, est ethnica supersticio. Gentiles enim crediderunt quòd conceptis verbis Iovem à cælo deducere, aut elicere possint, unde & Elicium nominarunt. Multi super stitiosi homines hodie quoque certis benedictionis formulis & adjurationibus morbos curare nituntur. Aliqui collo appendunt schedas quibus mirificæ voces inscriptæ sunt. An verò verba per se vim aliquam habeant, legere Plinium libro 28. cap. 2. Lud. Cælium lectionum antiquarum lib. 16. cap. 16.

Quartò, si verus Samuel apparuisset, noluisse à Saule adorari. Nam in Apocalypsi 19. & 22. cap. legitur quòd Ioannes angelum adorare voluerit, qui tanta mysteria ei patefecerat, sed angelus noluit hoc ei concedere. Quidam respondent, Saulem noluisse, Prophetam honore Deo debito afficere, sed externo tantum atque civili, ut honestis & bene de Republica vel Ecclesia

sia meritis viris solemus. Hebraicam enim vocem Schachah idem significare quod genu flectere, procidere ad pedes alicujus. De Abigaele & de Nathane Propheta legitur quod hoc honoris genere Davidem regem affecerint Paulus quoque docet ad Rom. 12. cap. ut unus alium honore afficiat. Thomas Aquin. scribit de locis illis in Apocalypsi, Ioannem voluisse dulia non latraria angelum adorare, hoc est, noluisse Deo debitum honorem illi deferre, sed civilem & externum duntaxat, eò quod angelus esset à Deo missus: angelus tamen hoc ei noluit permettere. In Novo Test. legimus Act. 10. Cornelium obviam ivisse Petro procidisse ante pedes ejus, eumque adorasse, nimirum ut Dei Legatum, non ut Deum: Petrus autem erexit eum dicens, Et ego homo sum. Non dixit, Recte facis: non ut ejus, si diis placet, vicarius, pedem ei osculandum præbuit. De discipulis Heliæ legis, quod Helizæum successorem ejus adorarint (ubi etiam verbum illud ponitur quod significat genu flectere, procidere) an verò Propheta hunc honorem receperit vel probarit, nec ne, non est expressum. Breviter non est probabile Prophetam passurum fuisset, ut rex ad pedes ipsius se projecisset, &c.

Quinto, si verus fuisset Samuel, procurando ad pœnitentiam eum fuisset adhortatus, jussisset eum præstolari divinum auxilium, ipso confidere, aut aliquam saltem attulisset consolationem, consiliumque ei dedisset, ut contra hostes populi Dei.

ant-

animosius pugnaret. Etsi enim Prophetæ homines objurgent, tamen eos iterum consolantur & erigunt. Quia verò hic Samuel odium Dei illi instillat, dicens, Deum illi infestum esse, eumque deseruisse, non credendum est verum, sed personatum Samuelēm fuisse.

Patrum testimoniis. Sexcō, veteres quoque Patres scribunt verū Samuelēm non conspectum esse.

Tertullianus in libro suo *De anima* dicit, diabolum animani Samuelis effinxisse. Absit, inquit, ut animam cuiuslibet sancti, nēdum Prophetæ à dæmonio credamus extractam, edocti quod ipse Satanas transfiguretur in angelum lucis, nēdum in hominem lucis, etiam Deum se adseveratus, signaque portentosiora editurus, ad evertendos, si fieri possit, electos, &c.

Aug. D. Augustinus non similiter scribit de hac apparitione. In secundo libro ad Simplicianum Episcopum Mediolan. quæstio. 3. concedit potuisse fieri, ut spiritus sancti Prophetæ, ex aliqua dispensatione divinæ voluntatis, non invitus nec dominante aut subjugante magica potentia, sed volens & obtemperans occultæ dispensationi Dei, consenserit se ostendi aspectui Regis, ex suis sedibus redierit, & loquutus sit: non tamen dissimulat expeditiorem esse solutionem, ut dicamus, spiritum Samuelis non verè excitatum è requie sua, sed aliquod phantasma & imaginariam illusionem dæboli machinationibus factam, quam propterea Scriptura nomine Samuelis appellat, quia solet imagines rerum carum nominibus

nibus appellare, quarum imagines sunt. Quis enim est, inquit, qui hominem pictum dubitet vocare hominem, quando quidem & singulorum quorumque pictura cum aspicimus, propria quæque nomina incunstanter adhibeimus, velut cum intuentes tabulam aut parietem dicimus, ille Cicero est, ille Sallustius, ille Achilles, ille Hector, hoc flumen Simois, illa Roma, cum aliud nihil sint, quam pictæ imagines. Hæc cum ita sint, dicit, non mirum esse, quod scriptura dicat Samuelem visum, etiam si forte imago Samuelis visa apparuerit, machinamento ejus qui transfigurat se in angelum lucis, & ministros suos velut ministros justitiae, &c.

In libro suo *De octo Dulcitii questionibus*, quæstione sexta, hæc omnia totidem verbis repetit. In libro suo *De cura pro mortuis gerenda* scribit, mitti ad vivos aliquos ex mortuis, sicut è contrario Paulus ex vivis in paradisum raptus sit. Subjicit exemplum Samuelis defuncti, qui Saulus prædixerit futura. Addit quod hic locus aliter intelligi possit, & quod aliqui fideles senserint, non Samuelem fuisse, sed aliquem spiritum tam malis operibus congruentem qui illius similitudinem figuravit. Aliis in locis, ut postea videbimus, asserit esse tropum in his verbis: imaginem enim tribui nomen illius quem representat: non fuisse Samuelem, sed Spectrum diabolicum, &c.

Alii Patres ecclesiastici nihil, quod ego sciam, in specie scribunt de hac historia,

sed in genere docent aliquot in locis bonos spiritus magicis artibus in terram non revocari: De Iustino & Gregorio mox dicam.

Decretum Pontificis. In ipsis Pontificiis decretis 26. quæst. s. c. Nec mirum, scribitur non ~~Samuel~~ sed cacodæmonem fuisse. Indignum omnino facinus esse, si secundum verba historicæ commodetur assensus: quomodo enim, dicit, poterat fieri ut arte magica attraheretur vir à nativitate sanctus & operibus vita justus? ac si non attractus est, consensit: quod utrumque de justo credere adversum est. Præstigium hoc Satanæ est, quo ut plurimos fallat, etiam bonos habere se in potestate configit. Addit Historicus mentem Saulis & statum Samuelis describit, & ea quæ dicta & visa sint exprimens, prætermittens si vera aut falsa sint, &c. si quis vult legat reliqua ibidem.

Lyra-nus.

Quod autem Nicolaus de Lyra, qui sententiam contrariam defendit in commentario suo in libros Regum, annotat non esse sententiam Ecclesiæ, et si juri Pontificio inserta sit, alioqui illos qui postea sequuti sunt, non aliter scripturos fuisse: id non magni momenti esse apud nos deberet. Multa enim de quibus alii postea aliter scripserunt, nihilominus tanquam sententia regius Christianæ ecclesiæ obtrusa fuerunt, quia relata fuerunt in Decretis librum.

C A P. VIII.

*Argumenta illorum qui verum Samuelem
apparuisse volunt, diluuntur.*

IAm deinceps illorum quoque argumenta refellemus, qui sentiunt verum Samuelum apparuisse Pythonissæ. Nam qui adversariorum argumenta recte confutat, una eademque opera suam causam confirmare creditur.

Præcipuum argumentum quo utuntur qui nostram sententiam oppugnant, desumitur ex 46. cap. Ecclesiastici, ubi hæc *Eccles.* verba invenies, Samuel ante obitum suum coram Deo & Vncto ipsius testatus est, se nec pecunias ab ullo mortalium, nec ad calceamenta usque quicquam accepisse: neque vero quisquam est eum criminatus. Etiam post obitum suum vaticinatus est, & regi interitum ipsius indicavit. Vocem suam è terra sustulit, scelera populi delenda vaticinans.

Hoc testimonium D. Augustino aliisque sanctis Patribus non nihil negotii fecit. Etenim si diabolus, non Samuel, apparuit, quomodo dicitur eum obdormivisse, hoc est, mortuum esse? Diabolus enim neque dormit, neque moritur. Hoc loco possem respondere hunc librum inter canonicos libros veteris Testamenti non numerari, neque controversa dogmata illius auctoritate comprobanda esse (id quod etiam D. Augustinus in libro de cura pro mortuis agenda confessus) sed quomodo cunque

hæc habeant, simpliciter dico, Siracidem tantum voluisse historiam adducere secundum literam, non voluisse disputare, verene Samuel fuerit, nec ne. Loquitur secundum opinionem Saulis & Pythonisæ, qui putarunt ipsum Sanuelem suscitatum esse.

Deinde dicunt illum qui Sauli apparuit, aliquoties diserte & expressè Sanuelem appellari. Indignum autem hoc esset, faceretque ad contumeliam tanti prophetæ, si nomen ipsius diabolo tribueretur. Si Samuel non fuisset, inquiunt, sed malus spiritus, Scriptura vel uno verbo indicasset.

Mete- Ad hoc argumentum primùm respon-
nymia. deo: Usitatum esse etiam in quotidiano nostro sermone ut per metonymiam ima-
ginem appellemus nomine illius quem re-
præsentat. Ita arma vel insignia, Domini
nomine cujus illa sunt nominamus. Di-
cis, Hic est Iulius Cæsar, Nero, vel Divus
Petrus, Divus Paulus: vel, Hic vides
Tigurum, Argentoratum, ducem Zarin-
giz, cùm tantum sint imagines ipsorum
vel arma atque insignia. In comœdia vel
Tragœdia, hunc Saulem, illum Sanuelem,
tertium Davidem nominas, qui personam
illorum gerunt vel repræsentant. Virgi-
lius lib. I. Æneidos, dicit:

Mirantur dona Æneæ, mirantur Iulum,
Non erat Iulus vel Ascanius, sed Cupido,
qui simulabat se Iulum esse, vel qui for-
mam ejus præ se ferebat, incessum, vulcum,
gestum, vocem, ut imprudenti & incautæ
Reginæ

Reginæ venenum amoris facilius affaret. D. Augustinus lib. 2. de Mirabilibus scripturæ, cap. 9 dicit, divinam Scripturam verarum rerum nomina aliquando tribuere rerum similitudinibus. Adducit hoc ipsum exemplum, spiritum immundum vocari Samuelem, eò quod se illum esse mentiebatur, Id non est fraudi Samueli, nec redundat in ejus dedecus: quis enim dicat honesto viro turpe esse, si aliquis nebulo se nomine ejus vocet, & simulet se illum ipsum esse? Diabolus ipse se Deum esse mentitur. Pseudo prophetæ dixerunt se veros vates esse & Dei servos, quin Filium Dei Messiam, &c. Quod vero Scriptura ne verbulo quidem dicit, Samuelem verum non fuisse, sed Speculum, hoc ideo fieri existimandum est, quod omnes ex Lege scire debuerunt, Magiam & inquisitionem mortuorum Deo displicere. Ipse Saul, hortatore nimirum atque impulsore Samuele, antea Magos quotquot invehire potuit, è medio sustulit. Deus non solet tropicas loquutiones ad hunc modum explanare: plerique enim ab attentis facile intelliguntur. Super vacaneum est si quis diceret, hic est Petrus, hoc est imago Petri, quam nomine Petri vulgo appellamus per tropum.

Deinde, Sacra literæ secundum opinionem & judicium hominum de rebus magis loquuntur, quam secundum rei existentiam: sic Iesus vocatur filius Iosephi, ille ejus pater, cum Servator noster ex casta virgine absque virili opera natus sit: multi

tamen ex Iudeis opinabantur eum Iosephi filium esse. in r. ad Corin. 1. cap. Euangelium nominatur stultitia, cù quòd homines summam sapientiam stultitiae loco haberent. Scriptura deos appellat qui nihil minus erant, i. Cor. 10. cap. ideo quòd Gentiles crederent deos esse, & ut deos ipsos venerabantur. Ita Scriptura diabolum Samuelem vocat, ideo quod Saul illum Samuelem esse putaret.

Adhæc ajuat eum res futuras Sauli prædixisse, exercitum prælio vincendum à Palæstinis, & ipsum unà cum filiis suis interficiendum. Hæc omnia verè facta esse. Futura autem quæ solius Dei manu posita sunt, diabolum nec scire nec prædicere posse: sed ut Christus Ioan. 8. dicit, mendacem esse, patremque mendacii. Ad hæc respondere non est difficile. Diabolus norat quomodo res essent constitutæ apud Iudeos & Palæstinos: norat utriusque partis arcana consilia, & bellicum apparatus. Cernebat Israelitas parum instructos & prorsus consternatos esse. Præterea Samuelem jam antè Sauli Dei iram & pœnam comminatum esse: Davidemque in ejus locum à Deo substitutum: unde facile erat colligere, quid futurum esset, quodque Saulem Davidi loco cedere oportet. Quòd si res aliter cecidisset, sciebat Saulem hujuscemodi vaticinio planè consternandum & ad desperationem redigendum: qua re Satanæ qui dies noctesque hominibus insidiatur, nihil optatius accidere poterat.

Dia-

Diabolus res futuras non exactè novit: ideo consulentibus oracula, ambiguè respondit: ut cum dixit, Crœsus perdet Halin transgressus plurima regna. Sæpe tamen unum ex alio colligit. Hac de re scribit Augustinus de anima 26. 27. &c. 28. cap. Diabolus magnum habet rerum usum, quæ res multum habet momenti in quo-vis negocio. Senes & exercitati, statim vident quem eventum res habituræ sint: juvenes & non exercitati, non statim id vident. Adhæc Diaboli celeres sunt & expediti. Nautæ novit quando venti & tempestates orituri sint: agricolæ quoque habent sua prognostica tempestatum: peritus Astronomus ante annos plurimos eclipses solis & lunæ ad unguem potest prædicere: medicus habet dies suos criticos, pulsus, urinam, ex quibus judicare potest, viaturus ne sit ægrotus, nec ne architecti vident quando ruitura sit domus: miles exercitatus statim videt, penes quem futura sit victoria. Quid mirum igitur diabolum mirè artificem, aliquid interdum prædicere? putabimusne tot annorum usum & experientiam nihil diabolis acculisse? Alias quoque vera interdum dicit, sed non aliud in finem, quam ut mendaciis suis pondus addat, & incautos in errores abducat.

Simulat etiam ficticius ille Samuel, se indignè ferre, quod Saul eum perturbet, eique negotium faciat, quodque sibi cum ipso loquendum sit: verbis etiam Samuels artificiose utitur. Hinc multi colli-

gunt, verum fuisse Samuelem. Sed quid Satan non facit ut homines seducat & in desperationem adigat? Exempla proferri illorum possent, quibus persuasum fuit se hunc vel illum vidisse, audivisse, ex sermone cognovisse, cuum postea res ipsa ostenderit eos cum temporis peregrè fuisse, & ab illis multis milliaribus disiunctos. Diabolus multa hujusmodi novit facere.

Quædam etiam loca ex vetustis Patribus adducuntur, quæ illis suffragentur, qui existimant verum Samuelem apparuisse, ad quæ magna ex parte jam ante respondimus. Etsi enim Augustinus aliquot locis in dubium vocat, an verus Samuel fuerit, tamen aliis in locis illorum sententiam probat, qui negant Samuelem fuisse, sed tropicam loquutionem esse affirman-

Iustinus Iustinus martyr qui unus est ex vetustissimis, scribit in suo colloquio cum Triphono ludaco, animam Samuelis jubente Saule fuisse evocatam per sagam ventrilo quam. Hoc vero nemo mirari debet, statim enim idem author subjicit: sibi videri quod omnes animæ Prophetarum & iustorum obnoxiae fuerint talibus potestatis bus, qualem in ventriloqua fuisse re ipsa credatur. Hoc nemo ex patribus ei conceder. Alii quoque Græci qui à puero philosophiæ, non Sacris literis operam dede sunt, postea ad fidem Christianam conversi sunt, suas quasdam habent opiniones, quæ cum Verbo Dei non consentiunt. Non itaque mirum cuiquam videri debet.

Iusti.

Iustinum quoque in quibusdam hallucina-
tum esse.

Idem author, in Responsionibus ad or-
thodoxos quæstione 52. contrarium asse-
ssit, Omnia enim, inquit, quæ à ventrilo-
qua facta sunt, facta sunt opera dæmonis, dæcos
qui sic præstrinxit spectantium oculos, ut non
sibi viderentur Samuelem videre, qui non sunt
erat. Verborum quidem veritas à Deo pro-
fecta est, qui dæmoni dedit in figura Sa-
muelis apparere ventriloquæ, & rem futu-
ram demonstrare, &c. Si quis objiciat
hunc librum non rectè tribui Iustino (fa-
cit enim in eo Origenis mentionem, &
Irenæi martyris, quum tamen ipse prior
martyrio affectus fuerit: item Manichæo-
rum, qui longè post ejus tempora florue-
runt: respondemus, Si hic liber non est
scriptus à Iustino, tamen ut appareat, alias
quispiam vir doctus eum conscripsit: nec
minor illius, quisquis fuerit, viri in hoc
debet esse authoritas, quam ipsius Iustini:
nam facit cum Scripturis. Deinde Iustino
alios sanctos Patres opponimus qui ex
sacris literis docuerunt non fuisse Samue-
lem, nempe Tertullianum & Chrysostomum,
de quibus suprà dictum est. De san-
cto Gregorio postea audiemus, pium qui-
dem & doctum fuisse, sed nimis credulum
& simplicem.

Si sancti Patres absque Scripturarum Grego-
testimoniis aliquid affirment, ipsimet ne-
gant ipsis esse subscriendum. Pontifices
decreto inseruerunt ex D. Augustini di-
ctis, q. 9, c. Noli, Nemini ex Patribus

credendum esse, nisi sua ex Sacris literis confirmarit. Iam multi ex eorum scriptis tantum errores decerpunt, & quæ illi testimoniis Sacrarum literarum probant, rejiciunt: non secus quam illi filii, qui bonos suos parentes tantum in rebus malis imitantur, Boni enim viri suos quoque natos habent.

C A P. IX.

Vtrum diabolus specie fidelis hominis alicui apparere possit.

Quæris an diabolus possit sancti alicujus hominis, qui è vivis excessit, speciem representare. De hoc non est dubitandum. D. enim Paulus in 2. Corinth. 11. cap. testatur, Satanam se transfigurare in angelum lucis. Satan natura sua spiritus existit. Angelus ideo nominatur, quod Deus eum mittat ad perficiendum aliquid. Malus angelus in primo libro Regum emittitur, ut sic mendax spiritus in ore Pseudo prophetarum Achabbi, ad ipsius exitium. Angelus quidem erat tenebrarum & erroris, nihilominus tamen præ se ferre poterat, se angelum bonum esse, gubernabatque concilium Baalistarum, qui indubie gloriabantur se in spiritu sancto congregatos esse. Si hoc Satan novit, an non mentiri speciem sancti alicujus viri posset, imitari ejus verba, vocem, gestus, & alia hujus generis facere?

Inter Gentiles mirandas res edidit: persuasit eis ut crederent animas magicis artibus

bus evocari, & compelli, ut de rebus futuriis atque arcanis eis respondeant. Ideoque non in publicis solum, sed etiam in privatis rebus, si paulo difficultiores essent. opera Magorum & Pythonicorum usi sunt: item Oracula hinc inde consuluerunt.

Tertullianus in lib. suo De anima, commemorat sua ætate non defuisse qui pollicerentur se suis artibus animas ab inferum incolatu revocaturos esse: magiam vocat secundam idolatriam, in qua se dæmones perinde mortuos fingant, quemadmodum in illa deos. Fallaces illos spiritus sub personis defunctorum delitescere, res miras agere. Addit, iam quiescentes animas (magia) evellere ab inferis creditur. conspectui exhibere: quia & phantasma præstatur & corpus adstringitur. Nec magnum illi est exteiores oculos circumscribere, cui interiorem mentis aciem excare perfacile est. Corpora denique videbantur Pharaoni & Ägyptiis magicarum virgarum dracones: sed Mosis veritas mendacium devoravit. Multa & adversus Apostolos Simon dedit & Elimas magi, &c. Addit, sua ætate Simonis hæreticos tanta præsumptione artem extulisse, ut etiam prophetarum animas ab inferis moturos responderent, &c.

Lactantius de Origine erroris, lib. 2. cap. 17. scribit malos angelos sub nominibus mortuorum delitescentes, viventibus plagas tendere, hoc est, sumere sibi nomen Iovis, Junonis, quos gentiles deos esse credebant, vel nunc S. Sebastiani, Barbaræ & aliorum.

Lib.

Lib. 7. cap. 13. dicit. magos certis carminibus animas ciere ab inferis. Non quod hæc sit mens Lactantii, eos suis nefariis artibus animas verè revocare ad sua cadavera : sed quod glorientur se hanc vel illam animam evocasse. Convincit Ethnicos animam esse immortalem, testimonio magorum, quos illi magni faciebant : hi dicebant, se animas ex inferis advocare vel ciere, quod ex Gentilibus etiam illi credebant, qui interim animas putabant statim extingui.

Iustinus apologia 2. pro Christianis. Vera dicam, ait. Olim genii mali per Spectra illuserunt fœminis ac pueris, terruetuntque prodigiis homines, ut à stupidis metu exprimerent quod ratione non poterant : qui nescii malorum dæmonum esse has præstigias, in universum deos nominarunt distinctos propriis vocabulis, quæ cuique placebant maximè, &c. Postea in eadem apologia Ethnicos horretur ne animas humanas post mortem sensu prædictas esse negent, saltem necromantis suis fidem habent, quidicunt se animas evocare : item illis qui affirment se à defunctorum spiritibus agitari, quos vulgus arreptios & súiosos nominet.

Apud August. de Civitate Dei, etiam multa hujus generis extant.

Quam horribilibus stupendis & portentosis ceremoniis usi sint, quando animas mortuorum magicis suis artibus revocare voluerunt, invenies apud Lucanum libro sexto: ubi describit quomodo Erichone male.

malefica militem recens occisum revocari in vitam, in gratiam Sexti Pompeii, ut ex eo de belli Pharsalici eventu cognosceret. Hoc genus magiz Necromantiam sive Psychomantiam vocant: cuius non unum fuit genus: aliquando mortuorum integra corpora apparuerunt, aliquando umbra tantum, aliquando vox tantum obscura est exaudita.

Plutarchus scribit in vita Cimonis (interpretate Ioachimo Camerario in procēmio ad libellos Plutarchi de Oraculis quæ defecerint, & de figura El consecrata Delphis) Pausaniam capto Byzantio, virginem nobili genere natam Cleonicen nomine, accessisse ad turpem consuetudinem: parentes necessitate quidem ac metu filiam suam dimisisse, eam verò ab iis quiantè conclave servabant, impetrasse, ut lumen removeant, atque ita tenebris cum silentio accedentem ad lectum, Pausania jam dormiente, offendisse ad candelabrum, idque revertisse invitam. Perturbatum autem strepitu Pausaniam, eduxisse appositam sieam, & quasi inimicum adorarentem se, percussisse & prostravisse virginem illam. Quam de iētu eo mortuam, non seivisse acquiescere Pausaniam, sed simulachro quodam noctu obversantem ipsi in somno, pronunciasse iracundam versum hunc heroicum.
 Στῦχε δίκης ἀσσοι, μάλα τοι κακὰν ἄρδεσσι
 ὑπεισ.

Hoc est,
 Ius subeas, valde est injuria res mala cum-
 bus:

Id facinus vel maxime ægrè ferentes
socii duce Cimone oppugnando ipsum
ejecterunt. Isque amissio Byzantio, quum
ut fertur, pergeret visum illud turbare
eum, confugit ad Necromantium Hera-
cœlæ. Vbi anima Cleonices evocata, iram
illius fuit deprecatus. Hæc verò & con-
spectui ipsius sese obtulit, & brevifore di-
xit, ut malum illud cessaret, ubi Spartam
rediisset: tacitè nimirum indicans mortem
ipsius, &c. Hic Pausanias antea modestè
se gesserat, postea elatus victoriis, tyrannicè
res administravit: ideo quum Ephori euni
in carcerem ducturi essent, fugit in tem-
plum, in quo inclusus fame conta-
buit.

Alias id genus historias complures con-
gerere non esset difficile, ex quibus perspi-
cum sit, qualis illa resuscitatio Samuelis
fuerit. In aliis quoque rebus diabolo (si
Deus ei permittat) vires non desunt: quæna
verò sit expeditus & ingeniosus, experien-
tia ostendit.

Cæterum quod principem quæstionem
attinet, finge (Scripturis enim hoc evincī
non potest) quod Deus ipse Samuelem re-
dire permiserit, deque rebus futuris vari-
cinari, non tamen statim sequeretur hodie
quoque tales apparitiones fieri: aut illa
statim credenda vel facienda esse, quæ ipsi
mandantur.

Deus primis temporib[us] angelos suos
sæpe visibili forma ad homines misit, nunc
verò non audis quod multi ad homines
mittantur: neque id est necessarium. Tem-
pori-

potibus Apostolorum stupenda miracula
edita sunt, postea certas ob causas cessarunt. Nam quæcunque nobis ad salutem
sunt necessaria, Verbo Dei continentur.
Hæc de Samuele annotasse sufficiat.

C A P. X.

Moses & Helias Christo domino nostro in monte apparuerunt: multi anima & corpore resuscitati sunt: proinde anime quinque in has terras redire possunt.

Obijicitur item nobis, Mosen & Heliam III
Matth. 17. in monte (qui à veteribus Moses
Tabor vocatur) apud Dominum Iesum & He-
liam ab Apostolis quos ad hanc rem dele-
gerat, conspectos, & cum eo colloquutos Christo
esset. Lucas explicat quibus de rebus cum appa-
eo dissenserint, nempe de exitu ipsius, hoc ruerūt.
est, supplicio crucis, ideo colligunt animas
mortuorum posse redire in terras, seque
hominibus conspiciendas præbere. Quòd
Deus animas in terram mittere possit, jam
antè concessimus: sed quòd hæc ipsius sit
voluntas, & quòd præsentim his temporis
necessitate sit, probatione indigeret. Moses
& Helias tribus tantum, non omnibus
Apostolis apparuerunt: non colloquuti
sunt cum tribus illis Apostolis: non attu-
lerunt nova dogmata, non mandarunt
ipsis, ut in honore eorum templa extrue-
rent, aut alia id genus facerent: non missi
sunt ad Apostolos, sed ad Christum solùm,
sive animæ tantum, sive corpora quoque
iporum venerint.

Pla-

IV Plurimum intererat , ut illi qui testes Christi esse debebant, optimè intelligerent, **Laza-** Christo servatori nostro Legem & Prophe-**rū re-** diit in teste testimonium perhibere, quod pro mun-**tas.** do moriturus, & in fine seculorum redicu-
rūs, corpora mortuorum suscitaturus : clarificaturus & secum in æternam glo-
riam perducturus esset : hanc igitur ob-
causam Deus voluit duos illos excellentes
prophetas etiam ab ipsis conspici.

Lazarus teste Ioanne capite undecimo, corpore & anima rediit, non sola anima ipsius apparuit. Hic est quasi pignus veræ nostræ resurrectionis quæ futura est novissimo die. Sicut alii quoque quos servat or-
noster, quos Apostoli, & vetustis temporib-
us Prophetæ ex mortuis suscitarunt Nu-
spiam legis Lazarum vel alios dixisse, ubi
interim fuerint, quis status sit in altero
seculo. Hæc enim ex verbo Dei non ex
mortuis discenda & tenenda sunt.

V Idem dici potest de illo quod Matthæi
In die 27. habetur , Christo servatore in cruce
resur- moriente, aperta esse sepulchra , & postea
rectio- die resurrectionis mortuos cum Domino
nū Chri- resurrexisse, multisque Hierosolymis appa-
stī mul- ruiisse. Non animæ solùm mortuorum
tī re- conspectæ sunt , & viventes monuerunt,
surre- eisque mandarunt ut in defunctorum gra-
xerunt tiam, hæc vel illa facerent , nempe ut ora-
& ap- rent pro illis, peregrinationes susciperent
parue- ad divos , &c. sed animo & corpore redie-
runt in terras. Deus enim testari voluit,
maliis. se morte sua suis fidelibus mortem vicisse,
& exarmasse, atque novissimo die corpora
& ani-

& animas ipsorum uniendas, & ipsos in perpetuum cum Deo victuros. Qui autem sancti illi fuerint qui surrexerunt, & an in hac praesenti vita aliquandiu manserint, iterumque mortui sint, vel cum Christo in caelos migrarint, consule August. epistola 99. ad Evodium. & lib. 3. De mirabilibus Script. cap. 1.

His addenda est narratio quæ apud Rufinum in historia Ecclesiastica. libro 1. cap. 5. legitur, & à Socrate libro 1. cap. 12. reperitur de Spiridione Episcopo Cypri. *Spiri-*
Fit illi filia nomine Irene, apud quam familiariis quispiam preciosum ornatum depo- *dion*
suerat. Illa cautior æquo sub tellure depo- *filium*
satum abscondit, ac paulò post vitam fini- *excitas.*
vit. Post aliquanto tempore venit qui deposuerat, & quum virginem non reperi-
ret, patrem adorsus est, illumque nunc in-
cusavit, nunc obsecravit. Senex quoniam
damnum ejus qui deposuerat, suam duce-
bat esse calamitatem venit ad sepulchrum
filiæ. Deumque invocavit orans, ut ante
tempus sibi promissam resurrectionem
ostenderet. Nec fraudatus est spe sua. Re-
diviva nanque virgo patri apparuit, ac
locum ubi ornatum absconderat indicavit,
& rursus secessit.

Non negabo rem ita habere. Similis
enim historia extat apud D. Augustinum
epistola 13°. Quidam parum secundæ fa-
mæ juvenis accusavit Bonifacium presby-
terum Augustini, quod ab eo de stupro
fuisset interpellatus. Quum res idoneis
argumentis nec confirmari nec refelli
posset,

posset, iussus est uterque ire ad sepulchrum Felicis martyris, ut miraculo judicium transigeretur. Non fuisse missus, nisi ante quoque arcana aliqua, hac ratione fuisse detecta. Dici potest, angelos bonos aut potius malos fuisse qui apparuerunt.

C A P. XI.

An sancti Apostoli putarint se videre animam, quando Christus post suam resurrectionem eis ex improviso apparuit.

VI
Disci- **puli** **Christi** **putant** **se** **spiritum** **videre**, &c. Ex his quidam probare nituntur, Apostolos credidisse spiritus vel animas vagari, & hominibus se conspiciendos exhibere. Illos enim putant quod viderint spiritum Christi, ut se spiritum quidam ex veteribus interpretantur, vel alterius spiritum.

dere. Ad hoc argumentum bifarium potest responderi. Primum si putarunt se animam videre, non recte putarunt, sed cum vulgo non minus errarunt, quam quam putarent Christum externum & terrenum regnum excitaturum, in quo ipsi principes futuri

futuri essent. Deinde fieri potest, ut putant se vel malum, vel bonum angelum videre. Non enim unum genus est spirituum. Est spiritus qui omnia condidit: *Varia* nempe Deus Pater, Filius & Spiritus san-^{genera}
tus. Deinde sunt spiritus creati, nempe *spiritu*-
boni & mali angeli: item animæ homini-^{rum}
num, quæ vel sunt in corpore hominis;
vel per mortem à corpore abjunctione, in vita
æterna, aut æterna damnatione degunt.
De statu enim animarum in purgatorio,
in quo ad iter cœlestie præparantur, item de
limbo puerorum, nihil extat in Sacris lite-
ris.

Deum sanctis Patriarchis, Prophetis,
Regibus & aliis variis visionibus & formis
apparuisse. sequi illis patefecisse, illis lo-
quutum esse, ex Sacris literis claret. Jacob
scalam vidit quæ imposita terræ ad cælum
pertingebat, cui Deus innixus est. Isaias
vidit Dominum sedentem super altum
thronum. Daniel vidit semem sedentem,
& ad ipsum venientem filium, omnemque
potestatem accipere.

Tertullianus & alii S. Patres, docent
Filiū Dei, qui constituto tempore carnem
humanam induere debuit, Patriarchis for-
ma angelica apparuisse.

Spiritus sanctus columbae specie con-
spectus est, quum Iohann. Baptista servatorem
nostrum in Jordane baptizaret. Bonos an-
gelos, Dei ministris crebro apparuisse, Scri-
pturæ sacrae passim testantur.

Malos spiritus sæpenumero conspici, &
hodierno quoque die incantatoribus &
magis

magis variis formis sese offerre: item aliis quoque hominibus tam piis quam impiis, historia & experientia quotidiana testantur.

De animabus vero non legitur quod ad hunc modum apparuerint. Ex his facile colligi potest, Apostolos quem putarunt se spiritum videre, non credidisse se animam videre. An non opinari potuerunt se videre spiritum malum? aut potius se videre spiritum vel angelum bonum? Nam ad apparitionem bonorum angelorum, fideles etiam turbatos & consternatos fuissent, multis exemplis ostendi potest.

Danielis 8. & 10. c. legitur, Prophetam ad conspectum Angelorum in morbum incidisse. Ipsa Maria Virgo quem videret archangelum Gabrielem expavit, item Zacharias sacerdos, & multi alii.

Autor. In Actis Apostolorum 12. c. legimus, 82. cap. quod Herodes Iacobum Apostolum gladio interfecit, quumque vidisset se ludus gratum fecisse, Petrum quoque ceperit, & positum in carcere, sedecim militibus asservandum tradiderit, ut peracto festo Paschæ, eum quoque interficeret. Angelum Domini noctu D. Petrum per cultudiam militum e carcere eduxisse, illum regnare ad domum Mariæ matris Ioan. Marci, (ubi multi erant congregati & orantes) perrexisse. Quumque pulsasset ostium vestibuli processisse Rhodem puellam, ut quis pulsaret quæreret. Hæc ut agnovit vocem Petri, præ gaudio non aperuit vestibulum, sed introcurrens nunciavit stare Petrum ante

ante vestibulum. At illi dixerunt ad eam, Insanis. Illa autem affirmabat, sic se habere: at illi dicebant, Angelus ejus est. Petrus autem perseverabat pulsans. Quum autem aperuissent, viderunt eum, & obstu-puerunt Ita nunc quoque Apostoli forsi-tan pūtarunt, quin Christum viderent, se videre bonum angelum. Nam homini-bus angeli additi sunt à Deo, qui curam eorum gerant: qua de re apud Matth. 18. & Psal. 19. legitur: & postea pluscula an-notabimus.

Gentiles quoque erediderunt, ut ex scri-Boni &
ptis ipsorum intelligitur, unumquemque malit.
hominem bonum & malum genium ha- geniss.
bere. Illum homines incitare ad virtutes,
eosque defendere: hunc verò homines læ-
dere ubicunque possit, & ad mala hor-
tari.

Si majores nostri dixerunt de aliquo qui
peregrè fuit, vel ex hac vita decessit, quan-
do aliquid audiverunt vel viderunt, Spir-i-
tus illius est: potest esse, ut non putarint
animam ejus, sed angelum ejus. Quòd si
putarunt animas esse, ut posteris tempori-
bus ab omnibus creditum fuit, quando
nunc in hoc, mox alio in loco spiritus se
conspiciendos præbuerunt, errarunt, ut in
multis aliis quoque rebus. Animæ enim
statim in æterna gaudia vel æternam dam-
nationem colliguntur.

Si doctores suum fecissent officium, &
plebem sibi commissam rectè instituissent
de hoc & aliis doctrinæ Christianæ capiti-
bus, aut saltē lectione sacerorum libro-
rum

rum ei non interdixissent , de hac re & aliis de quibus hodie contenditur , recte sensissent.

C A P . X I I .

*De sanctis Patribus, Conciliis, Pontificibus,
& vulgo, qui dicunt animas apparere.*

S. Pa-
tres di-
cunt
animas
appa-
rare.

Obicitur nobis sanctorum Patrum authoritas , nempe quod D. Ambrosius de S. Agneta scribit , D. Augustinus de S. Felice , de quibus suprà habuimus : Abdias in vita Apostolorum , quòd Thomas post mortem apparuerit & concionatus sit . D. Gregorius in suis dialogis , varia & miranda scribit : inter alia multa exempla recitat de mortuis qui apparuerint , opem postularint , de quibusdam sanctis , ipsis etiam Apostolis , qui aliquos lethaliter decumbentes paulò antequam objerunt , inviserint : & alia hujus generis , quæ omnia qui volunt ipsi legere possunt . Feretur Hieronymum apparuisse D. Augustino .

Hoc loco nolo sanctos Patres vanitatis arguere . Sciendum tamen est , eos non dicere quòd illos qui apparuerunt , crediderint animas mortuorum esse , sed loquuntur vulgari more . Quod verò D. Gregorii dialogos attinet , non possum dissimulare (id quod ante me multi alii observarunt ,) multa illis contineri quæ nequaquam verisimilia , sed fabulis anilibus similia sunt . Non quòd sanctus ille Pater ex malitia ea scripsisset : sed quia nimis fuit

Grego-
rii ma-
gni dia-
logi .

fuit credulus, & multa ex aliorum potius relatione in suos libros contulerit, quam quod certa & explorata haberet. Hodie quoque multi sunt pii & honesti viri, qui hoc vitio laborant, quod nimis cito credunt: seque aliis regendos præbent. Ex se alios metiuntur: puderet eos aliquid falsi asserere: ita putant alios quoque affectos, qui eorum simplicitate & bonitate abutuntur. Hi interdum magna pericula propter suam illam credulitatem incursum. Deinde ætate Gregorii cœptum est illis apparitionibus & visionibus multum tribui. Vera quoque & simplex doctrina illis ipsis temporibus valde cœperat labe-factari. Plurimum autem refert in quæ quisque incidat. Ipsem fasilius est sua tempora. Studiosius itaque inhærendum fuerat sacris literis, neque quicquam recipiendum, quod illis non est consentaneum. Quidam eum excusantes dicunt, quod ideo dialogos suos miraculis & prodigiis referret, ut pertinaces & duri animi Lombardorum illis exemplis mollescerent, veramque religionem amplecterentur, quam tantopere insestati fuerant. Quod autem nequaquam utile sit his adminiculis, scilicet narrationibus, propagare veram fidem etiam Vives libro 5. De tradendis discip. agnoscit.

Quidam conciliorum authoritate nos urgent, quæ apparitiones animarum quasdam approbarint libros item qui de illis extant, quosdam ad ædificationem sim-glicium legendos permiserint, quosdam concilio appro-
anima-
rum appar-
tiones, vero

verò liberos & apparitiones planè reje-
cunt.

De concilio Constantiensí fertur, quòd
hanc apparitionem approbarit: Decanus
quidam cum abdicasset se decanatu in he-
remum profectus est, ut pénitentiā ageret:
post obitum apparuit suo Episcopo, eique
indicavit quòd illa ipsa hora qua obiit, tri-
ginta millia hominum è vivis discesserint,
inter quos omnes, sua duntaxat & D. Ber-
nardi anima æternæ salutis factæ sint con-
sortes, tres in purgatorium descenderint,
reliquæ in æternam damnationem, &c.

Concilia Concilia autem & Ecclesiam non posse
errare errare, eo quòd à sancto Spiritu regantur:
possunt. Ipsum quoque dominum Matt. 24. dicere,

Novissimis temporibus fient signa & pro-
digia, ut si fieri possit, etiam electi seduce-
rentur. Ideo concludunt, hæc esse creden-
da quæ de illis apparitionibus dicunt.
Verborum Christi non hic sensus est, quòd
electi in errores nunquam induci possint
(rem enim aliter habere, multis egregiis
exemplis ostendi potest) sed quòd in illis
non perseverant, tametsi vix & ne vix qui-
dam emergant. Dic, quæso, quinam con-
venerunt in vetustis conciliis? nonne
sancti Patres? Illos verò constat in multis
capitibus inter se fuisse discordes, idque
scriptis contrariis ostendisse: quin ali-
quando sibi ipsis contradicunt, ideoque
non semper recte senserunt: ipsi nos sub-
inde ad verbum Dei tanquam fidei certissi-
mam normam & regulam, remittunt.
Exempla non desunt, quibus potest ostendi
vetusta

verusta Concilia in quibusdam dogmatis errasse. Ariminense concilium, Arrianorum dogma probavit. Ephesinum secundum Eutycheti subscriptis. In concilio Carthaginensi, quod Cyprianus collegit, etiam contra scripturas pronuntiacum fuit, &c. Quid posteris temporibus factum esse dicemus? Notum est ex historiis, quis concilia aliquot seculis indixerit, rexerit, & quibus de rebus principiè tractatum fuerit: quidque plerunque mox consequum sit, hoc est feralia bella & exdes. Si verusta illa errare potuerunt, cui mirum videbitur illa quæ interea temporis celebrata sunt errasse? Sed quod apparitiones illas attinet, ut aliis omnibus omissis, de his tantum agam. Dic, quæso, quis conciliis diceret, num hæc vel illa apparitio vera fuerit vel ficta? Nullum certè concilium efficere potest, ut mendacia quæ spargantur, vera esse incipient, si ipsi vera esse affirmarint.

Non minus stultum est si dicatur Pontificem (qui conciliis omnibus superior haberi vult) hoc vel illud miraculum, quod in cœnobio aliquo editum esse dicunt, confirmasse. Quomodo enim Pontifex Romæ tot locorum intervallis disiunctus, melius scire rem aliquam potest, quam illi qui illis ipsis in locis degunt? Pontifice confirmante haec vel illam animam conspectana esse, qui nihil aliud habet, quam quod ex illorum, qui forte novas peregrinationes & pecuniae aucupia instituere volunt, sermonibus vel literis intellexit, statim absque

Pontifices
apparitiones
animarum
apparitiones.

contradicione credendum est: si alii qui omnia explorata habent diversum attendunt, vana esse oportet omnia. Cogit queso hac de re: Antea omnes dubiarent num res aliqua ita haberet: cum primum Papæ calculus accessit, aut Clericus aliquis in somnis vidit rem ita habere, nefas est postea dubitare. O tempora, o mores!

*Muli dicunt
sibi
animas
appa-
ruiisse.*

Quod alios homines laicos, ut vocant, & plebeios attinet, qui dicunt se aliquem post obitum ipsius vidisse, audivisse, novisse, cum eo colluctos esse: facile quidem concedo, eos aliquid vidisse & audiisse, & omnino pre certo habuisse quod fuerint animæ, & quod loquuti sint eum illis: quod vero revera animæ fuerint, non sequitur: multò minus quod corpore & anima homo aliquis defunctus ipsis apparuerit. Nam novissimo tandem die animæ ad corpora sua redibunt. Animæ spiritus sunt: spiritus vero sunt invisibles, nisi externas aliquas formas assument, quare non ita possunt conspiciri. Quod enim animæ, ut boni & mali angelii, formas aliquas induant, sacrarum literarum testimoniis probari non potest. Ad hæc certum est, sèpe illorum formas, à quibus anima per mortem nondum avulsa est (ut quum quis lethaliter decumbit) non minus videri quam illorum qui hinc excesserunt. Non igitur necessarium est, ut Spectra quæ videntur animas esse credamus. Ex his intelligis quid de narratione Platiorum, Naucrati & aliorum sen-

cientiæ

endum sit, qui scribunt Episcopum quendam vidisse Benedictum s. Papam in solitudine (jamdudum mortuum) nigro equo insidentem, rogatumque cur ita nigro equo veheretur, admonuisse episcopum, ut pecciam in usus pauperum collatam (sed nefarie in alios usus reservatam) pauperibus quibus jure deberetur, distribueret. Circunferuntur alia quoque hujus farinx.

C A P. XIII.

An anima ex purgatorio & limbo puerorum redeant.

Quod animæ que in cœlos vel inferos translatæ sunt, ex illis locis ante diem extremum non redeant neque appareant, fortassis quidam non inviti concederent: sed fingunt tertium esse locum, nempe purgatorium, ex quo animæ in terras redeant. Nam contra illas nondum latam esse ultimam sententiam: ideo adhuc posse illas auxilio levari, illas etiam opem petere, ideoque se hominibus conspicendas præbere. At suprà ex divinis oraculis & Patrum scriptis abundè & luculentè probavimus, animas fidelium salvati, infidelium damnari, nulla mora intercedente: ideoque nullum esse purgatorium. His opponunt varia argumenta, inter quæ illud vulgare quidem, sed præcipuum videtur quod dicunt, neminem salvari qui non ab omnibus suis peccatis expiatus sit: nobis vero pescatum ad sepulchrum usque adhærescere. Si dicamus

H 2   puri-

puritatem non in operibus nostris aut doloribus quos perferimus, positam esse, sed Deum per fidem in Filium suum Christum Iesum qui est unica nostra redemptio, justitia, satisfactio, & premium pro peccatis nos justos efficere responsant. Fidem in nobis imperficiam esse, optimos quoque quando hinc migrandum est, de fidei sue infirmitate queri. Deum itaque tales homines non recte in celum deducere, & quia fide non prorsus sint vacui, eos ad inferos non statim detrudere. Locum igitur esse interiacentem, qui vocetur Ignis purgatorius, in quo animæ ab imperfectione quæ in morte remanserit expientur, & ex quo per viventium merita, & per largas indulgentias liberentur. An vero hoc non est nostris doloribus & igni externo tribuere, quod soli suppicio Christi tribendum erat? An non Christus nos docet, ut si fidei imbecillitatem in nobis sentimus, cum Apostolis clamemus, Domine, adauge nobis fidem? An Deus preces suorum fidilium in agone mortis exaudire dignatur? Christus dicit, Quia lotus est, non opus habet nisi ut pedes lavet, sed est mundus totus: Non propter dignitatem fidei nostræ, sed ex mera gratia nos vult salvos facere. Hæc vero nobis per fidem communicatur. Ut si opulentus aliquis cibum & potum aliis gratis distribuat, & quidam rasculo ligneo, quidam fistili, quidam argenteo vel etiam aureo exciperent, vel. si Princeps aliquis nummum aureum in singulos distribuat, quidam manu ægra, quidam valida

valida eum accipient. Qui ægram manum habet, non minus accipit nummum quam alter qui manum habet robustam. D. Paulus exhortatur suos Thessalon. 1. epist. cap. 5. ne mortuos suos lugeant sicut gentiles. Si ignis esset purgatorius, qualem illi commenti sunt, non potuisset illis irasci, etiam si obitum eorum impatientius culissent, &c. Alia argumenta quæ ad stabilendum Purgatorium adhibentur, jam pridem à multis & piis & doctis viris ita refutata sunt ut mirum sit nostros adversarios illa subinde repetere.

Priusquam verò ab hoc loco discedam, libet hanc narrationem interserere. Germanus quidam cùm ab Inquisitoribus hereticæ pravitatis, ut vocant, accusatus esset, quod inter æquales suos contra Ecclesiæ catholicæ consensum, negaret esse purgatorium, respondit: Si Parochus noster, cui plurimum tribuo pro suggestu vera concionatur, aut nullum est Purgatorium, aut vacuum. Sæpe enim repetit, Turcas Iudeos, hereticos & impios, non in Purgatorium sed rectâ ad inferos descendere, unde nunquam liberentur: deinde indulgentiis quæ prostant, multas animas in integrum restitui: adhæc tantas esse missæ vires affirmat, ut nulla in toto orbe celebretur per quam non anima minimum una eripiatur flammis purgatorii. Hec si vera sunt, asebat, (non enim quæ Parochus meus affirmat, refellere coabor) persto in mea sententia. Nam Catholicorum numerum ad paucos redat.

& cum esse, omnes conquerimini, maxima
dominum turba in varias sectas scissa, &
Epicureorum numero quotidie crescente.
Deinde omnium loculi sepiissime à pœni-
tentiaris, qui indulgentias venales pro-
posuerunt, exhausti sunt, ut animæ purga-
torii cruciatibus liberarentur. Præterea
nullus est pagus in quo non conplures
missæ celebrentur, prius quam vel unicus
rusticus moriatur. Quid igitur sequitur
aliud, quam vel nullum purgatorium, vel
omnino vacuum esse? His auditis, Inqui-
sidores, qui non ignorabant vulgo sic à suis
homínibus doceri, obstupuerunt: & com-
municato consilio illum objurgarunt,
quod circa quæstiones ad se non pertinen-
tes, occuparetur: quas jubebant euæ
Theologis relinque re, & suis negotiis ve-
cate.

Fuit apud nos vir honestus & gravis,
qui priusquam Euangeli lux emerisset,
hoc dilemmate utebatur: Pontifex Roma-
nus aut habet potestatem evocandi animas
ex tormentis purgatorii, aut non habet.
Si habet illam potestatem, & ea non utitur
 nisi interveniente pecunia, crudelitatis &
 avaritiae crimen non potest effugere: si
 verò non habet magnum profecto scelus
 est, tot viuas & orphanos hoc nomine
 expilare, & de potestate quam non habet,
 insolenter gloriari. Si verò nullum est
 purgatorium, sicut ex Scripturis factis
 manifeste colligitur) animæ profecto ex
 illo neque redire, neque aliis se conspi-
 ciendas præbere possunt. Quò ad quartum
 locum,

locum, nempe Limbum puerorum (in quo *An* innocentibus pueri, uti eos vocant, dicuntur pueri versari) Papistæ vix audebunt affirmare quia abs eos redire, &c apparere hominibus, eorum que opem implorare: docent enim, quod Baptis- tūm absque baptismo decesserint, perpetuò mo- carituri sint conspectu Dei: ideoque eos cesse cum aliis Christianis in eodem cœmterio sunt re- non esse sepeliendos Deus bone, quot deas- pias marronas puerperas hoc commentum miserè affixit? Commentum voco, quia ex sacris literis proferre nihil posiant, quo hoc suæ doctrinæ caput confirmant Scriptura Baptismo externo qui aqua fit, non tantum tribuit. Potiorne fuit infantum in veteri Testamento conditio, quam in novo? Non legis quod veteres existimatint infantes qui ante octavum diem mortui sunt, ideoque circueisi non fuerunt, in perpetuum Dei conspectu carituros esse. Rex & Propheta David dicit se sequitu- rum puerum suum, quem Deus antequam circuncideretur, ex has vita evocaverat, non autem fuit Davidis mens, quod iturus esset in locum in quo conspectu Dei per- petuò privaretur. Sed de hoc plura dispu- tare non est hujus instituti.

Respondi nunc ad potissima adversa- riorum argumenta, quibus probare nitun- tur animas cum honorum tum malorum, interdum postquam à corporibus discesse- runt per mortem, se conspicendas præbere viventibus.

CAP. XIII.

*Quid sint illæ que videntur & audiuntur:
et primum quidem, quod interdum boni
angeli appareant.*

Nondum, inquis, manifestè & expressè intelligo, quidnam sit illæ res quarum (ut suprà dictum est) historici, sancti Patres & alii mentionem faciunt: veluti quod sancti Apostoli, Episcopi, Martires Confessores, virgines, & alii qui ante multos annos decesserunt, quibusdam aliquando cum in extremis agerent, apparuerunt, eos monuerunt, ad quæstiones eis propositas responderunt, eos jusserunt. **H**ec vel illa facere: item quod interdum aliquid videtur, & auditur, quod non solum dicit se hanc vel illam animam esse, sed addit quomodo ei subveniri possit: posse credere & gratias agit illis a quibus beneficium accepit: quod maritus defunctus uxorem suam viduam noctu accessit: quodque raro memorabile aliquid accidit, quod non signis quibusdam antea significetur. **A**udio, inquis, & intelligo, illa animas non esse, quæ in suis constitutis locis degunt: quid igitur sunt res illæ? **V**e paucis dicam: si non est persuasio vana ex imbecillitate sensuum, timore, & aliis id genus orta vel dolus hominum, vel res physica, de quibus in prima partem multa annotavimus, est vel bonus vel malus angelus, aut alioqui admonitio a Deo profecta: qua de re deinceps ordine & plenius dice-

dicemus. Dominus testatur in Euangeliō, *Angeli pueros bonos suos angelos habere.* Mat. 18. appa-
legitur Dominum dixisse: *Videte ne con- temnatis unum ex his pusillis.* Dico enim Mat. 18
vobis, quod angeli eorum in ecclis semper
vident faciem Patris mei cælestis. Quæ
verba non ita accipienda sunt, quasi nun-
quam in terras deorsum emittantur. Sed
Dominus humano more loquitur. Quem-
admodum enim ministri stant ante do-
minos suos, ut eorum mandata exequan-
tur, ita angeli parati sunt ad serviendum
Deo, Isa. 63. Angelus faciei ejus, hoc est,
qui stat in ejus conspectu, servavit eos.
Deinde illi qui subinde dominis astant,
sunt illis grati & arcanorum consciit. Ex
hoc loco Matth. concludunt D. Hiero. in
suis commen. & alii Patres, Deum unicui-
que animæ cum primùm eam creat, pecu-
liarem suum angelum addere, qui curam
eius gerat. An autem singulis electis pro-
prius angelus, aut plures additi sint, non
expressè habetur. Hoe autem certum est,
quod Deus angelis suis mandavit, ut nostri
curam ratione inque habeant. Dan. 10. o. c.
testatur etiam regnis angelos præfectos
esse, per quos Deus ea custodit & defendit,
atque diaboli mala consilia impedit.
Omnis Christianos non unum tantum sed
multos angelos habere, quibus Deus ad
eorum ministeria utatur, multis ex Scri-
pturæ locis percipi potest. Ps. 32. dicitur,
angelus domini castra figit circum illos
qui Dominum timent, eisque opitulatur:
quod hodie quoque fieri, licet eos non vi-

H 5 . dca-

deamus, minime est dubitandum.

Legimus alia atque alia specie apparen-
tes homines admonuisse, eos erexitur sua
consolatione, eos defendisse, ex periculis
cripulisse, impios item penitus affectisse, hac
de re multa exempla se offerunt, quae nihil
attinet hoc loco referre. Aliquando in
sommis vel per visiones apparuerunt, ali-
quando per interiorem operationem suum
mudos exequuti sunt. ut cum animus
alicui præfigat rem sic casuram, & postea
ita accidit, id puto fieri à Deo per angelorum
ministerium. Angeli plerumque hu-
manas species assūmunt, in quibus appa-
rent. Ita fieri potest ut S. Felix, S. Agnes,
& alii qui honestis & piis hominibus appa-
ruerunt, angeli Dei fuerint. Non autem
singuli tantum, sed etiam toti exercitus &
castra angelorum apparuerunt, ut Iacobo
patriarchæ, Helisœ prophetæ. In historia
Ecclesiastica à Socrate & Sozomeno con-
scripta legitut Arcadium imperatorem,
Gainam cum exercitu suo in urbem Con-
stantinopolitanam recepisse, ut eam defen-
deret; ille vero perfidus urbem in suam
potestatem redigere moliebatur: mittebat
agmen ad incendendum Imperatoris pala-
tium, ab illo agmine conspecti sunt den-
fissimi exercitus angelorum nimis
armaturam militarem & corpora magna
præ se ferentes, ideoque ab incendio di-
secesserunt. Misit alios qui idem referebant:
tandem ipse ivit, vidiisque rem ita habere,
& cœptis destitit. Atque ita Deus mira-
bili modo urbem & ecclesiam Constantino-
poli-

Toti
exerci-
tus an-
gelorum
vsi.

politanam contra Tyranni illius insidias defendit.

Cum D. Augustinus in lib. suo De cura pro mortuis gerenda cap. 10. scribit, mortuos in somnis, vel alio quocunque modo apparuisse viventibus, atque ubi eorum corpora iahumata jacerent, nescientibus indicasse, eosque rogasse ut ea humarent: ibi judicat operationes esse angelorum per dispensationem divinæ providentiaz bene uentis & bonis & malis, secundum inscrutabilem altitudinem judiciorum suorum. Non animas dicit apparere in somnis, sed similitudines. Addit, si rebus inventium interessent animæ mortuorum, & ipsi nos quando eas vellemus alloqueremur in somnis, ipsum matrem nulla nocte deserituram, quæ terra marique eum sequuta sit, ut cum eo viveret. Tanta fuit ejus erga filium pietas.

C A P. X V.

Aliquando & plerunque confici malos angelos.

EX adverso mali angeli infesto & inimici sunt hominibus: adjungunt eis se ubique, ut à veris Dei cultibus, & à fiducia in unicum Dei Filium, ad alia atque alia eos abstrahant, variis autem formis apparent, Etenim si diabolus, ut Paulus testatur, se in angelum lucis transformare potest, non minus potest Prophetam, Apostolum, Evangelistam, Episcopum & martyrem agere, eorumque specie apparere: vel

deamus, minimè est dubitandum.

Legimus alia atque alia specie apparen-
tes homines admonuisse, eos erexit̄ sua
consolatione, eos defendisse, ex periculis
cripuis̄, impios item pœnis affectis̄, hac
de re multa exempla se offerunt, quæ nihil
attinet hoc loco referre. Aliquando in
sominis vel per visiones apparuerunt, ali-
quando per interiorē operationē suam
munus exequuti sunt. ut cūni animus
alicui præfigit rem sic casuram, & postea
ita accidit, id puto fieri à Deo per angelorū
ministerium. Angeli plerumque hu-
manas species assūmunt, in quibus appa-
rent. Ita fieri potest ut S. Felix, S. Agnes,
& alii qui honestis & piis hominibus appa-
ruerunt, angeli Dei fuerint. Non autem
singuli tantum, sed etiam toti exercitus &
castra angelorum apparuerunt, ut Iacobo
patriarchæ, Helisœ prophetæ. In historia
Ecclesiastica à Socrate & Sozoneno con-
scripta legitut Arcadium imperatorem,
Grinam cum exercitu suo in urbem Con-
stantinopolitanam recepisse, ut eam defen-
deret, ille verò perfidus urbem in suam
potestatem redigere moliebatur: mittebat
agmen ad incendendum Imperatoris pala-
tium, ab illo agmine conspecti sunt den-
fissimi exercitus angelorum nimirus)
armaturam militarem & corpora magna
præ se ferentes, ideoque ab incendio di-
scelerunt. Misit alios qui idem referebant:
tandem ipse ivit, vidiisque rem ita habere,
& cœptis destitit. Atque ita Deus mira-
bili modo urbem & ecclesiam Constantino-
poli-

Toti
exerci-
tus an-
gelorum
vſe.

politanam contra Tyranni illius insidias defendit.

Cum D. Augustinus in lib. sue De cura pro mortuis gerenda cap. 10. scribit, mortuos in somnis, vel alio quocunque modo apparuisse viventibus, atque ubi eorum corpora iahumata jacerent, nescientibus indicasse, eosque rogasse ut ea humarent: ibi judicat operationes esse angelorum per dispensationem divinæ providentiaz bene ucentis & bonis & malis, secundum inscrutabilem altitudinem judiciorum suorum. Non animas dicit apparere in somnis, sed similitudines. Addit, si rebus viventium interessent animaz mortuorum, & ipsi nos quando eas vellemus alloquermur in somnis, ipsum matrem nulla nocte deserituram, quæ terra marique eum sequuta sit, ut cum eo viveret. Tanta fuit ejus erga filium pietas.

C A P. X V.

Aliquando & plerunque confici malos angelos.

Ex adverso mali angeli infesto & ini-
mici sunt hominibus: adjungunt eis
se ubique, ut à veris Dei cultibus, & à
fiducia in unicum Dei Filium, ad alia atque
alia eos abstrahant, variis autem formis
apparent, Etenim si diabolus, ut Paulus
testatur, se in angelum lucis transformare
potest, non minus potest Prophetam, Apo-
stolum, Evangelistam, Episcopum & mar-
tyrem agere, scrumque specie apparere:
vel

vel ita nos fascinare ut putemus nos illos ipsos videre & audire. Etiam conatur futura prædicere, sive scopum attingat sive minus. Dicit se hanc vel illam animam esse, hac vel illa ratione se liberari posse, ut his rebus quæ Scripturæ fundamento earent, maximam pariat autoritatem. Per falsa miracula instituit nova festa, peregrinationes, sacella, altaria: per adorationes, benedictiones, magiam, nititur ex grotis curare, ut suis rebus autoritatem conciliet. Quomodo dæmones infelicibus & miseric gentilibus illuserint, eosque plurimi erroribus involuerint, miranda invenies apud Arnobium, Laetantium, aliosque sanctos Patres, qui contra gentes eorumque superstitiones scripserunt. Conjunxit & insinuavit se eorum simulachris, loquutus est per illa, ex uno loco in alterum illa movit, edidit stupenda miracula, ita ut etiam claudi reliquis scipionibus quibus nitebantur, in templis idolorum, absque eorum ope & adminiculo demum sedierint. Præcipue verò in templo Esculapii (qui medicinæ præses fuisse creditus est) multa hujus generis accidisse referuntur. Quare non est quod hodie Pontificiū de hujusmodi miraculis insolenter gloriantur, quibus intercessionem divisorum & alia confirmare moluntur.

C A P . XVI.

De prodigiis, ostentis, & alio id genus.

Quo verò ad alias res mirandas, deinceps est videndum quid sint, ut quodcum aliquis moriturus est, antea aliquid conspicitur, aut fragor repente ex auditur: in primis verò quod obitum magnorum Principum multa signa & prodigia præcedunt, Mortem Iulii Cæsaris quæ signa præcesserint, ex historiis notum est: inter alia longè lateque noctu strepitus exauditus est. De aliorum Imperatorum & Regum, magnorumque virorum obitu legitur, præsagitiones aliquas auditas vel visas esse. Considerandum item quid res illæ mirabiles sint, quæ plerunque mutationes imperiorum, bella, seditiones, & excidia urbium antecedant.

Simpliciter dico, sicuti antea quoque de Spectris: Si non sint vanæ persuasiones, vel res Physicæ, sunt admonitiones divinæ, quæ per bonos angelos vel alia nobis incognita ratione fiunt, ut intelligamus hæc omnia non remere, absque Dei nutu & voluntate accidere: sed vitam & mortem, pacem & bellum, mutationem religionis, imperiorum, aliarumque rerum vicissitudines, in ipsius potestate positas esse: ut discamus ipsum tristere & invocare. Interea Satan multa fingit, & exercet, ut terorem hominibus incutiat, & superstitionem animis eorum inficiat. Non autem omnia illa à Satana fici,

fieri, hinc potest intelligi: Fit ut aliquis confodiatur ab aliquo cum quo nunquam inimicitias exercuit, sed quo semper familiariter usus est: aliquis perit in aquis, cadit ex alto, vel alioqui miserabiliter extinguitur: malus spiritus hæc præscire non potest. (nulla enim sunt illarum rerum naturalia signa, ut in morbis, quæ præcedant, nullæ conjecturæ) tamen quædam signa & res inusitatæ præcedunt, hinc colligo illa à Deo fieri, qui solus hæc futura esse novit. Non autem illos tantum monet quorum præcipue res agitur, sed alios quoque qui de his audiunt, & præsentes sunt.

In ditione Tigurina non multò antè quam hæc scripsi, fuit quidam præfetus, quem se itineri accingentem, aliquot jenaculum sumpturi expectarunt, qui visi sunt sibi audire cultruni decidentem è superiore parte vel tabulato hypocastri in quo erant, nihil tamen viderunt. Mox quum de ostento inter se colloquerentur. iterum visi sunt sibi idem audire. Interea venit ad eos præfetus, referunt illi quid accidisset: vix sermonem finierant tertio culter decidit, audiente etiam præfeto, qui anteā de rei veritate non nihil dubitaret. Sumpta igitur inde occasione, hortatus est illos, ut cum magnæ nuptiæ illo in loco paucis interjectis diebus celebrandæ essent, concordia & temperantia omnes ruderent, ne rixis & cede nuptiæ ille funeretur. Ipse iter ingreñus, & post diem unum & alterum confessis suis negotiis,

in arcem suam reversurus, in torrente qui subito imbribus auctus fuit, equo collapsu diu cum aquis luctatus, misere interiit.

Diabolum verò etiam rebus inusitatibus ludificare homines hinc colligo, quod si aliqui corripiuntur gravi morbo, de quorum sanitate non solum medici, sed etiam ipsi ægroti desperant, noctu auditur strepitus ac si pheretrum aliquis fabricet, aut mortuum mandet sepulturæ: id existimò Spectrum esse diabolicum, putat enim omnino moriturum ægrotum, qui à Deo intercedentibus piis & ardentibus precibus, pristinæ sanitati restituitur. Quod Plin. scribit vultarem tantæ esse sagacitatis, ut biduo aut triduo prævolet illuc ubi cadavera sint futura, omnino fabulosum est. Si hoc conderetur, non absurdum esset si quis diceret diabolum futura videre, etiam ubi nullæ sint causæ physicæ, &c. Ad hæc potest permittente Domino, si bella & seditiones instent, in armamentariis tormenta bellica & arma omnis generis movere, atque strepitum excitare, in aëre clamorem & tremitum magni exercitus, tympana pulsare, & alia id genus facere, quæ historici sæpe facta fuissent, omnes uno ore testantur.

C A P . X V I I .

*Diabolo non est difficile, variis formis appa-
rere & res mirandas efficere.*

Cæterum diabolo non esse difficile va-
riis speciebus, non viventium solum,
sed & mortuorum hominum (de qua
se suprà quoque quædam dixi, quum de
apparitione Samuelis egit) item quod mi-
nus est, etiam quadrupedum, avium, &c.
veluti in specie nigri canis, equi, bubonis,
apparere, & res incredibiles efficere, mani-
festum est. Nam per diuturnam & multi-
plicem experientiam, vim & effectum re-
sum naturalium, veluti herbarum, lapi-
dum, &c. cognitam habere potest, & per
hæc res mirandas operari. Deinde est sub-
tilis & expeditus spiritus, qui res commode
aggrexi potest, id quod in re quavis non
parum momenti affert. Per celeritatem
suam & rerum naturalium notitiam, fal-
lere visum potest, aliosque hominis sensus:
illa quæ ante nos posita sunt occultare, &
alia in eorum locum substituere potest.
Qua de re Sacra literæ, historiæ & quoti-
dianus usus testatur. Quomodo egit
spiritus malus cum lobo? quid non brevi
temporis spatio efficit? Quam miranda
Magi fecit Bileam opera mali spiritus? An non
res mi- artibus magicis celebre nomen adeptus est?
randas **Quam** ingentia miracula magi Pharaonis
faciunt ediderunt? Nonne Simon magus malis
Simon suis artibus Samaritanos longo tempore
magus ita fascinavit, ut dicerent ipsum esse ma-
gnam

gnam Dei virtutem? De hoc mago multa scribunt veteres, velut Irenæus lib. 1. cap. 10. Euseb. lib. 2. cap. 13. Egesippus scribit lib. 3. cap. 2. de excidio Hierosolymitano, Simonem illum Romam venisse, ibique se opposuisse Petro, gloriatum esse se velle in celos volare: die constituto venisse in montem Capitolinum, desiliisse de petra, volasse aliquandiu, non sine magno populi stupore, qui verbis ipsius fidem adhibere coepit: mox decidisse & crux fregisse: postea Aritiam translatum ibidem obiisse.

Ioannes Trittenhemius Abbas Spanheimensis, scribit in Chronico monasterii Hirsgaviensis, ordinis S. Benedicti, anno Domini 970. Bulgaribus imperasse duos filios Simeonis monachi, Petrum & Bajanum, quorum Bajanus in arte magica do- Baja-
tissimus fuerit, & per eam multa mira- nus.
bilia fecerit. Quotiescumque voluit, muta-
vit se in lupum, vel in cujuslibet alterius
bestie formam, velut penitus à nullo vi-
deretur, & alia miranda & potuit & fecit,
quibus homines ad magnam admiratio-
nem traduxit.

Deinde anno 876. fuisse scribit quen-
dam Iudeum nomine Sedechiam, olim
Physicum & medicum Ludovici Impera-
toris, qui magicis disciplinis instructus,
faciebat multa miracula & stupenda ludi-
bria publicè coram principibus & quibus-
cunque aliis. Effecit namque arte sua, ut
hominibus videretur devorare virum ar-
matum cum equo & omnibus armis:

ederrum quoque onustum fœno, cum equis
& auriga. Amputabat hominibus capita,
manus aut pedes, quæ pelvi coram impos-
ita cum sanguine defluente, omnibus vi-
denda præbuit: quæ statim ad loca unde
videbantur abscissa, sine detimento horri-
num restituit. In aëre & nubibus vide-
batur & audiebatur ab omnibus venatio-
nes, currus, & alia exercere, quæ homines
super terram exerceere solemus. Tam mul-
tas & varias ludificationes faciebat, ut
omnes suprà quām credi posset, mirare-
tur & obstupeficerent.

Anno Domini 1311 quando, ut idem
author memoriat prodidit, Fridericus dux
Austriæ, qui contra Ludovicum Impera-
tor delectus erat, inter Otingam & Moln-
dorfum magno prælio vietus fuit, & Ludo-
vico traditus, qui in arcena munitam eam
asservandum misit. Contigit postea ut
magus quidam ad Lupoldum fratrem ejus
in Austriam profectus, promitteret se sua
arte Fridericum è captivitate salvum &
illæsum, ministerio spiritus, ad se unius
horæ spatio reducendum, si dignani ei mer-
cedem promittere & dare vellet. Respon-
dit dux, Si feceris quod promittis, digne-
te præmio officiam, itaque magus hora
sibi commoda circulum conjurationis unâ
cum duce ingreditur, vocat spiritum suis
obedire mandatis consuetum. Cui in spe-
cie humana comparenti, per virtutem sua-
rum conjurationum mandavit, ut ducem
Fridericum, ex custodia Imperatoris libe-
ratum, ad se in Austriam sine lèsione
quām

quām celerimē adycheret. Cui spiritus respondens dixit: Si dux ipse captivus mecum venire voluerit, mandatis tuis libens obtemperabo. His dictis, avolat mox spiritus in Bavariam, formaque peregrini assumpta, custodiam ubi dux Fridericus detinebatur captivus, ingreditur: quo viro, missus ad eum spiritus dixit, Si ex captivitate liberari volueris, hunc equum ascende, & te sine lēsione in Austriam ad fratrem tuum ducem Lupoldum salvum & incolumem perducam. Cui dux inquit, Quis es tu? ad quem spiritus, Noli interrogare quis sim ego, quia nihil ad rem: sed ascende hinc equum quem tibi exhibeo, & te salvum & incolumem hinc liberatum in Austriam reducam. Quibus auditis, horror ducem alioqui audacissimum inualit, quumque signo se sancte crucis muniret, spiritus cum nigro quem exhibuerat equo disparuit, & vacuus ad mittentem reversus est, à quo increpatus, quod non adduxisset captivum, ordinem rei gestæ narravit: tandem ex custodia liberatus dux Fridericus, ita sibi contigisse in captivitate consignato die confessus est.

Hæc historia etiam in Helvetiorum aliquumque annalibus extat.

Hodie quoque magi inveniuntur, qui gloriantur, se magicis præstigiis equum fieri posse, quo paucis horis iter longissimum conficiant. Hos tandem Deus misericordia pœnis afficit. Quām miranda referuntur de Fausto Germano, quæ nostra ætate per magicas artes effectæ?

Iam

Iam de magis vetustis , Apoltonio & aliis nihil dicam , de quibus historiæ res mirandas & incredibiles tradunt : Striges , lamias , & incantatrices , homines & jumenta lædere dicuntur , si eos vel tangant vel demulceant : res horrendas exercent , de quibus integri libri conscripti existant.

Agyrtæ & circulatores circumforanei multa sua celeritate efficiunt , jubent aliquem vorare cibos , qui postea si sputat , ex ore stercore & alia ejicit . Magi , præstigiatores , incantatores , necromantæ , servantum sunt diaboli , an non putas dominum ipsorum aliquam scientiam sibi reser- vasse ?

Hoc tamen dissimulandum non est , quod diabolus de multis gloriatur quæ revera præstare non potest : ut quod dicit , Se mortuos ex sepulchris ciere , &c. Potest quidem permittente Deo , formas eorum hominibus offerre : sed in cadavera talam potestatem non habet.

C A P . X V I I I .

*Diaboli interdum homines jubent facere
que bona sunt, vitare contraria: vera
quoque interdum dicunt, & quare.*

Si spiritus illi auxilium expetentes non sunt animæ, sed diaboli, inquiunt mul-ti: cur igitur bona hominibus suadent, hortantur eos ad virtutes, avocant à sceleribus? dicunt enim, Iustè judicate, cavete vobis à furtis & rapinis, restituite opes injustas suis dominis, cavete vobis à dejeerationibus, crapula & ebrietate, odio & invidia, mendaciis & dolis, orate arden-ter, frequentate cœtus ecclesiasticos, &c. Non placet diabolo si bona faciamus, vi-temus contraria: nihil iniquius ferret, quam si vitam ex præscripto verbi Dei formaremus: Non ergo diaboli sunt qui jubent nos quod bonum est facere, quod malum est fugere.

Ad hæc, spiritus illi veritatem dicunt, diabolus autem est mendax, & à Christo pater mendaciorum appellatur: igitur non est dicendum diabolica esse Spec-
tra.

Ita respondeo ad hoc argumentum: Ad suam utilitatem hæc facit. Si se con-spiciendum præberet qualis sua natura existit, parum efficeret. Quæ facit, facit in hunc finem ut suis diabolis fidem conciliet: utque res alias hominibus obtrudere, eoque in errores varios inducere & præcipi-tare possit; quo neglecto Dei verbo, spiri-tibus

tibus illis aures præbeant. An non servi impuri spiritus, nempe Pseudo-prophetæ, olim ovillis pellibus recti venerunt, simulacrumque se plebis commodis studere, quam interim aliud quæsierint, nempe ut authoritatem magnam adepti, alios expilate, suamque criminam auro & argento implere possent? An non omnes heretici hodierno die dicunt se à Deo missos esse, cavendum esse à sceleribus, studendum virtuti? Nunquamne audivisti latrones cum illis in quos in itinere inciderunt, de vita recte instituenda, item de suppliciis malorum & præmiis bonorum colloquatos fuisse, ut postea incautos subito opprimerent? Quòd diabolus se alium esse simular, id errores innumeros, superstitiones, & falsos cultus in Ecclesia peposit.

Episcopī progressu temporis neglexerunt sacras Literas, voluerunt agnoscere diabolum, cum non nigra & horribili, sed grata & accepta forma veniret, proque angelo lucis cum suscepserunt. Bona quædam dicit, ut mala simulacra misseat: vera dicit, ut mendacia spargat, eaque hominum mentibus infigat. Sic Simon apud Vergilium vera falsis miscuit, ut facilius Trojanos in nastram illiceret.

Satanas imitatur lusores dolosos, qui simplicem aliquem juvenem finunt aliquandiu lucrari, ut ludendi avidum possea auro & argento emungant. Imitatur illos qui aliquoties commodatam pecuniam bona fide creditoribus restituunt, & pro-

promissis stant, ut postea ab eis magnam vim pecuniae impetrare, eosque fallere queant.

Diabolus dicit aliquando quæ vera sunt, ut verbis suis conciliet fidem, & incautos facilitas decipere possit. Qui vendere vult merces suas malas, non solum verbis laudat, sed ita ornat ut optimæ videantur, quod vendibiles fiant, hanc artem etiam diabolus novit: sua fucat, ut aliis pro veris obtrudere possit.

D. Ambrosius scribit in suis Commentariis in primam Epistolam ad Thessalonenses capite quarto, hæc verba exponens, D. Am
brosius.
Spiritus ne extinguatis, omnia probate, quod bonum est tenete. Solent spiritus immundi fallaciter, quasi per imitationem dicere bona, & inter hæc subinducere prava, ut per hæc quæ bona sunt, accepto ferantur & mala. Et quia unius spiritus dicta putantur, non discernantur ab invicem: sed per id quod licitum est, commendetur illicitum, auctoritate nominis, non ratione virtutis, &c.

Huc etiam pertinent quæ apud D. Chrysostomum in secundo sermone de Lazaro causæ leguntur. Ostendit multos simplices homines in hoc errore fuisse, quod putarent ob quæ animas violenta morte decedentium, dæmonias fieri. Addit, diabolum multis maleficiis ipsique inservientibus, qui in hoc quando errore fuerunt, persuasisse, ut tenera mulierum adolescentum corpora trucidarent, sperantes futurum ut fierent dæmones, & ipsis inservirent. Postea mox adjicit:

Verum

Verum non sunt ista vera, non sunt inquam. Quid igitur est quod dæmones dicunt, Monachi illius sum anima? Sanè propter hoc ipsum non credo, quia dæmones dicunt: decipiunt enim auditores. Quapropter & Paulus ipsis, tametsi vera dicentibus silentium imposuit, ne ex veris nati occasionem post admiserent menda-

Mt. 16 cia, fidemque sibi conciliarent. Quum enim dixissent, Isti homines servi Dei altissimi sunt, annunciantes vobis viam salutis: indignatus Apostolus silentium imposuit spiritui Pythonico, atque exire jussit. Et tamen quid mali dicebant? Isti homines servi Dei altissimi sunt: sed quoniam plerique simpliciores non norunt semper dijudicare quæ à dæmonibus dicuntur, semel eos exclusit à fide: Ex infamium numero es, inquit, non est tuum libere loqui: tace, obmutesce: non est *Mar. 1.* tuum prædicare. Apostolorum ista est *Luc. 4.* authoritas. Quid usurpas quod tuum non est? Sile, infamis esto. Sic & Christus dicentes ipsi dæmones, Novimus tequis, increpavit multa cum acrimonia: nobis legem præscribens, ne quo pacto dæmoni fidamus, etiam si tibi quod verum est dixerit.

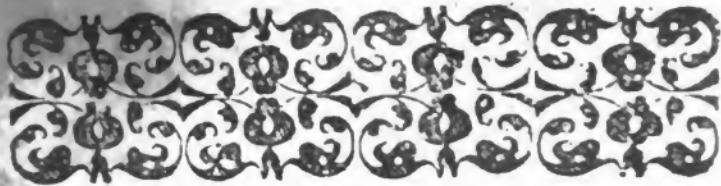
His igitur cognitis, ne prorsus credamus dæmoni: imo etiam si quid veri loquatur, fugiamus ab illo, & aversemur. Nam sane dogmata salutifera que non à dæmonibus sed ex divina Scriptura licet exactè disserere.

Vt igitur cognoscatis non posse fieri, ut anima corpore egressa veniat sub tyrannide dæmonum, audite quid dicit Paulus: Qui enim moritur, iustificatus est à peccato: hoc est, non amplius peccat. Nam si animæ in corpore manenti diabolus non potest inferre vim, perspicuum est quod nec egressæ, &c.

Ex his omnibus liquet, quidnam illa sunt quæ videntur & audiuntur.

I

T E R-

TERTIA PARS,
IN QUA OSTENDITUR
QVARE, VEL IN QVEM
FINEM DEVS.

S P E C T R A

Apparere, atque alias res mi-
randas sinat accidere :

I T E M,

Quo pacto se homines gerere
debeant, quibus aliquid hujus-
modi objicitur.

C A D. I.

Deus Spectris suos fideles exerceat, & infideles
punit.

DEincep̄ jam sequitur, quare
Deus spiritus, Spectra, lemures,
&c. sinat apparere : Item,
quare res alias stupendas &
miraculosas fieri permittat.
Deinde quo pacto se homines gerere de-
beant, quibus aliquid hujus generis offer-
ent.

Deus

Deus spiritus suis electis in bonum , re-
probis verò in pœnam apparere sinit : bonum
utqne fidelibus omnia in bonum coope- fidelium
rantur , ita hæc quoque. Etenim si sint hæc per
boni spiritus qui conspiciuntur à piis , mittit
eosque admonent & defendunt : hinc
colligunt Dei curam , providentiam &
paternum affectum erga se. Sin verò mali
sint spiritus, ut ferè sunt , fideles ad veram
pœnitentiam incitantur. Cavent sibi diligenter
per totam vitam suam , ne hostis
humanigenoris , qui in omnes occasiones
intentus est , eisque subinde insidiatur,
eos in sceleris præcipiter , & majorem ipsos
laedendi & vexandi facultatem arripiat,
Deus etiam fidem & patientiam eorum
hac ratione exercet atque probat , ut in
Verbo suo persistant : nihil quod cum eo
pugnat , ut ut speciem plausibilem habeat,
admittant : neque quicquam contra Ver-
bum agant , licet spiritus illi non statim
eos desinat vexare. Sinit præterea Deus
hanc quoque ob causam à Spectris suos
exercere , ut sint demissiores.

In secunda ad Corinthios duodecimo
capite dicit Paulus , Ne excellentia revela-
tionum supra modum efferrer , datus est
mihi stimulus per carnem , nuntius Sa-
tanæ , ut me colaphis cæderet , ne , inquam ,
supra modum efferrer. Super hoc ter Do-
minus rogavi , ut discederet à me : &
dixit mihi , Sufficit tibi gratia mea , nam
virtus mea per infirmitatem perficitur.
Nisi Deus obstaculis quibusdam nobis
yiam clauderet , nos ipsos non cognoscere-

mus, non intelligeremus quibus rebus nobis opus esset: non tam ardenter oraremus ut Deus nos à malo conservet, fidem roboret, patientiam largiatur, & alia. Neque aliorum malis afficeremur, qui vexantur à Spectris: diceremus eos nescire quid dicant, multos fingere terrors. Adhuc, si alii audiant pios à Spectris exerceri, in suis morbis & aliis ærumnis sunt patientiores, cogitantes sua mala exigua esse, si cum aliis conferantur: nihil enim est atrocius, quam si quis à diabolo exagitetur.

Deus infideles puniit. Quod attinet ad infideles, oportet & ipsos velint nolint fateri, quod diaboli sint. Multi enim nunquam credituri essent bonos vel malos angelos aut spiritus esse, nisi re ipsa aliquando experientur. Permittit hæc Deus ad castigandum ipsos. Quoniam enim veritati non dant locum, & omnino decipi volunt, æquum est ut ex Spectris diabolicis audiant quid facere, quid omittere debeant, & aliis quoque modis à malo spiritu ludificantur.

Ita enim Deut. 13. cap. legitur, Si surrexerit in medio tui propheta, aut qui somnium somniet, dederitque tibi aut signum aut portentum, eveneritque signum & portentum quod prædixit tibi, atque is dixerit, Eamus post deos alios (quos non novisti, & serviemus eis: non audies verba prophetæ illius, aut ejus qui somniaverit hujusmodi somnium: quia tentat vos Dominus Deus vester, num sitis amantes Domini Dei vestri in toto corde vestro,

vestro, & in tota anima vestra. Incedite post Dominum Deum vestrum, illum timete, illius precepta custodite, illius vocem audite, illi servite, atque illi adhaerete. addit prophetam illum vel somniatorem suppicio capit is afficiendum esse.

Ex his verbis non solum videmus Deum permittere, ut illi nebulones res mirandas efficiant: sed etiam in quenam finem hoc permittat, nempe ut tentet suos fideles, hoc est experietur quam constantes sint, quamque fibi fidem servaturi sint, si spiritus illi veniant & praedicent res futuras quae postea eveniant.

Ioannis 3. cap. dicit Christus servator noster: Haec est condemnatio, quod Lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras quam lucem, erant enim eorum opera mala. Omnis enim qui mala agit, odit lucem: nec venit ad lucem, ne arguantur opera ipsius, &c. Quibus verbis servator noster ostendit quare mundus damnetur, nempe ideo quod lucem Verbi divini, quin ipsum Christum, qui lux est mundi, quique nobis in Verbo proponitur, non recipit, sed ad claram lucem oculos claudit, & tenebras, hoc est, errores varios, superstitiones, scelera, verbo Dei anteponit. Quod si Deus ingratum mundum propter haec damnat & abjicit, quid mirum si Spectris & variis apparitionibus eos vexet? Ioan. 5. cap. dicit Christus, Ego veni nomine Patris mei nec recipitis me: si alias venerit nomine suo, illum recipietis. Christus saluti eorum studebat & incolu-

mitati: hoc nolebant illi agnoscere, sed sejiciebant illum, justum itaque fuit Dei iudicium, ut alios reciperent qui suis commodis utilitatique inservirent: qualis fuit Theudas, Iudas Galilæus, & alii plurimi falsi doctores, & seditionis seductores. Quare si qui Christum ejusque ministros audire dedianter, sit justo Dei iudicio, ut Specularis & id genus aliis aures præbeant. 2. Th. 2. scribit Paulus de Antichristo, quod magna tyrannide in Ecclesia Dei usurpus sit: ostendit contra quos, & quare Deus ei hoc permisurus sit, dicens: Erga illos qui perseunt, eo quod dilectionem veritatis non receperunt, in hoc, ut salvi fierent. Et propterea mittet illis Deus efficaciam illusionis, ut credant mendacio ut judicentur omnes qui non crediderunt veritati, sed approbaverunt injustitiam. In 2. ad Tim. 4. cap. obtestatur Paulus suum discipulum, ut in concionibus diligens sit & affiduus. Reddit hanc causam: Nam erit tempus cum sanam doctrinam non sustinebunt: sed juxta concupiscentias suas coacervabunt sibi doctores hi quibus pruriunt aures: & a veritate quidem aures avertent, ad fabulas vero convertentur. Intelligimus nunc quare Deus loco honorum doctorum falsos doctores, seductores, & spiritus diabolicos sinat homines fallere: ideo scilicet, quod verbum suum vel prorsus abjiciunt, vel parum curant, & piis atque fortes concionatores ferre non possunt.

Hujus

Hujus rei exempla aliquot adducemus. *Pharaon*.
Pharaon contemnebat Deum ejusque ser-
-*vos Mosen & Aarone*, quare à Deo ita
-exæcatur, ut se regendum præbeat suis
Magis, & tandem in mari Erithreo misera-
biliter pereat.

Saul nolebat Samuelem, qui optimè *Saul*,
-ān Regem affectus erat, audire, non amare,
ut par erat, sed odio eum prosequebatur,
& omnes alias à quibus verè amabatur:
contemnebat verbum Dei. Factum ita-
que est ut in summo discrimine pytho-
-niam consulteret, quæ Samuelem ex mor-
-tuis revocaret, quò ejus consilio uti posset
quem viventem contempserat, & audire
deditiatus fuerat. Hæc quendam revo-
cat qui non aliter Samuel dicitur, quām
falsi dii, Dii nominantur: cùm revera
dii non sint, sed ligna & lapides, imò ut
i. Cor. 10. Paulus dicit, dæmones. Ficti-
tius hic Samuel eum non erigit, non con-
sulit ei sed prorsus ad desperationem adi-
git. idem eveniebat Sauli quod contuma-
cibus illis liberis, qui pios parentes suos
aspernantur, bona eorum consilia re-
spuunt, optarentque eos sepultos esse:
tandem èò recidunt res ipsorum, ut lon-
gum iter libenter conficerent, modò se-
mel eos sibi consulentes audire conceder-
tur.

Aliud exemplum: Achab rex Israël, & *Achab*.
conjunx ipsius Izabel, multos pios habe-
bant Prophetas, inter quos Helias erat.
Facultate edendorum miraculorum or-
natus, illos vero non solum contemne-
bant,

1. Reg.
22.*Concil a
errant
interdū.*

bant, sed & omnes jugulabant quotquot
confessari poterant. Præcipue verò Heliz,
qui magno zelo prædictus erat, insidia-
bantur. Baaliste in summa apud Reges
erant gratia: præcipue verò Reginæ in
deliciis erant. Cùm autem tempus appe-
reret ut Achab suæ idolatriæ & scelerum,
in quibus diu vixerat, dignas debitasque
pœnas lueret, consilium inibat cum affine
suo Iosaphato, ut junctis copiis Ramoth
Gilead, urbem sibi à Syris ademptam,
recuperarent. Iosaphato probabatur qui-
dem hoc consilium, volebat tamen Deum
consulere. Achab itaque convocabat sy-
nodum 400. sacerdotum Baalis, qui uno
ore eum incitabant ad expeditionem, vi-
tioriam certam ei promittentes. Vnus ex
illis, nomine Sedechias, tam confidens
erat, ut ferrea cornua fronti applicans
diceret. His cornibus Syrios ventilabis.
Iosaphatus verò, cui res suspecta erat, in-
terrogabat num Propheta aliquis Dei præ-
stò eslet, quem consulerent. Achab re-
spondebat, Est adhuc vir quidam per quem
possemus Dominum querere, at ego pro-
sequor eum odio, quoniam nunquam
mihi prædicta fausta, sed duntaxat infausta,
huic nomen est Micheæ, Iosaphatus eum
omnino audiendum judicabat, Statim
igitur Rex per cubicularium suum cum
accersit. Nuncius ille dicebat Micheæ,
Omnes prophetæ uno ore fausta prædicunt
Regi, quæso ne tu contraria afferas. Cùm
autem ad Reges qui considerabant in thronis
suis, induiti splendidis vestibus, & ad
pro-

prophetas qui ante illos stabant, adducetur, interrogabat eum Achabus num contra Ramoth Gilead suscipienda esset expeditio? ille ironice dicebat, Ascende, fœliciter rem geres. Rex qui ex pronuntiatione intelligebat eum non serio loqui, obtestabatur eum ut quod res erat diceret. Dicebat igitur se vidisse universum Israelem dispersum in montibus, veluti oves carentes pastore, Dominumque dixisse, Illi dominum non habent revertatur quisque domum suam incolumis. A hab dicebat, An non dixeram tibi, hunc hominem nihil boni mihi vaticinari? Pergit Propheta dicens, Audi verbum Domini: Vidi Dominum sedentem in solio suo, & omnis exercitus cælorum stabat juxta eum ad dextram ejus, & ad sinistram ejus, dicebatque Dominus, Quis persuadebit Achab ut ascendat & cadat in Ramoth Gilead? Quumque alias aliud diceret, egrediebatur spiritus quidam, & stans coram Domino ait: Ego persuadebo ei, Aitque Dominus ad eum, Qua in re? Is ait, Egrediatur, eroque spiritus mendax in ore omnium prophetarum ejus. Dixit ergo, Persuadebis, simulque efficies: egredere itaque, & fac sic. Et nunc en dedit Dominus spiritum mendacem in os omnium prophetarum istorum, loquutusque est Dominus malum super te. Accedens autem Sedechias percussit Micheam in maxillam, & ait, Vbinam transivit spiritus Domini à me, ut tibi loqueretur? Micheas & illi prædicebas quid ipsi excentrum esset. Rex

mandabat eum conjici in carcerem , pa-
nem & aquam ei dari , donec è bello redi-
set . Tunc Micheas dicebat , Si reversus
fueris in columnis & salvis , Dominus non
est loquutus per me . Iubebatque omnem
populum auscultare quid diceret . Reges
nihilominus pergebant , instruebant se ,
& copias suas educebant contra hostes .
Ashab imperfectus est in prælio : Iosaphat
qui se impio conjuxerat , venit in maxi-
mum vitæ discrimen , &c.

Hanc historiam paulò prolixius reci-
tavi , ut videamus quomodo Deus illis qui
verbum suum contemnunt , justo judicio
spiritus mittat , à quibus decipiuntur &
fallantur .

Idem toti Christiano populo , aliquot
seculis post Apostolorum tempora accidit .
Nam cùm verbum Dei non amplius in
tanto precio haberetur ut par fuisset , sed
homines suos affectus illi anteferrent :
cùm propter fidem & veritatem nulla adi-
re pericula vellent , sed omnes religiones
eodem fere loco haberent , Deus punivit
eos , ut inciperent auscultare seductoribus ,
qui eorum affectibus se attemperabant :
dedicserunt ex simulachris , quos libros
Laicorum vocarunt , ossa illorum exoscu-
lati sunt & auro incluserunt (si modò ossa
illorum fuerunt) quorum doctrinam an-
teca recipere designati sunt : falsis appa-
ritionibus & Spectris diabolicis fidem ad-
hibuerunt : atque ita magnæ suæ ingra-
titudinis dignas pœnas persolverunt . Ut
diximus qui suos magistros audire nolunt ,
pollos

postea magno suo dedecore aliis quibus
nollent coguntur obtemperare: ita acci-
dit miseris illis hominibus; magis magis-
que deflexerunt à verbo Dei: ita ut tan-
dem amilla veritate, quidam sursum,
quidam deorsum cursitarint, ut peccato-
rum remissionem consequerentur: ille
huic, hic alteri spiritui fidem adhiberet, id
quod nemo inficiari potest.

Antea quoque idem Gentilibus acci-
derat, ut ex Epist. ad Rom. 1. cap. & ex
ipsorummet libris apparet: Multos deos
coluerunt, multa signa & prodigia inter
ipsos edita sunt, multas deorum appar-
tiones habuerunt, multa oracula: quæ ad
prædicationem Apostolicam omnina con-
ticuerunt. D. Athanasius scribit De hu-
manitate Verbi, 55. & 67. folio, Olim
erant Delphis in Bœotia, Lycia, & aliis in
locis quæ ipse nominat, oracula: nunc
postquam Christus omnibus undique præ-
dicatur, cessavit hæc insania, &c. Ad hunc
modum scribunt etiam Lactantius, & alii.
Postquam nostro tempore, traditionibus
humanis repudiatis, Euangelicam doctri-
nam avidè amplexi sumus, apparitiones
animarum sive spirituum tantum non
evanuerunt. Aut quis, quæso, animam
vel spiritum audit errare, &c (ut vocant)
suffragia petere? Tumultus illi nocturni
spirituum rarius exaudiuntur.

C A P . II.

*Quæ sit causa quod nostris temporibus
tam pauci spiritus conspiciantur vel au-
diuntur.*

LVx verbi Dei pellit spiritus illos, qui suas res libenter in tenebris expedient. Accedente clara luce, umbræ & tenebræ evanescunt. Princeps tenebrarum horret lucem, & ubi homines Deum Patrem per solum Christum adorant, in ipsum credunt, & illi soli se committunt, non habet locum. Si homines verbum Dei magnificiunt, non finit eos ita decipi & falli, ut illos qui præter Dei verbum alia admittunt.

Iocum quendam hoc loco dissimulare non possum: Cùm mentio aliquando incideret quodam loco, de visionibus & Spectris, quidam Euangelicus dicebat cuidam Papistæ, Vel hinc colligere debebatis nostram religionem veram esse, vestram falsam, quod ab eo tempore quo Euangeliū nobis prædicatum est, pauca Spectra conspiciuntur. Alter respondebat *κατὰ*
Benedic. *Ciau,* imò hinc colligere debetis, vestram *Etus in* religionem malam esse, nostram bonam: *cænobio* diabolus enim illos infestatur, quos me multos, tuit sibi elapsuros.

in foro Non dissimile est id quod Aeneas Sylvanicum vius (qui postea Papa factus, Pius II. dividet *Etus fuit*) in historia concilii Basiliensis, *demos* ex vita S. Benedicti patris monachorum nem. recitat ille monasterium quoddam sanctorum

Ætorum virorum visitans, infinitas dæmonum vidit catervas, qui cum sanctis patribus conflictantes, bona quæ illi patabant opera, perturbare conabantur. inde ad nundinas multis mercibus multisque contractibus frequentes se conferens, unicum duntaxat dæmonem, eumque tristem & ociosum in specula quadam constitutum aspexit: miratusque Benedictus, quod locum sanctum & orationi deditum dæmonibus plenum, locum autem prophatum & perjuriis aliisque delictis occupatum, ab unotantum dæmoni custoditum invenisset, adjuravit dæmonem ut sibi causam proderet. ille respondit, locum sanctum expugnatione dæmonum indigere: qui autem sua sponte peccarent, his non opus esse fraude diabolica.

Interrogo te Papista, an non idem vetustis temporibus Gentiles dicere posuissent Christianis, cum interrogarent cur oracula ipsorum conticuissent? item cur tam rarae essent apparitiones? Si spiritus illi vel Spectra sunt diaboli, cur dicitis & creditis animas esse hominum mortuorum quæ opem expertant? Veram causam tibi aperiam, cur tam rarae sint illæ visiones: Quoniam diabolus videt nos ipsius versutiam & dolos intelligere, alios sectatur, aliis insidiatur. Ut cum noctu digitos pedis alicujus teste vis confringere (ut solent aliquando homines jocosæ, animi causa facientes) eumque trahere, si videoas eum dolum sentire, statim eo reliquo confers te ad alium qui sterit, ideoque dolum non sentit.

Sunt

Sunt alia quoque cause ob quas ratiōnales sunt hæc. Si quis te semel, iterū, tertio fallat, deinceps aperis oculos, vides quid agat, quid moliatur: ita cùm sèpius decepti simus ementitis visionibus, non facile credimus, si nobis dicatur aliquam animam vel spiritum apparuisse. Piscator, ut est in proverbio, iustus sapit. Ad hæc cùm pauci nunc sibi metuant à Spectris, facile invenirentur, qui querere eavellent, videre imò controstante, hoc scitur: ideo nemo facile personam induit, aut alias animam esse mentitur. Pueris facile persuadetur adesse virum atrum, procerum fœminam, quæ in sacco plorantes condat, &c. sed postquam adoleverint, non amplius larvis & hujuscemodi sermonibus terrentur: ridebunt tuam stultitiam si deinceps sic terrere eos instituas. Ita, cùm pueri essemus in Scripturis: hoc est, sensum earum non assèqueremur, potuerunt nobis multa persuaderi. Nunc cùm illas in omnibus linguis legimus, in illis quotidie proficimus, non patimur nobis ita illudi, nec cuivis apparitioni credimus. Quot Spectra pepulit Bernensium monachorum detecta malitia? Terriculamenta in hortis & agris eriguntur ad pellendas aves, quæ etiam tandem nugas esse sentiunt, nec amplius ejusmodi iudicribiis abiguntur: quid igitur mirum, si post maximam pietatis & veritatis jacturam, homines quantumvis simplices, tandem oculos aperiant?

CAP. III.

Quare Deus fragores insolitos, & inconditos strepitus, ante mutationes insignes, & alias sinat audiri.

Quod quedam præcedunt obitum hominum, item insignes mutationes & excidia, putat fragores mirabiles, & inconditi fremitus, id etiam in bonum sit fidelium, & pœnam infidelium. His enim ostendit Deus nihil temere fieri, sed vitam, mortem, res secundas & adversas in Dei manu positas esse. Res nequaquam habent, ut Epicurei dicunt, videlicet Deum non curare sive quis moriatur, sive nascatur, sive bene sive male habeat, sive respublie florent sive intereant. Christus ipsos nos docet, ne passerculum quidem super terram eadere circa Dei voluntate. Solomon & Daniel dicunt, Deum cor Regis in sua manu habere, & Reges constituere atque deponere. Proinde si fragores illos & alia id genus audiamus, erigere potius nos debent quam terrere. Deinde monet nos Deus his rebus, ne socordes simus & sceuri, nam omnibus seculis non verbis solùm, sed & rebus mirandis suos excitavit. Gentiles quoque miraculosas illas res pro admonitionibus suorum deorum habuerunt: ut passim in historiis eorum est videre. Etsi autem pleraque à cacodæmonie fieri versimile sit, nihilominus tamen videamus his in rebus Dei optimi maximi erga

erga nos paternam curam & benevolen-
tiā, defensionemque contra insidias dia-
boli. Et enim diabolus irrequietus sit,
& in omnes occasiones paratus ad perden-
dum nos; non tamen lēdere nos potest,
domino pro nobis excubante, nosque pro-
tegente. Impii, qui verbi Dei prædicati-
onem contemnunt his rebus terrentur,
ut quō severtant nescientes, fateri cogan-
tur Deum procurare res humanas: bonos
item & malos spiritus existere. Alioqui
non possent cohiberi, sed majoribus malis
fideles afficerent, nisi Deus hujusmodi re-
bus terrorē ipsis incuteret, eosque veluti
fræno retraheret.

C A P. IV.

*Quo pacto illi se gerere debeant, quibus
boni vel mali spiritus apparent, & aliæ
res mirande offeruntur: & primo loco,
quomodo se Gentiles & Iudei in hujus-
modi casibus gesserint.*

*U*nrectius intelligamus, quo pacto nos
gerere deceat, si aliquid apparet, sive
bonum sit sive malum, primo loco
indicabimus quomodo se Gentiles & Iu-
dæi olim in hisce casibus gesserint.

*Quid
Genti-
les reee-
rint.* Apud Gentes errantes illi spiritus non
solùm animas se esse dixerunt, sed etiam
indicarunt quid in eorum gratiam facere
conveniat & expediat: nempe Feralia &
Parentalia celebranda esso, corpora co-
rum sepelienda, templa extruenda, ferias
perca-

peragendas, atque alia id genus.

Suetonius scribit Caligulae imperatoris cadaver clam in hortos Lamianos depositum, & tumultuari rogo semianibulum, levi cespite obrutum esse, postea perforores ab exilio reversas erutum, creatum, sepultusque. Priusquam id fieret, hortorum custodes umbris inquietatos. In ea quoque domo in qua occubuerat, nullam noctem sine aliquo terrore transactam, donec illa ipsa incendio consumetur. Apud alios quoque scriptores legimus, illos qui non legitimè sepulti erant, vel si tempore belli usitatae ceremoniae intermissione fuissent, umbras vel suis, vel aliis apparuisse, questas esse, rogasseque ut & justa & alia ceremoniae in eorum gratiam haberentur: unde Cenotaphia nata sunt, Septimæ, Tricessimæ, Anniversaria sacra, de quibus multa occurunt apud Ethenicos scriptores, & apud Lilium Gyraldum in libello de sepultura, ex veteribus Poëtis aliqua commemorantur: item apud Polyd. Vergilium de invent. rerum lib. 6. cap. 10. Quosdam petiisse post suum obitum ut sepelirentur, suprà in seunda parte, i. cap. exposuimus. Cicero scribit lib. de Legibus, quod Romulus conditor urbis Romæ, non longè ab Attici ædibus inambulans post excessum suum, Proculo Iulio dixerit se deum esse & Quirinum vocari, templumque sibi dedicari in eo loco jussit.

Ovidius scribit lib. 5. Fastorum, Rerum Faustulo & Accæ Laurentiæ uxori illius,

illius, nutrici suæ, noctu apparuisse, quæ
stum esse de miseranda sua morte, eosque
rogasse in hoc essent, ut dies illa quo cæsus
erat, inter feriatos haberetur. Romani,

Feralia. teste Ovidio lib. 1. Fastorum, celebrabantur
mense Februario Feralia, quibus diis mani-
bus justa solvebantur, & epulæ ferebantur
ad sepulchra ab his quibus jus erat ibi pa-
rentare, unde Feralia Festo & Varroni dicta
sunt. Ponebantur autem epulæ in his sa-
cris super silicem, quæ inde, ut Servius
dicit, Silicernium dicebantur: quo voca-
bulo quidam significari volunt funebre
convivium, quod senibus exhibetur. Do-
natus, Silicernium esse dicit cœnam, quæ
inferratur diis manibus: quod eam silentes
cernant, id est, umbræ possideant: vel
quod qui eam inferant, cernant, neque de-
gustent, &c. Appellabantur etiam Paren-
talia, sacra in quibus pro parentibus seu
majoribus extructæ epulæ sepulchris fere-
bantur. Quamvis autem manes parvis
muneribus placari crederent, lacte, vino, &
Parentalia. aliis rebus quarum apud Ovidium si-
mentio: tamen etiam maestabant vieti-
mas, unde quidam à feriendis pecudibus,
Feralia putant dicta esse. Sacrificiis adde-
bant preces, accendebant lumina. Quum
Romani bellis impediti olim intermis-
sent Parentalia: putabant iratos manes,
eam ob causam tempestates & pestem or-
sam esse, & egressas è sepulchris umbras
defunctorum errasse cum querelis circa
sepulchra, item per urbis vias & per agros.
Duravit hoc festum undecim diebus,

qui-

quibus nuptæ à viris secumbebant, nubiles nuptias non contrahebant, simulachra deorum celabantur. Umbræ extinctorum, quum ad epulas venirent, errabant circa sepulchra & pascebantur silicernio.

Mense Mayo celebrabatur noctu festum Lemuria, quod initio Remuria, postea Lemuria vocarunt. Hoc festum non multum à Feraribus differt, quæ ad placandos Lémures instituta fuerunt. De Origine eorum & ritibus vide Ovidium lib. 5. Fast. Surgebat intempesta nocte qui umbras placaturuserat, nudis pedibus incedebat, aqua fontana se perluebat. Fabas quas ore versaverat, à tergo jaciebat, dicebatque se illis redimere, pulsabatque ætra, & orabat ut umbræ abirent: quod si novies fecissent, perfecisse se putabant sacra, per triduum autem celebrata fuerunt. Sacrificia quæ pro inferis fiunt, Inferias vocant.

Apud Lucanum legitur de umbris Syllæ & Marii expiatis. Suprà diximus Athenagoram philosophum ossa quæ in domus vestibulo Athenis effodiebantur, jussisse legitimè sepeliri, &c.

Veteres Iudæi habuerunt apertum Dei mandatum, ne pseudo prophetarum miraculis moverentur: & diserte eis vetuit, ne consulerent mortues. Saul initio sui regni quum pietati adhuc studeret, magos & veneficas delevit. Quo pacto nostris temporibus Iudæi se gerant apparentibus Spectris, non quidem memini me unquam audire vel legere: sed ut in aliis rebus, ita hac

hae quoque in parte superstitiones esse,
mihi non est dubium.

C A P . V .

Quo pacto Christiani, quibus Spectra se offerunt, segerere debeant, & primùm forti esse animo debent, & firmi in fide.

Quomodo verò Christiani se in hoc casu gerere debeant, nobis (ut & alia quæ ad salutem nostram pertinent) in sacris Literis plenissimè ostenditur, Nempe ut primùm fortes simus, impavidi, & constantes in vera fide. Nam si boni sint angeli qui se ostendunt, in bonum nobis à Dei mittuntur: Si sunt mali, non possunt nobis quantumvis cupiant, absque Dei permissione, mala inferre. Si nihil est quam vana persuasio, aut inane simulachrum, stultum profectò esse timere. Naturale quidem est, ut quum hæc nobis offeruntur, horrescamus. Nam pii viri in veteri & novo Testamento etiam ad bonorum angelorum occursum & conspectum expaverunt: animus tamen iterum colligendus est. Cùm discipuli Christi Domini viderent inambulantem aquis, & navi appropinquantem, putabant se Spectrum videre, consternabantur, clamabant præ metu: Dominus autem dicebat illis, Bono animo este, ego sum, ne terreamini. Idem legitur Lucæ 24. cùm redivivus eis appareret, & illos turbatos videret. Matt.

10. cap.

10. cap. Nem etuatis vobis ab his qui corpus occidunt animam autem non possunt occidere : sed metuite magis illum qui animam & corpus potest in gehennam perdere. Gratum eslet diabolo , si ipsa subinde metueremus.

Etsi verò spiritus aliquis tumultuerit *Spiritus* & perstrepit , ne expavescas. Etenim si tumultu ideo tumultuatur, ut tibi formidinem injiciat , ne cures : sed sine eum quandiu voluerit tumultuari, si videat te impavidum esse, recederet à te. Quod si placet, potes illi dicere : Abi in malam rem : nihil juris habes in me, qui credo in Christum servatorem , ego possessor sum hujus domus , non tu , cui alias locus deputatus est,&c. Si sentiat se non metui , ejusque tumultus non curari , non diu manebit. Rem nota similitudine declarabo. Sunt homines qui si putent alios sibi ab eis timere , simulant se velle ensem stringere , aliquando strinquent & lapides feriunt, tremunt & vociferantur. Sin verò intelligent animosos esse , & fortiter, si necessitas postulet, pugnatores , statim recondunt gladium suum in vaginam : ita si diabolus videat te fortem esse , & gladio verbi Dei armatum , alios queret, quibus terrores incutiat.

Quod si Deo visum est, te ad tempus per cacodæmonem exercere, ut lobum, patienter feras quæ tibi ab illo inferuntur, idque propter Domini præceptum. Scias quod neque opes, neque corpus, ne dum animam, citra Dei permissionem vel tantillum lædere possit. Si verò Deus ei permittat ut in

in corpore te affligat, quo cunque modo id
fit, cogita Deum ad tuam utilitatem id
facere, qui aliis per alias instrumenta gra-
ves morbos immittit, aut aliis malis eos
exercet. Fortis esto, & constans in fide.
Quisque tamen ab audacia, temeritate &
præcipitantia sibi caveat.

Christus Erigat te quod scis Christum diabolum
vicit viciisse, sicut ipse similitudine de forti ar-
cacoda- mato, *Lucæ* 11. cap. docet. *Ioannis* 12. &
monem. 16. dicit. Princeps mundi hujus ejicietur
foras: nimurum ex cordibus illorum qui
inhærent Verbo Dei, & mundum, cuius
princeps ille existit, non amant. *Iste e-*
nim dominatur illis qui terrena nimis
amant.

i. *Ioannis* 3. dicitur Filium Dei ideo
apparuisse, hoc est, venisse in hunc mun-
dum, ut opera Satanæ destrueret. Multa
in Euangelica historia miracula extant,
quaæ ostendunt Christum vel verbo dæmo-
nia pepulisse. Etsi Deus ad tempus Satanæ
multum concedat, tamen limitem ei præ-
fixit, quem transgredi non potest: fideles
non ulterius ab eo sinis tentari, quam fe-
rendo sint. Illis quibus dat magnas affi-
ctiones, gratiam quoque suam abundè sub-
ministrat.

Satan Non mirum nobis videri debet, si inter-
versa- dum spiritus conspiciantur vel audiatur.
sur in- Satan enim, ut Petrus testatur, passim ob-
ser ho- ambulat, in domibus, agris, sylvis, aquis,
munes. ignibus: non tamen semper conspicitur,
nec id potest nisi Deus ei permitteat. Quod
non semper à nobis conspicitus (varias
enim

enim qui sua natura invisibilis est, fermas assumit) vel auditur, Dei bonitati acceptum feramus, alioqui vix momentum quiesceremus. Sin verò interdum mali spiritus, aspectabili forma nobis, Deo volente occurrant, vel aedes infestent, non est putandum, eos antè in domo nunquam fuisse.

CAP. VI.

Ilos qui à Spectris vexantur, imprimis deceperibus insistere, jejuniis, sobrietati, vigilis & pietati vita studere.

ET quoniam boni angeli rariùs hominibus nostra iritate apparent, (longe enim alia ratio est hominum in novo Testamento, quam in veteri, quibus suos angelos Deus crebro misit) mali frequenter, quando cubitum nos conferimus, quando surgimus, eò diligentius nos Deo commendare debemus.

Noster servator inter alia nos orare docuit, Libera nos à malo. Ad hæc Matth. 17. dicit, diabolum non depelli nisi per preces & jejunia. De illis qui diris & execrationibus dæmones pellendos putant, in fine libri dicam. Matth. 26. Vigilate & orate, ne in temptatione in incidiatis. Lucæ 22. dicit Petro, Satanas expetivit vos, ut cibaret sicut triticum sed ego regavi pro te, ne deficiat fides tua. Hodie quoque intercedit pro nobis ad dextram Patris sui celestis. Vetus patres etiam in omnibus periculis & arumpis opem diuinam implor-

In
ce-
sio-
nes.

ploratunt , cujus rei multa exempla congerere supervacaneum esset. Utile quoque est preces & tòius Ecclesiæ petere , quando à Lemuribus vel Spectris vexamur. Scimus quin preces Ecclesiæ in hoc & aliis casibus utiles atque efficaces esse : & fideles in suis criminis illas semper petivisse. Vult etiam Deus ut in hac vita fideles precibus suis sese mutuum sublevent. Quòd autem Sancti postquam hinc excesserint , pro nobis orent , vel quòd nos preces ipsorum petere debeamus , nullum Dei præceptum vel exemplum in sacris literis extat.

Apostoli quoque hac via diaboli *in sediis* resistendum docent. S. Paulus ad Ephel. 6. Petrus in 1. cap. 5. Sobrii , inquit , estote , vigilate : quoniam adversarius noster dia- bolus tanquam leo rugiens obambulat , querens quem devoret. Cui resistite solidi fide , &c.

Quando homines securi sunt & negligentes , voluptatibus dediti , & immersi ebrietati , rapulæ , avariciæ , adulterio , aliis que sceleribus , ibilicum habet Satanus.

Sancta vita pugnandum contra diabolum. Quare vigiliis , precibus , jejuniis studendum est , & sanctè vivendum , verbum Dei libenter & frequenter audiendum , libenter de eo loquendum , legendum , ut Spectra illa diabolica à nobis depellamus. Si munus aliquod publicum geras , bona fide illud exequere: opes injustas restituere suis dominis , aut in piis usus confer , &c. Si homines neque Deum neque verbum ipsum curant , mirum non est Spectra illis apparere : permittit enim hoc Deus ut humilientur & in se descendant.

Hoc-

Horribile hoc est, quod quidam se de-
clunt cacodæmoni, ne ab ipso affligantur:
illi cogitare debebant, si hoc faciant, se in
perpetuum à malis spiritibus cruciandos
esse, nisi veram pœnitentiam agant, & ad
Deum iterum convertantur.

C A P. VII.

*Spiritus qui apparent, meritò nobis suspecti
esse debent: non sunt conferendi ser-
mones cum ipsis: nihil ex ipsis est di-
scendum.*

OMNES spiritus aut apparitiones, nobis
non absque causa suspectæ esse de-
bent. Et si enim Deus opera & mini-
sterio angelorum bonorum ad salutem
fuorum fidelium utatur, rarius tamen no-
stris temporibus apparent. Longè enim
aliter post Christi adventum in hunc mun-
dum res habent, quam olim vetustis tem-
poribus. Licet tibi videatur quod bonum
angelum videris, tamen ne facilè & temerè
ei credas. Si res ipsa postea ostendat bonum
fuisse angelum, qui de re aliqua præclare
te admonuit, vel ex magnis periculis libe-
ravit: gratias age Domino, quod tam
clementer & paternè tecum agat, & tu
curam suscipiat, stude ipsius voluntati.
Sin verò angelus à te conspicitur, qui tibi
blanditur & adulatur, quales sunt spiritus
qui opem petunt: jam ante audivisti, ver-
bis ipsorum fidem nequaquam esse adhi-
bendam. Homines qui blandiuntur, &

K assen-

assentantur, nobis suspecti sunt, cur itaque spiritus illi nobis suspecti non essent? Ne venias in colloquitionem cum illis spiritibus, ne interroges eos quid vel reddendum, vel faciendum, vel quid futurum sit. Ne queras qui sint, vel quam ob causam videndos & audiendos sese praebant manu si boni sint, gratum eis erit, si nihil audire velis præterquam verbum Dei: si vero mali, mendaciis te fallere conabuntur. Cum Matth. i. cap. angelus Iosephum per visionem instrueret, prophetice statim scripturæ testimonium adjunxit. Si ne angelo de cælis venienti credendum est, quis vitio ne his vertet, si spiritibus & somniis suspectis non credamus? Christus & Apostoli, quantumvis edendorum miraculorum facultate instructi essent, tamen doctrinam suam sacris Literis confirmarunt.

Cum ipse Deus Opt. Max. Adamum interrogaret in Paradiso de violato suo mandato, & ille culpam in Evam conferret, Eva in serpentem, qui ei author fuisset ut de fructu prohibito vesceretur, Deus serpentem, hoc est diabolum, qui hoc instrumento usus fuerat, nolebat interrogare quare id fecisset, norat enim mendacem esse. Nisi Eva colloquuta fuisset cum serpente, nunquam præceptum Dei violasset. Si spiritus illi sua sponte nobis multa velint narrare, non sunt audiendi, multò minus sunt adjurandi, ut vera nobis narrent Deus sua lege cavit, ut sœpe diximus, ne quis ex mortuis aliquid seiscitur.

Deus

Deus ipse suos fideles Servos, Prophetas, Deus
 Apostolos, Evangelistas, & præcipue filium dedit
 suum unigenitum. Dominum & servato- nobis
 rem nostrum Iesum Christum, in hunc docte-
 mundum misit, suosque fideles per illos res
 Adeliter & sufficienter instituit, quid cre-
 dere, quid facere, quid omittere debeant,
 quinam cultus ipsi placeant, & alia. Per
 illos de rebus magnis quæ in Ecclesia &
 imperiis futuræ sint, usque ad beatuni il-
 lum dicem, quo Christus mundum judica-
 bit, & generale concilium celebrabit, atque
 ultimam sententiam proferat, quis bonam
 quis malam causam habuerit: quo item
 bonos à malis separabit. Christus ipse re-
 diens ex mortuis, non statim in cælos
 ascendit, sed morata traxit in hisce terris,
 discipulis suis & multis aliis redivivus ap-
 paruit, ne diceremus, Quis unquam rediit
 qui nobis nunciarit quis sit status in altero
 seculo?

Adhæc Deus libros sacros difficillimis Deus
 & diuturnis persecutionibus, in quibus literas
 tot utiles libri perierunt, ad nostram utili- sacras
 tatem miraculosè in hodiernum usque conser- conser-
 diem conservavit, & deinceps eos conser- vavit.
 vabit invitis iniuriis omnibus.

Instituit etiam ministerium Verbi, ut ad Deus
 finem usque mundi homines existant, qui sacrum
 verbum suum viva voce & scriptis inter- ministe-
 pretentur, & alios de voluntate Dei eru- rium
 diant. Verbum ipsius est lucerna, quæ in insi-
 tenebris oso hoc mundo, qui plenus est tuit.
 erroribus, lucere debet, sicut Psalmo 119.
 legitur, Ioan. 8. cap. dicit Servator noster

esse lucem mundi, quem qui sequatur non ambulat in tenebris.

Hoc fixum manet. Quare non aliæ prefactiones expectandæ nobis sunt, neque modo miraculo de cœlis, neque ab errantibus spiritibus vel animabus, &c vulgæ non rectè vocant. Sed fingamus spiritus illos errantes esse mortuorum: necesarium erit ut vel fidelium, vel infidelium sint animæ. Si sunt animæ fidelium, nos exemplo Christi remittent ad Sacras literas, dicent cum Deo Patre, de Filio ejus servatore nostro, hunc audite: Si sunt infidelium & sceleratorum animæ, quis, quæso, illas audire volet, aut fidem dictis eorum adhibere? Præterea hæc quæ animæ illæ fictitiæ dicunt, vel consentiunt cum sacris Literis, veleis adversantur. Si consentiant, recipienda sunt, non propterea quod ab illis dicuntur, sed quod verbo Dei continentur: si vero adversentur, nequaquam recipi debent, et si angelus de cœlo diceret, Non fidem adhibes homini tibi familiariter noto, & alias fide digno, qui vivens & integer corpore & animatum versatur, si affirmat rem aliquam, quam nosti pugnare cum Sacris literis: cur igitur Spectro ignoto fidem adhiberes? In causis civilibus testimonia mortuorum rejiciuntur: cur igitur in rebus religionis, errorum illorum testimonia audiremus?

Domino Deo nostro non esset difficile, angelos suos (quibus alioqui utitur ad utilitatem nostram) ad nos mittere, & per illos fidem docere, sed aliter rem iudicuit.

Legi-

Legimus in Actis Apostolorum 10. cap. quod per angelum Cornelium iussit Petrum ad se accersere, ut in fide cum inserviat. Potuisset mandare angelo de cendo Cornelio, sed ordinariam viam sequitur. Optimum igitur fuerit, simpliciter sacris Literis inharrere, omnes apparitiones spirituum & somnia atque revelationes ad Sacras literas, tanquam ad Lydium lapidem exigendas: nihil admittere quod Sacris literis non tradatur. Nisi enim hanc cautionem adhibeamus, periculum est ne fallamur. Si idem veteres Padres fecissent, non tam longe ab Apostolica simplicitate recessissent.

D. Augustinus lib. 3. contra literas Petilianis cap. 6. dicit: Sive de Christo, sive *nitio D.* de quacunque realia, quae pertinet ad fidem vitamque nostram, non dicam nos, *Augu-*
stini. nequaquam comparandi ei qui dixit: Licet si nos: sed omnino quod sequutus ad-
jecit, Si angelus de celo vobis annuncia-
verit, præterquam quod in Scripturis lega-
libus & Euangelicis accepistis, anathema
sit.

D. Chrysostomus ad Galat. cap. 1. Abraham, dicit, cum esset rogatus ut Lazarum remitteret, dixit: Habent Mosem & Prophetas: si non audierint illos, nequeresurgentes mortuos audient. Cum autem ista dicentem inducit Christus, ostendit quomodo Scripturas sacras etiam excitatis mortuis fide digniores esse velit. Paulus verò (Paulum verò cum dico, rursus ipsum Christum dico: nam is animam illius

illius movebat) angelis quoque ē cœlo
descendentibus eas præponit, idque valde
merito. Angeli siquidem, licet magni,
servi tamen sunt & ministri. Omnes enim
Sacra scriptura non à servis. sed à Deo
omnia domino scribi sunt, ac misseruntur.
Hæc illi duo sancti Patres.

Quæcunque nobis cognita necessaria
sunt, plenissimè Sacris literis continentur:
quæ in illis non extant, curiosè inquirenda
nobis non sunt tanquam ad salutem utilia.
Quis igitur dicet contra Dei præcep-
tum ex mortuis, ex diabolicis Spectris,
hæc vel illa exquirenda esse? Quæ arcana
& abstrusa sunt, in vita demum æterna
perspiciemus. Annon Deus, si verbo ip-
sius non contenti sumus, dicere nobis id
potest, quod per Heliam legatis Oohosie
regis dixit: Nullusne Deus est in Israele,
quod Accaronem pergitis consulturi Beel-
zebub? Etiam Thomas Aquinas negat au-
diendos dæmones qui imponunt simplici-
bus, simulantes se esse animas hominum
mortuorum: atque eo fuso vel maximè
territantes, quod & gentilibus interdum
contigerit. Si certum esset diabolum non
posse apparere, & hominibus insidias pa-
rare: item ingentia miracula edere, for-
tassis illos spiritus audiendos quis putaret:
sed contrarium videmus. Spiritus malus
ornat errores coloribus cultus divisi, &
sub specie pietatis eam oppugnat. Nam ut
D. Hieronymus dicit, cacodæmon non pre-
bet se conspicendi qualis est suis fallaciis.
Iudeo circumspecti & cauti esse debemus.

Adhære,

Adhuc, vera miracula sunt tantum te- Quan-
timonium & sigillum Verbi, neque per tu- mittere.
illa probanda sunt, quæ cum verbo Dei baendū
pugnant. Omnia miracula quæ nos à con- sit mi-
ditore abducunt ad creaturas, & nostris raculi.
operibus tribuunt quod soli Christi merito
tribui debet: & ad summam, quæ nos in
errores abducunt, rejicienda sunt. Sianim-
mabus illis crederetur, nemo certus esse
posset de suis rebus. Nam subinde novum
aliquid (ut superioribus seculis factum esse
constat) institueretur. Missos igitur sao-
spiritus illos, & veram religionem ample-
tere, inque ea constanter persiste.

C A P. VIII.

*Testimonia sacrae Scripture, & exemplum
quod huicmodi apparitionibus non sit
adhibenda fides, quodque cauti esse de-
beamus.*

Quod non statim omnibus illis quæ
audiuntur, fides adhibenda sit, non
solum experientia & multa prover-
bia, sed ipsæ Sacrae literæ nos docent: præ-
cipue verò in rebus nostræ salutis, de qua
re quædam duntaxat loca & exempla pre-
feremus.

Cum Christus discipulos suos primùm
ablegaret ad prædicandum Euangeliū,
dicebat illis Matth. 10. cap. Estote pru-
dentes sicut serpentes, & simplices sicut
columbae: cavere vobis ab hominibus:
quantò magis à diabolis nobis caveredemus?

bemus? Matth. 24. vaticinatur Christus quod multi falsi doctores venturi sint novissimis temporibus, & stupenda miracula edituri ad confirmandum errores suos. Ideoque a fidelibus postulatur certi sunt. Non temere addit: Ecce, ego predixi vobis. D. Paulus ad Gal. .cap. magna gravitate dicit, si angelus de celo veniat, & aliud eis Euangelium predicet, anathema esse. Ita, si hodie quoque spiritus veniant, & dicant quae pugnant cum doctrina Prophetica & Apostolica, repudiandi sunt. In 1. ad Tim. 4. cap. vaticinatur Apostolus de falsis doctoribus, qui ultimis temporibus venturi sint, & dicit: Spiritus diserteloquitur, quod posterioribus temporibus descendent quidam a fide, attentes spiritibus impostoribus, ac doctrinis demoniorum, per simulationem falsilorum, cauterio notatam habentium conscientiam, prohibentium contrahere matrimonium, jubentium abstinere a cibis, quos Deus creavit ad sumendum cum gratiarum actione fidelibus, &c. Per spiritus illos intelliguntur falsi doctores, qui jactitant Spiritum Dei: sed quid obstat, quod minus etiam de vagis illis spiritibus intelligamus, qui hominibus multa persuaserunt? In 2. ad Thess. .cap. cum quidam dicerent novissimum diem jamjam instare, predicit Paulus defectionem & Antichristum prius venturum, obtestaturque credentes, dicens: Rogamus autem vos fratres per adventum Domini nostri Iesu Christi, & nostri aggregationem illum

illum (ele&ti enim ad illum colligentur) ne citò dimoveamini à mente, neque turbemini, neque per spiritum, neque per sermonem, neque per epistolam, tanquam à nobis profetam, quasi instet dies Christi, ne quis vos decipiat ullo modo, &c. Quæ verba, meo quidem judicio, de errantibus illis spiritibus etiam intelligi possunt non incommode. D. Ioannes dicit in 1. epist. 4. cap. Charissimi. ne cujus spiritui credatis, sed probate spiritus an ex Deo sint: quoniam multi pseudo-prophetæ exierunt in mundum. Per hoc cognoscite Spiritum Dei: Omnis spiritus qui non confiteretur Iesum Christum in carne venisse, ex Deo non est, &c. Hoc loco non quidem loquitur de spiritibus qui se mentiuntur animas esse: sed de doctoribus illis, qui glorianter se divino Spiritu præditos esse. At si viventibus non statim credendum est, multo minus mortuorum animabus. Etsi vero neque Christus neque Apostoli, nos tam diligenter monuissent, ne sinamus nos miraculis & sermonibus spirituum seduci, tamen quotidiana experimenta nos docent, ut circumspecti & cauti his in rebus simus. Nam falsi doctores cum primùm vident se testimoniis Scripturaræ destitutos, statim ad visiones & Spectra convertuntur, quibus sua probare volunt: quæ res latissimam multis erroribus fenestram patet. Quoniam ambitio, avaritia, invidia, clericos adegerit, plurimis exemplis notum, & supra quoque obiter ostensum est. Nonas ordines Monachorum inter se

certarunt de Primatu? Nonne nova miracula, divos peregrinationes, sanctos spiritus finxerunt?

Exemplum quoniam non statim fidem habens apparitionibus.

Insigne & præclarum exemplum est D. Virgo, ne cuiuis spiritui statim credamus. Nam cum angelus Gabriel forma aspectabilis ei appareret, eam salutaret, & incarnationem Filii Dei prædiceret, cogitabat illa qualisnam hæc salutatio esset, quomodo hoc fieri posset, cum nullam cum viro consuetudinem habuisset: Tum demum cum ab angelo doceretur de modo, dicebat, Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum. Cur igitur nos cuivis spiritui, etiam illis qui ex diametro pugnantia cum verbo Dei afferunt, statim hædem adhiberemus?

C A P. IX.

Quo pacto fideles in veteri Ecclesia ad occursum spectrorum se gesserint.

Dixi ex Verbo Dei quomodo se pii homines ad spectrorum apparitionem gerere debeant, atque ad hunc modum veteres Christiani se gesserunt. Fuerunt enim fortes & impavidi, studuerunt sanctitati, omnibusque bonis operibus, caverunt sibi studiose ab illis quæ Deo displicant: cauti insuper fuerunt ne hisce spectris nimium tribuerent.

Veteres se crucem munierunt. Visitatus mos fuit ad occursum harum rerum se crucem munire: idem hodie quoque multi soleant facere. Tertullianus

sesi-

Scribit in libro suo de Corona militis, veteres Christianos frontem suam s^epe signasse cruce. D. Hieronymus Demetriadem horatur, ut crebro signaculo crucis frontem muniat, ne locum in ea exterminator Aegypti inveniat. Origenes quoque, Ephanius, Chrysostomus & Augustinus multa scribunt de virtute sancte crucis. D. Athanasius scribit in lib. de humanit. Verbi ejusque corporali adventu, fol. 67. Olim, inquit, d^amonia inani specie ludi-briisque rerum intricabant homines, insessis alibi fontibus, alibi flaviis, lapidibus aut lignis, atque ita præstigiis fatuos in stuporem agebant: Nunc verò cùm apparuerit Dei verbum Spectra hujusmodi & Iudibria imaginum cessaverunt. folio 56. item 72. & aliis in locis eadem de re agit.

Laetantius scribit divinarum Institutionum lib. 4. cap. 26. & per integrum cap. 27 hac de re: dicit ad illos qui frontem cruce signant, diabolum non habere accessum, nec laedere eos posse. Addit, Christianos hac ceremonia antiquitus in expellendis d^amonibus, & sanandis morbis usos esse.

Non quod externo crucis signo tantam vim & efficaciam ascripserint superstitionem enim hoc esset) sed cruci, hoc est, merito Christi, cuius dignitatem simulimentem revocarunt. De sanctis quidem Apostolis & Apostolicis Ecclesiis non legiatur, quod ceremonia crucis in expellendis d^amonibus vel morbis curandis, aut alias quo-

*An
crucis
signum
vim &
liquam
habeat.*

quo-

quoque usi sint. Iudæis, qui in Ægypto superlimpare sanguine agni signarunt, passum fuit: non quod sanguis ovile vim haberet conservandi homines ab intemperie, sed typus erat sanguinis & crucis Christi. Iudæi verò sanguinem non ex sua bona intentione, ut vocant, asperserunt: sed jubente Domino. Sancti Patres illa ceremonia, quod cruce se signarunt, suam fiduciam in crucem, hoc est, in mortem Christi testari voluerunt, quæ omnia mala depellit. Diabolus neque crucem, qua nos signamus, neque frusta illa crucis Christi, quæ pro reliquiis ostenduntur, timet: sed efficaciam & vim mortis Christi, per quam ipse victus est & prostratus. Si quis ceremoniis nimium tribuit, excusari à superstitione nequit, quæ meretur reprehensionem.

Legimus ad hæc apud Veteres, quod in primæva Ecclesia, exorcismis contra dæmones usi sint.

Adju- Apud Tertull. legis in lib. De anima, *ratio* quod immundi spiritus homines sepe deceperint, se pro aliis venditarint, ac simularint se esse animas mortuorum, ne credarent omnes animas ad inferos (quid per Inferorum vocem intelligendum sit supra annotavi) descendere, atque ita fidem de novissimo judicio & resurrectione mortuorum in dubium vocarent. Addit, quod postea eos adjurarint, & compulerint invitatos fateri quod impuri spiritus essent, non animæ mortuorum.

Veteres adhæc impuros spiritus ex homini-

minibus, & locis illis in quibus tumultu suo multis ingentem terrorem incusserunt, eosque læserunt, depulisse legimus. Talis historia apud Abdiam Babylonum extat, de S. Ioanne. Etenim S. Apostoli, & postea multi viri sancti hac gratia à Deo prædicti fuerunt: ut ejicerent immundos spiritus: quod donum in bonum fidelium longo tempore duravit in Ecclesia: postea verò desit, ut alia quoque miracula. Facit ad hæc etiam quod Tertull. scribit in suo Apologetico, fol. 858. & 859.

Iam satis intelleximus quomodo sancti Patres, & veteres Christiani se gesserint quando Spectra eis apparuerunt.

C A P. X.

Varias superstitiones paulatim crevisse, quibus Spectra pellere homines voluerunt.

Progressu temporis superstitiones magis magisque creverunt. Paulus queritur suis temporibus Antichristum expisse, mysterium iniquitatis agere, variae sectas exortas esse: S. Ioann. scribit, suis temporibus multos Antichristos extirpisse: quid igitur mirum, si postea, & mature quidem, varii errores in Ecclesiam irreperserunt, & postea cumulati sunt?

D. Augustinus lib. 22. De civit. Dei cap. 8. cum aliquot miracula recitasset, quæ ideo edita sint, ut homines in Christum credant, ponit talem historiam: Vir tribunitius Hesperius, qui apud nos est, habet in territorio Fusalensi fundum Cumberdi

bedi appellatum , ubi cum afflictione animalium & servorum suorum , domum suam spirituum malignorum vim noxiām perpeti compreserit , rogavit nostros , me absente , Fresbyteros , ut aliquis eorum cō pergeret , cūjus orationibus cederent . Perrexit unus , obtulit ibi sacrificium corporis Christi , orans quantum potuit , ut cessaret illa vexatio : Deo protinus miserante cessavit . Accepserat autem ab amico sua terram sanctam de Hierosolymis allatam , ubi sepultus Christus die tertio resurrexit : eamque suspenderat in cubiculo suo . nequid mali etiam ipse pataretur . At ubi domus ejus ab illa infestatione purgata est , quid de illa terra fieret cogitabat , quam diutius in cubiculo suo reverentiae causa habere solebat , &c. Hinc claret superstitionem statim cœpisse , &c , ut sit , ingenti incremento auctam esse : ut si quis conglobatas nives promoveat , aut si moles nivium in Alpibus deorsum ferri incipient , omnia longe lateque complentur nivibus . Mox etiam cœptum est orari pro animabus , &c sacrificari : & bono quidem animo , id quod ex quibusdam locis sanctorum Patrum non obscurè intelligitur .

Postea cùm Episcopi & Parochi veteres superstitiones non modò non correxerunt , sed potius bona , ut vocant , intentione außerunt , tandem in immensum auctæ sunt : Nam quando Speâtra apparuerunt , homines non Deum solum per Christum invocarunt , sed sanctos , non cogitatores de dicto Pauli ad Rom . 10 . cap . Galia enim argu-

menta

menta nunc prætereo) Quomodo invoca-
bunt illum in quem non crediderunt?
In solum autem Deum credendum: esse ne
Papistæ quidem negant, ideoque ipse solus
per Filium suum adorandus erat.

Quidam scribunt ad pellenda Spectra
imprimis conferre, si oremus Ave Maria.
Vbi obiter annotandum est, salutationem
illam angelicam, non esse orationem, sed
salutationem & historicam narrationem:
quomodo scilicet Archangelus Gabriel
incarnationem Christi sanctæ virginis præ-
dixerit. Sed expende, quæso, verborum
significationem, & velis nolis dicere ope-
rebit, hæc verba, neque petitionem, neque
gratiarum actionem, quæ orationis spe-
cies sunt, continere. Cùm angelus ad ipsam
accessit, salutavit eam, dicens $\chi \tau \alpha \mu \epsilon$
hoc est, salve, vel gaude: (Græcum enim *Avere*,
verbum, & Latinum *Avere*, teste Festo, est *gan-*
candem habent vim) addit gratia plena, dere.
quod passim, ut in scholis loquuntur,
intelligendum est, quod Deus gratiam
suam ei contulerit: ita enim ipse angelus
exponit, quando postea dicit, eam gratiam
invenisse. hoc est, Deum ipsi esse propitium,
& bene velle. Non ita accipienda sunt illa
verba, quod ipsa sit fons gratiarum (ut quidam
interpretantur), quodque ex se gratiam
habeat, eamque illis conferat qui eam in-
vocant, vel salutatione angelica affantur,
hunc enim sensum neque vox Græca, ne-
que alii loci Scripturæ admittunt. Ad
Ephes. 1. cap. dicit Apostolus, Deum nos
suos fidèles gratia sua g̃chos reddidisse
per

per dilectum, hoc est, Iesum Christum. Vbi idem verbum ponitur, quo usus est angelus iufalutanda diva Virgine, Ioan. 1. cap. disertè scribitur, Ioannem Baptistam de Christo alta voce testatum esse, atque dixisse, quod nos omnes de plenitude ejus acceperimus gratiam pro gratia. Legem enim datam esse per Moysen, gratiam autem & veritatem per Christum exortam esse. Alia id genus loca brevitas causa omitto. Ipsa Maria virgo dicit, Deus mihi magnifica fecit. Celebrat gratiam sibi à Deo, nullis intercedentibus suis meritis, tributam. Majorem enim gratiam nulli fœminæ contulit. Magnum autem est discrimin inter illum qui gratiam confert, & illos qui gratiam accipiunt vel consequuntur. Apud illum solùm qui gratiam confert gratia querenda est, & non apud illos qui gratiam aceperunt. Superioribus aliquot seculis, omnes opem D. Virginis implorarunt plus gratiarum & auxilii ab ea sperantes quam ab ipso Christo. Addit angelus, Dominus tecum, benedicta inter mulieres, hoc est, plus gratiarum Deus in te contulit, quam in ullam aliam. Quæ adjiciuntur. Benedictus fructus ventris tui, non sunt verba angeli, sed cognatæ ipsius Elisabethæ, quæ & ipsa eam salutavit. His addecerunt homines religiosi, Iesus Christus, amen. Proinde angelus non omnia illa verba salutationis angelicarum protulit (id quod manifestè colligitur ex ipso contextu, Lucæ 1. cap.) non quod negamus illa verba bona esse &

sanctas;

sancta: de Elisabetha enim dicit textus,
quod impleta fuerit Spiritu sancto sed
qua angelus non dixit, non sunt ei tri-
 buenda. Temporibus Apostolorum &
mulus sequentibus, non invenies apud
probatos scriptores, hanc salutationem
orationis loco habitam fuisse, aut pios
 D. Virginem salutasse vel in vocasse. Quod
 non ideo scribimus, quod D. Virginis
 suum honorem præceptum velimus: sed
 ideo ne contra ipsius voluntatem ipsi il-
 lum honorem deferamus, qui Deo Patri,
 ejusque Filio Iesu Christo soli competit.
 Ipse enim est unicus intercessor noster &
 redemptor, 1. Timoth. 2. Alias angelica
 salutatio, & alii loci sacræ Scripturæ pleni
 consolatione, de humanitate Christi, ejus
 supplicio, morte & merito sæpe & dili-
 genter legendi & expendendi sunt: neque
 plebeiis hominibus excutiendæ sunt ex
 manibus sacræ Scripturæ, in quibus hæc
 omnia suis oculis videre possunt. Non
 quidem nego Spectra ad recitationem sa-
 lutationis angelicæ sæpe evanuisse: sed ita
 factum est, ut homines in superstitione
 confirmarentur.

Ulterius progressi, aquam peculiaribus *Aqua*
 ceremoniis exercitarunt, vel consecra- *Iustra-*
 runt, eamque in templis, domibus, & alibi *lis.*
 in alienis habuerunt: hanc vim ei tri-
 buentes inter alia, quod pellat Spectra &
 phantasmatæ. Salem similiter consecra- *Salem*
 runt, & docuerunt quocunque projiciatur confe-
 pellere Spectra & dolos Satanicos, imò *cratus*
 ipsum Satanani. Adhac lucernas, palmas,
 herbas

herbas & alias creatureas, certis ceremoniis
& verbis adjurarunt, ad pellenda, ut vo-
cant, phantasmata. In loca illa in quibus
Spectra vel visa vel audita sunt, & haec &
alia; ut reliquias sanctorum, deculerunt.

*Clangor
campá-
narum.* Affirmarunt etiam campanas vel tintina-
bula suo clangore diabulos ex aëre pellere.
Haec omnia plenius inveniuntur in Pap-
starum libris, qui de consecratione illarum
serem conscripti publicè extant. Si cam-
panæ die Sanct. Ioannis vel Sanct. Aga-
thæ pulsentur, efficacissimum remedium
contra Spectra esse dicunt. Die D. Ioannis
quidam fasciculum herbarum consecrata-
rum incenderunt, ut fumo eorum dæmo-
nes fugarent. Multi peculiares suæ &
mirandas benedictiones habent contra Spe-
ctra. Varia quoque mortuorum sacra in-
stituta sunt, jussu animarum vagantium,
missæ pro defunctis, vigiliæ, preces, anni-
versaria sacra: ac si animæ piorum non
statim omnibus malis creptæ, in æternas
sedes transferantur. Gentiles quoque sacra
sua pro mortuis habuissè, veluti Nover-
dalia sacra, quæ nono die celebrabantur,
& annua festa, ex Poetarum & Historico-
rum lectione constat, &c. Ceteræ in ani-
mæ illæ fictitiae, nihil petierunt tam obno-
xiæ, quam ut frequentes missæ in eorum
gratiam celebrarentur, illas enim ad redi-
mendum eas ex purgatorio maximas &
incredibiles vires habere assertuerunt.

*Ordo Ci-
stertiens-
sis.*

Ioannes Trittenhemius in Chronicis suis
de monasterio Hirsgaviensi tradit, circa
annum Christi 1098, imperante Henrico
quarto,

quarto, quando cordo Cisteriensis ortus est,
non procul Volatia multis diebus & no-
ctibus maximas copias equestres & pede-
stres apparuisse, tanquam ad bellum pro-
gressuras, & nunc huc nunc illuc per tur-
mas discurrentes, circa nonam horam no-
ctis ad vicinum montem, ex quo prodire
consueverant, revertisse. Tandem nocte
quadam monachus quidam Limpurgensis
cœnobii (non procul à monte distantis de
quo exire solebant) a sumptis secum qui-
busdam aliis, ad locum montis accessisse,
munivisse se signaculo sanctæ crucis, atque
exeuntes de monte, qui essent, per virtu-
tem sanctæ & individuæ Trinitatis ut dice-
rent, fortiter adjuravisse. Cui unus ex tur-
ma responderit: Nos sumus phantasma,
nec milites viventes, sed animæ hominum
in hoc mundo principi terrenorum mili-
tantium, non ante multos annos in hoc
loco interfectorum. Arma, habitus &
equi, quæ nobis dum viveremus instru-
menta erant peccati, etiam nunc post mor-
tem in nobis sunt quedam indicia tor-
menti. Omne quod jam cernitis circa nos,
totum ignitum est nobis, quanquam vos
ignoramus nostrum minimè videatis. Cum-
que monachus utrum juvari ab homini-
bus posset, inquireret, spiritus respondit:
lejuniis & orationibus, & maximè obla-
tione corporis & sanguinis Christi adju-
vari possumus & rogamus. His dictis,
omnis illa multitudo spirituum, quasi una
voce clamabat trina vice, Orate pro no-
bis, orate pro nobis, orate pro nobis.

Mox

Mox omnes in ignem recesserunt videbantur : sed & mons ipse , quasi araret , ignem & maximum fragorem arborum & strepsum emisit , &c.

Expositio. In Ecclesia pecuniam ordinem habuerunt illorum quos exorcistas nominarunt , qui adjurare & pellere debuerunt dæmones , sed dono illo non fuerunt instruti ut veteres Christiani , ideoque tantum se jactarent & ostentarunt .

Deinde aliqui ex monachis & sacrificis magicæ artis periti (nunquam enim illis tam præclarri homines defuerunt) conati sunt malos spiritus ex domibus in sylvas & loca deserta abigere atque adjurare . Illi mira egerunt , dixerunt spiritum meum in nomine sanctorum , virtuteque adjurationis , vel characterum , etiam invitum cedere . At diabolus cedit quidem , sed ut hostes qui locum pugnæ idoneum & aptum insidiis deligunt . Quod Satan facit , facit ultro & sponte , ut homines à fiducia unici Dei abducatur , & in idolatriam præcipites agat . Christus & Apostoli expulerunt dæmonias , sed invitos & nolentes . Adhæc Euangeliū Ioannis de cœli suspenderunt , cerani consecrata magis sum crumenæ (Agnum Dei vocant) ammigestarunt . Extant libri aliquot , & in primis Iacobi de Clusa Cartusani , d' apparitionibus animarum quæ exutæ sunt corporibus : in quo inter alia legitur quo pacto præparari homines conveniat si spiritus apparent : quomodo in accessu & recessu , & in loco ubi se exhibet , se gerere de-

debeant, quæ cuncte proponenda de quibus suprà Partem secundam hujus libri, capite secundo tractum est, unde reperienda sunt.

Audivi homines qui profiterentur se tam superstitiones fuisse, ut cum sacerdos hostiam, ut vocant, elevaret in celebrazione missæ, statim manu vultum determinat, quod crederent ad hoc prædestinatum, ut nulla Spectra aspectabili forma illis essent ocurrura.

Sed dic mihi, quæso, quis tu es, quibus illas ceremonias Scripturæ locis confirmabis? Vbi docent nos Christus & ipius Apostoli, diabolum, qui spiritus est, ideoque corporis expers, rebus corporeis expellere? Ostendite vel unicum exemplum quod hac via & ratione diabolum repulerint. Si proferas ex libro Tobiae, cor & jecur piscis prunæ impositum, suo odore dæmonium pepulisse dicimus librum illum non numerari inter Canonicos: item dæmonium illud ardentibus Tobiae ejusque conjugis precibus potius quam suffitu depulsum esse. An Christus in hunc fin sacram Cœnam instituit, ut per ipsam monia ejiciantur? Licet spiritus tua simulet se propter hæc loco cedere, tamen interim efficit ut superstitiones in pectori us hominum profundiores radices agant.

C A P.

*Spectra non diris & execrationibus pellenda
esse.*

Hoc loco non possum præterire, quod quidam falso sibi persuadent, Spectra diris & execrationibus nullo negare possunt: etenim Spectra illis qui prece fundunt app. opinquare, eosque vehementius turbare atque vexare. Dominus noster Iesus Christus qui optimè novit quomodo contra diaboli insidias pugnandum sit, non uno in loco docet nos perseveranter orare. In precatione dominica jubet nos orare, ut à malo liberemur, Satanam Χαλ' ἔξοχων τὸ πειναγόν appellans. Gratius nihil accidere potest diabolo, quam si quis diris & execrationibus utatur. Similat se his rebus abagi, sed interea se pro illos homines invisibiliter insinuat. Si placet potes diabolum abigere, dicendo quod apud te nullum habeat locum, sed in Tartaro: ipsi nihil juris in illos esse, cui suam fiduciam in solo Christo ceperit. Nam ad Rom. 8. cap. dicitur natio, Nulla nunc est condemnatio carni insiti sunt Christo Iesu: qui carnem versantur, sed juxta spiritum discedat, omisis diris & imprecaonibus. Est & illud reprehendendum, quod quidam prophani & temerarii homines, si Spectra eis appareant, obscenè & turpiter cum illis loquuntur.

Qui-

Quidam
strictis gladiis
volunt, inter
non expend
dædi. In re Grace legitur, quod
-on quida noctu culhrum præte
riens, cùm sibi videtur Spectrum appa
rere, accurrerit lancea sua illud trajecturus
mi ugis, inquiens, animabis mori- Sp
Laudem quidem meretur, si quis trans
Spectrorum occursu non terreatur, tamen cuius
audacia laudari non potest & temeritas. dam
Si hostis quantumvis imbecillis non est auda
contemnendus, multò minus hostis tam
potens & vafer. Fuerunt qui cùm ferire
gladio Spectrum vellent, sibi visi sunt cul
citram ferire, diabolo illos ludificante.
Alii putantes se Spectrum per fenestram
proiecisse, mox sibi visi sunt audire scan
in arbusta volitantes.

neur quidam fuisse, qui cùm Spe
ctra misse laturos sperarent, seipso lœ
serint: brachia enim, vel alia membra
corporis, suum officium deinceps non fe
cisse. Gladio materiali contra Spectra &c
f. illas inane^s non est utendum nulla
utilitas) sed gladio spirituali.
Qui res & umbras gladio ferire vo
lunt, re. οκταπάχον, hoc est, pugnare
cum u vel laryvis. In lib. Job, per
Leviath qui lanceam non curat, dia
bolus significatur, qui variis formis appa
ret, & his non repellitur. Diabolus spi
ritus est, non habet ossa & carnem, sed
vapores. Minim formam aliquam ad tem
pus.

¶. Si ergo
hoc est mag-
nes, si le spiritus
volor exorcismus
fuisse dedolenti. Verbis
sanctis, apud genitum
rancum efficies quodlibet erderibus.

Hactenus ostendi quod pote-
se debeant, quibus Spectra eis
quod autem ad illos qui nesciunt
vel audiverunt (sunt enim quibus per to-
tam vitam sicut nihil tale contingit)
gatis Deo agant pro hoc magis beneficio
non sint temerarii & audaci. neque pe-
tant sibi aliquid hujus generis objici, se-
potius apud Dominum pro illis interce-
dant, qui his malis vexantur. Ne sciat
ut illis ferè solent qui nunquam
xgrotarunt: non enim afficitur alicui
rum morbis, putanteos leviter morbo
vel potius morbum simulare
quoque in graves & periculosos
incident: ita Deus potest illis quibus
nun nulla Spectra viderunt, etiam
objicere a quibus vexentur, ut de
aliorum quoque malis afficiantur
lo pro illis oreant.

Quo pactor
sur, aut
zientiat.

ragores audian-
tiae, gerere con-

Vod nunc a s alias attinet, ut G
liti fragores & strepitus audian-
tur, resque mirandæ ante magnas
urationes imperiorum, de quibus suprà
quum est, fiant, quid tum sit agendum?
on nimium illis tribuerum est: nam
sillæ interdum, imò plerunque diaboli
fa fiunt, cui gratissimum esset homines
es noctesque de illis cogitare, multas res
rendas oculis & animis suis subjicere,
in difficiles morbos incidenter: nul-
mque diem quietum haberent. Quando
verà fiunt, monere nos debent, ut
illis quæ Dao displicant repu-
os totos ipsi consecremus: nosque
remus ut quacunqne hora venerit,
ipsemet nos docet, & nos ex hac
ocare voluerit, parati simus: omnes
es casus quotquot nobis accidunt,
feramus, videntes eos non casu

us, licet ethnicus scriptor, De Plutar-
portentis meo judicio, re&è chi sen-
ens enim in suis Vitis de Ale- tentia
gno, ostenta quædam obitum Christis
fisse, dicit Alexandrum inter- na.
rus non curasse, sed omnia
se. à diverso res lexiculas mali

L : POS:

etiam
etiam quia
deo : ita
ceannere : ita
necum esse jo
in rebus. ita
servandum. Id est
& miraculorum. Nam etiam Camillus legitur
Camillum ducem cum Vejos pri
us fasces votum fecisse de simulachro te
nonis Romae in transferendo, mandat
igitur certissimis ut simulachrum te
lerent: offererent sacrificia deo, regi
ut se comitaretur, & Romanis sicut &
dii qui Romae habitabant, esset propiti
simulachrum respondit, se velle ire. Se
bit illos qui hac annotarint,
id genus prodigia tecitare, ut quod suu
lachra sudarint, quod ingenuerint,
faciem suam averterint. vel deinceps
Scribit ilios qui ante suu tem
runt, plurima illius generis ei
seque ab illis qui suis temporibus vi
multas res miraculosas audivisse, q
statim a quoquam contemnend
cienda sint: humanam tamet
tatem efficere, ut non circa per
rebus aut nimium aut minimu
tur. Homines enim non serv
sed vel nimis supersticiosos et
que illis rebus tribuere: aut
Ne quid rejicere & contemnere. Opti
mum esse ut cauti simus, & modi
illis in rebus. Ipsi gentilibus
cula & prodigia suscepimus.

P. coll.
veternum &
rosus equi
irga ei sig-
reantur, fit
incedendum
ad cales rego.

ii s, magnæque mutationes impen-
dere videantur, magis excitat debemus
innumeræ precibus, studer' pietati. Gen-
tiles si quando hujusmodi admonitiones
eis divinitus propositæ fuissent, suas sup-
plicationes insituerunt, ut suos deos pla-
carent: quanto magis omnes Christiani
principes & magistratus, doctores & con-
cionarii nostris temporibus, toti in hoc
esse debent, & poenis impendentibus, ut
mores & singuli pœnitentiam veram a-

is abunde, ut aperto, ostendimus, Conclu-
sionis & apparitionib[us] spiri. si
aliisque rebus mirandis, quæ an-
um illis cognitionem habent, ita-
men videatur: quodque doctores
et superioribus aliquot seculis
int & scriperint, quām res re-
: causas quoque illius rei assi-
lem in aliis quoque doctrinæ
spiritibus factum esse multis
a, imò à multis eruditione &
antibus viris jam antea abunde
, libris his de rebus publicè

et eum librum concludam,
L 2 omissa

ur: si vero
tentaneum esse
se monachis & factu
gendos praebant atq[ue] : quin
potius Deo gratias agnoscere pro u
ille & narrabili sit sive, quod ro
quotidie ex agnis erroribus & tribus
liberat, suam ue veritatem magis magis
que profert: neque ita laxent frata sua
affectionibus, ut agnitam veritatem rejici
ant.

Cappadociis, ut historia restatur, cum
regium genus apud eos extinatum pessi
set, Senatus populisque Romanus con
cessit, ut liberi & sui juris deinceps eis
Principes vero re deliberata, libe
quam concoquere nequirant &
Regem postularunt. Romani hoc
liberum eis fecerunt, ut quemcun
lent regem declararent. Ne simus y
lidi, sed libertatem animarum ne
quam Deus nobis quotidie p
fuum offert, amplectamur.

Multæ præclaræ gentes forti
tes, se in certissimum vita
tulerunt, ut dulcem libertate
nam quidem pararent atque
Quanto magis nos Christiani
bemus contra Satanæ dolos &
animarum libertas, quæ mu
est altera illa, per varijsq[ue]
errores opprimatur.

Digitized by Google

